

Karl May

A szkipetárok földjén

**Fordította
dr. Szabó Károly**

**Átdolgozta
Bokor Levente**

TARTALOM

- 1. Leleplezés**
- 2. A két Aladzi**
- 3. A hákím**
- 4. A hegyi kunyhóban**
- 5. A miridita**
- 6. A csonka torony**
- 7. Vízáradás**

1.

Leleplezés

Már szürkülni kezdett, amikor megindultunk a bírósági épület felé. Utunkat lépten-nyomon bámészkodók állták el, akik az udvarban nem találtak helyet, és legalább látni akartak minket. Amikor az udvarba léptünk, a kaput tüstént bezárták utánunk. Ez nem volt biztató jel.

Sejtettem, hogy Mübarek, a szent ember máris áskálódott ellenünk, és nemhiába. Ismerve azonban a török jogszokást, és tudva, hogy Osztromdzsánál kezdődik a szkipetárok birodalma, akik csak egy törvényt ismernek, az erősebb jogát, elhatároztuk: mi sem hagyjuk majd magunkat!...

Alig juthattunk el a tömegben a tárgyalóteremig. Ahol addig csak egyetlen szék állt, oda most még egy hosszú padot vittek. A deres is ott állt régi helyén.

Egy-két edénybe olajat öntöttek, ebbe mécsbelet dugtak, és meggyújtották. E világítás mellett minden valami kalandos színezetet nyert.

A bíróság tagjai már összeültek a ház belsejében. Bejelentették nekik, hogy megérkeztünk.

A kavaszok úgy álltak fel körülöttünk, hogy elzárják az utat a kapuhoz. Mivel a kaput még be is csukták, ezt a viselkedést csak annál gyanúsabbnak találtuk.

Körös-körül néma csend támadt.

Most megjelent az öt uraság, mire a kavaszok legott kivonták kardjukat.

- Óh, Allah! - szólt Hálef gúnyosan. - Mi lesz velünk, szidi?!... Én reszketek a félelemtől!...

- No, én is.

Az öt bíró helyet foglalt: a kodzsa basi a széken, a többi a padon. Egy asszony áttörte magát a tömegben, és az albíró mögé állt. Fölismertem benne Nohudát, akit a gyógyforrásnál láttam. Tehát az albíró bizonyára a férje volt.

Mübarek a kodzsa basi mellé ült. Papírlapot tartott az ölében, közte meg a szomszédja közt pedig aprócska csupor látszott, benne lúdtoll: tehát ez a kalamáris...

A kodzsa basi bólogatott, és hangosan köszörülte a torkát. Ezzel jelezte, hogy a tárgyalás kezdődik. Végre messzecsengő, harsány hangon megszólalt:

- A próféta nevében és a padisah nevében, akit Allah ezer évig éltessen! Mi azért hívtuk össze ezt a kászát, hogy ítélezzünk két kihágás ügyében, amelyek ma városunkban és annak közelében történtek. Szelim, lépj elő! Te vagy a panaszos. Beszélj el, mi történt veled.

A kavasz közelebb lépett urához, és beszélni kezdett.

Amit hallottunk, igazán nevetséges volt. A kavasz elbeszélte, hogy hivatalos buzgólkodása közben rajtaütöttek, és gyilkos támadást intéztünk ellene. Csak lélekjelenlétének és hősies ellenállásának köszönhetette, hogy megmenthette az életét. Így mondta, szó szerint így!

Amikor végzett, megkérdezte tőle a kodzsa:

- És ki vert meg téged?

- Ez - felelte a kavasz, Hálefre mutatva.

- Akkor hát ismerjük őt és tettét... És most tanácskozzunk.

Erre suttogva tárgyalt a többi bírával, majd hangosan bejelentette:

- A kásza azt a végzést hozta, hogy a vádlott negyven botütést kapjon mind a két talpára, azután négy teljes hétig bezárassék. Ezt hirdetjük ki a padisah nevében. Allah áldja meg őt!

Hálef az ostorához kapott. Én alig állhattam meg kacagás nélkül.

- Most jön a második kihágás - jelentette ki az elnök. - Mahonadzsi, állj elő, és beszélj!

A révész engedelmeskedett. Szemlátomást jobban félt, mint én.

Mielőtt azonban vallomását elkezdhette volna, udvariasan így szóltam a kodzsa basihoz:

- Lennél kegyes kissé felállni?

A kodzsa gyanútlanul felállt. Erre én félretoltam, és leültem a székére.

- Köszönöm - mondtam. - Úgy illik hogy az alantas megtisztelje a feljebbvalót. Helyesen cselekedtél.

A kodzsa szólni akart, de a döbbenet megbénította a nyelvét. Csak a fejét ingatta jobbra-balra, s vézna kezét tanácstalanul kulcsolta össze fölötte.

Egyetlen szó el nem hangzott. Egyetlen kavasz sem mozdult. Várták, hogy mitévő lesz a kodzsa basi. Az végül lélegzetet vett, és szitkokba tört ki.

- Mi jut eszedbe! - kiáltott rám. - Hogy mersz ilyen szemtelen lenni?!...

- Hádzi Hálef Omar! - vágtam közbe. - Vedd elő a korbácsodat. Aki még egyszer egyetlen sértő szót mond, azt sújtsd képen úgy, hogy a bőre is szétrepedjen!

- Értem, emír - felelt Hádzi önérzetesen. - Csak ints nekem...

A kodzsa basi azt sem tudta, mit csináljon. Ekkor azonban Mübarek valamit súgott neki, mire aztán így szólt a kavaszokhoz:

- Fogjátok el! Vigyétek a pincébe!

És rám mutatott.

A rendőrök kivont karddal hozzám léptek.

- Vissza! - kiáltottam rájuk. - Aki hozzám nyúl, azt lelövöm!

És rájuk szögeztem mind a két revolveremet.

A kavaszok úgy elkotródtak, mintha ott sem lettek volna. Elvegyültek a tömegben.

- Mi ütött beléd? - kérdeztem a kodzsától. - Miért állsz? Miért nem ülsz le? Állítsd fel Mübareket, és ülj a székére.

A tömeg zúgni kezdett. A kodzsa bántalmazását még elnézték, hanem a szent emberüket nem hagyták. A kodzsa is magából kikelve rám förmedt:

- Ember, ez már hallatlan merészség! Ez büntetést érdemel! Mübarek szent férfiú, Allah kegyeltje, csodatevő. Ha akarja, tüzet hoz le az égből, és elpusztít téged!...

- Hallgass csak, kodzsa basi. Ez a Mübarek se nem szent, se nem csodatevő. Nem az, hanem csaló, szédelgő, gazember!

A moraj fenyegetőbb lett. De mind egyiket túlharsogta maga Mübarek. Felugrott székéről, öklével megfenyegetett, és rám rivallt:

- Te gyaur, te hitetlen kutya! Elátkozlak! A pokol nyíljék meg alattad!...

Nem folytathatta tovább. Az én kis Hádzsim akkorát sújtott az arcára, hogy ordítva roskadt össze.

A helyzet forróvá vált. Öklök emelkedtek a levegőbe, s a tömeg egészen körülvett minket.

Én azonban villámgyorsan Mübarek mellett termettem, s intettem az embereknek:

- Ráhat, szükjut!... Nyugalom, csak csöndesen!... Mindjárt bebizonyítom, hogy igazam van. Hálef, világot ide.

Egyik kezemmel torkon ragadtam a kuruzslót, a másikkal letéptem a kaftánját.

- No, nézzétek! Tudjátok-e most már, ki ez a Mübarek?... Látjátok ezeket a mankókat?

Csakugyan ott volt a kaftán alatt a két mankó.

Kapcsokkal voltak ellátva, hogy össze lehessen őket hajtani.

Azt is megláttam most, hogy a kaftán belseje más színű, és sok zseb is tátog rajta. Belemarkoltam az egyikbe, s onnan parókát rántottam ki. Az a borzas, kócos haj volt, melyet a koldus Buzra fején láttam.

Mübarek segítségért kiabált, és kézzel-lábbal hadonászott. De intésemre Oszko és Omar lefogták, mi pedig tovább folytattuk a motozást.

- Íme - szóltam -, itt van az a tégely liszt, amivel az arcát bekente... Ez meg az a rongy, amivel letörölte... Itt van egy üveg víz, ezzel bizonyára megmosdott... Hát ez mi? Két gumihólyag. Ezeket a szájába vette, mikor a koldust játszotta, s ettől az arca teltebb lett. És látjátok, más a kaftán színe, más a visszája. Ha a sötét oldalát kifordította és a testére csavarta, akkor Buzra volt, a koldus. Láttátok már együtt Buzrát és Mübareket? Ugye, hogy nem! Nos, hát nem is lehetett, mert Buzra és Mübarek ugyanaz a személy.

A meglepetés kiáltása hangzott el minden ajakról.

Ám a zsebekből még egyéb is került elő. Egy rongyokba burkolt zacskó, s benne régi velencei arany zecchinók. Némelyiknek még a verete is egészen ép volt. A mécses világánál láttam az egyik oldalon Szent Márkot, amint a dogénak a keresztes zászlót nyújtja, a másik oldalon meg egy ismeretlen szentet, feje fölött csillagokkal s ezzel a latin felirattal: *Sit tibi, Christe, datus, quem tu regis, iste ducatus.*¹

- Itt van - szóltam - tizenkét aranytallér. Kié lehetett ez? Mert minden bizonnyal lopta valahonnan.

- On iki zikkeler... Tizenkét tallér! - kiáltott fel Nohuda. - Mutasd csak! A múlt héten elloptak a szekrényemből egy aranytekercest... Allah! Hiszen ez az enyém. Édesanyám őseitől örököltem. No, nézd meg te is - fordult a férjéhez -, ugye, hogy ez az én jószágom?

- Vallahi! Ez bizony a tiéd - felelt az albíró. - Tehát gondolkozzál, Nohuda - unszoltam én -, nem járt-e nálad akkoriban Mübarek?

- Mübarek nem, hanem a púpos. Behívtam, hogy enni adjak neki. A drágaságaim az asztalon voltak, s onnan tettem őket a szekrénybe. Ezt látta. Amikor pár nap múlva utánuk néztem, az aranytekerces eltűnt.

- Most már tudod, ki a tolvaj.

- Ő az! Megállj csak, gazember, kikaparom a szemedet...

---

¹ Adassék neked, Krisztus, ez a dukát, amelyen te uralkodsz.

- Csöndesen! - szakítottam félbe. - Jelentsd föl... Nos, láthatjátok - fordultam az emberekhez -, hogy kicsoda a ti szentetek, akit bálványoztatok! És ezt a betyárt megválasztották bás kjabatibnak, és a törvény asztalánál ült. Engem a pokolba kívánt, rám uszított volna titeket! De most kívánom, hogy zárják el őt jó helyre, és jelentsék föl a szaloniki mákredzsnél.

- Meg kell verni! Botozzátok meg! - kiabálta a tömeg.

- Dzsevirinisz bojununu... Tekerjétek ki a nyakát! - rikácsolta Nohuda.

- Kötözzétek meg - intettem -, de jó erősen!

Azonnal engedelmeskedtek.

- És most - fordultam a kodzsa basihoz, aki időközben visszaült helyére, és szótlánul nézte a jelenetet - térjünk vissza a mi ügyünkre. Ismered az országod törvényeit?

- Persze hogy ismerem - felelte önérzetesen -, hiszen egyetemet jártam, s ismerem az egész polgári jogot, amely a Koránon, a szunnán² és a négy első kalifa végzésein alapszik.

- Ismered a Mülteka el buhurt is, amely a ti polgári és büntetőjogi könyvetek?

- Ismerem. Sejk Ibrahim Hálebi a szerzője.

- No, pedig nemigen látszik meg rajtad, hogy ismernéd.

- Miért? - kérdezte sértődötten a kodzsa basi.

- Mert írva van, hogy a bíró még a legnagyobb gonosztevőnek is engedje meg a védelmet. Márpedig te elítélted az én barátomat és kísérőmet, úgy, hogy még csak szóhoz sem engedted jutni! Ítéleted tehát semmis. Meg aztán a tárgyaláson minden vádlottnak és tanúnak együtt kell lenni. Hol van Ibárek, a kocsmáros?

A bíró zavartan nézett körül.

- Majd érte küldök... - hebegte.

És intett a kavaszoknak:

- Hozzátok el Ibáreket - szóltam nekik -, de hozzátok el úgy, ahogy találjátok.

Két kavasz elment, és csakhamar visszatért a kocsmárossal. Ibárek kezét hátrakötötték.

- Hát ez mi? - kérdeztem szigorú hangon. - Ki parancsolta ezt?

- Mübarek - felelte a kodzsa basi, izgatottan fészkelődve a helyén.

- Úgy? Tehát a bás kjabatib parancsol a kodzsa basinak? És te még azt mondod, hogy ismered a törvényt? No, akkor nem csoda, ha nálatok a legnagyobb lókövők is szentnek számítanak.

- Erre jogom volt - védekezett a kodzsa basi.

- Hogyhogy?

- Veletek nem rendelkezhettem, mert ti idegenek vagytok. De a kocsmáros idevaló illetőségű, s az én fennhatóságom alá tartozik.

- Márpedig én követelem, hogy tüstént oldozd föl a béklyóit.

- Én nem, majd a kavaszok. Különben ki vagy te, hogy csak így parancsolgatsz nekem?

- Ki vagyok? No, hát nézd meg ezt!

---

² Hagyomány.

Odaadtam neki mind a három útlevelemet.

- Uram! - ámult el, amikor a fermánt meglátta. - Hiszen te a nagyúr árnyékában állasz!...

- No, akkor legyen rá gondod, hogy neked is jusson valami ebből az árnyékból.

- Megteszem, amit csak kívánsz.

Ibárekhez ment, és feloldozta kötelékét.

- Meg vagy elégedve? - kérdezte.

- Egyelőre igen. De még más baj is van itt. Szelim, a kavasz hamis vallomást tett ellenünk. Erre őt Mübarek beszélte rá.

- Nem hinném.

- De én igen, mert azt tudom, hogy hamis tanúzásra bírta a révészt.

- Igaz ez? - fordult a kodzsa a révészhez, aki őszintén be is vallott mindent, merthogy immár nem kellett félnie a szenttől.

A kodzsa basi pedig természetesen elállt attól a szándékától, hogy megbüntessen minket.

- Hanem most térjünk a te ügyedre - szóltam. - Te igen nagy mulasztást követtél el.

- Én? - kérdezte meghökkenve. - Mit?

- Ibáreket meglopták. Ő följelentést tett nálad. És te teljesítetted-e a kötelességedet?

- Megtettem mindent, amit csak megtehettem. Szelimet bíztam meg a nyomozással.

- Miért éppen őt?

- Mert ő a legokosabb.

- Azért? Nem. Más oka lehetett ennek. Nekem úgy tetszik, mintha te a tolvajoknak éppen segédkezet akartál volna nyújtani a szökéshez.

- Effendi, kinek nézel te engem?!...

- Miért nem kerestetted a tetteseket itt, Osztromdzsában?

- Mert Doirán felé mentek.

- Pedig én tudom, hogy itt vannak.

- Lehetetlen. Egyetlen konakban sem szálltak meg.

- Nem voltak olyan bolondok! Elbújtak...

- Hol? Kinél?

- Hát ki a legnagyobb gazember Osztromdzsában?

- Mübareket gondolod?

- Csakis.

- Nála bújtak volna el?

- Persze.

- Tévedsz!

- No, hát fogadjunk! Ha el akarod fogni a tolvajokat, menj csak fel a romhoz.

A kodzsa aggályos pillantást váltott Mübarekkel.

- Tréfálsz, effendi? - szólta aztán vonakodva.

- Nem. Komolyan beszélek.

- De ebben a sötétben...

- Talán félsz?

- Nem... de tudod, az ilyen emberek veszélyesek. Majd fölmegyünk holnap.

- Hogy addig szóljon nekik valaki, és megszökjenek?!... Hozass csak lámpákat, és megyünk tüstént. Vagy különben majd keresek valakit, aki méltóbb lesz a kodzsa basi hivatalára.

Ez hatott.

- Hm, hm... - köhécselt fejcsóválva -, én csak téged féltettem... De ha éppen akarod... Igaz, Mübareket is magunkkal visszük?

- Természetesen. Ő lesz a vezetőnk. Csakhamar hoztak fáklyákat, néhány ócska lámpást meg forgácsot.

A menet megindult. Elöl néhány kavasz, utánuk a bíróság. Mivel sem a kodzsa basiban, sem a kavaszában nem bíztam, Mübareket közrefogattam Omarral meg Oszkóval.

A nyomukban haladtam Háleffel, Ibárekkel meg a sógorával. A sort a sokaság zárta be. Osztromdzsa apraja-nagyja velünk jött.

Hanem az erdőnél sokan visszafordultak a gyávábbak közül, azzal az ürüggyel, hogy megfogják a tolvajokat, ha valamiképpen leszöknének.

A többiek mélységesen hallgattak.

Síri csend ült a tisztáson, amikor odaértünk. Kísérőink egyre jobban aggódtak, és megszeppenve néztek körül, mert azt várták, hogy valamelyik fa mögül előugranak a haramiák.

Mübarek Omarral és Oszkóval megállt a kunyhója ajtajában. Be akart menni.

- Mit akarsz ott? - kérdeztem.

Nem felelt.

- Ha nem felelsz, akkor ne várd, hogy teljesítsük kérésedet.

- Állataim vannak benn - mondta. - Azokat akarom megetetni...

- Arra ráérsz holnap is. Előbb mást kérdek én tőled. Van látogatód?

- Nincs.

- Lakik még valaki a kunyhóban vagy a düledékben?...

- Nem lakik.

- Most van-e valaki a kunyhódban?

- Nincs senki. Azt csak tudnom kellene.

- Ismersz-e bizonyos Mánah el Bársza nevű embert?

- Nem én.

- Hát Barúd el Ámaszát nevűt?

- Olyant sem.

- Pedig ezek az emberek azt mondják, hogy téged nagyon jól ismernek.
  - Az nem igaz.
  - Hogy ma hírül vitted nekik a megérkezésemet.
  - Hazugság!
  - És gondod lesz rá, hogy engem becsukjanak. Akkor eljöttök és meggyilkoltok engem.
- A szent férfúnak leesett az álla. Most már látta, hogy mindent tudok.
- Uram - dadogta elcsukló hangon -, én nem értem, mit beszélsz?!...
  - Tehát azt sem tudod, hogy majd két testvér jön a hírrel, hogy engem Menlikben meggyilkoltak?...
  - Vallahi! Egyetlen szót sem értek ebből.
  - No, ha olyan tudatlan vagy, hát majd én megmutatom neked, milyen veszélyes emberek rejtőznek nálad! Gyere csak.
- Megragadtam a karját, és magammal vontam. Intettem Hálefnek, aki fáklyával előre ment. A kásza tagjai, Oszko, Omar és a két vendéglős követett minket.
- Mübarek megrettenve látta, hogy mi ketten milyen jól ismerjük az utat.
- Amikor Hálef félrehúzta a repkényajtót, a szent férfiú nem fojthatta el káromkodását.
- Mi ez? Lovak? - kérdezte a kodzsa basi, amikor az istállóhelyiségbe léptünk.
  - Ahol lovak vannak, ott lesznek emberek is - mondta Hálef. - Gyertek csak utánam, majd megtaláljuk a gazdájukat is.
- A három betyár úgy feküdt megkötözve, ahogy hagytuk őket.
- Háleffel odamentünk, és segítettünk nekik, hogy felállhassanak.
- Mánah el Bársza, ismered ezt az embert? - kérdeztem Mübarekre mutatva.
  - Allah rontson meg! - felelt.
  - Barúd el Ámaszát, ismered te is?
  - A halál hídjáról ugorj az örök kárhozatba! - kiáltott rám.
- Most a börtönőrhöz fordultam:
- A te bűnöd csak az, hogy ezeket a foglyokat megszőktetted. Ők a súlyosabb büntetést kapják, te az enyhébbet, ha őszintén bevallasz mindent. Ismered ezt az embert?
  - Igen - felelte némi gondolkozás után.
  - Ki ez?
  - Az öreg Mübarek.
  - Tudod az igazi nevét is?
  - Nem.
  - De ő és két társad ismerik egymást?
  - Igen. Mánah el Bársza nagyon sokszor volt nála.
  - Engemet meg akartak gyilkolni Menlikben?

- Igen.

- És ma is ezt határozták. A börtönben akartak megölni?

- Igaz.

- Még valamit. Amíg te Ibárekkel és embereivel kártyáztál, a másik kettő meglopta őt.

- Én nem, hanem ők.

- Jól van. De azért te is bűnrészes vagy, mert a kártyamutatványokkal elterelted róluk a figyelmet. Elég. Nos, hát nem volt igazam? - fordultam a kodzsa basihoz. - Nincsenek itt a tolvajok?

- Uram, te már megtaláltad őket, mielőtt velem beszéltél volna.

- Meg hát. Neked is éppen oly könnyű lett volna ez. Most börtönbe velük. Holnap küldd el jelentésedet a mákredzshez, én is csatolom az enyémet; ő majd határoz a többiről. Ibárek, nézz csak itt körül, hátha meglátod a lopott tárgyakat.

Kiürítettük a foglyok zsebeit; három nagy rakás lett a tartalmukból. Ibárek nem tudott hová lenni örömeiben, mikor visszakapta a pénzét és az ékszereket.

A kodzsa basi ugyan ellene akart szegülni, hogy Ibárek a pénzét ismét magához vegye, de én elhallgattattam.

- Ami nem az Ibáreké - mondtam -, arról leltárt készítek, s azzal együtt elküldjük a mákredzshez.

- De az hozzám tartozik! - felelt a kodzsa. - Én kobozok...

- Kobozd el a lovakat... Hálef, tégy zsebre mindent!

A kis Hádzi szempillantás alatt engedelmeskedett.

- Tolvajok! - dörögte Mübarek.

De Hálef fájdalmasan válaszolt vissza a korbácsával. Majd kivittük a foglyokat a tisztásra, ahol a kíváncsi tömeg tüstént körülvette őket.

A kavaszok közrefogták a négy bűnöst, és a menet megindult visszafelé, de most már sokkal hangosabban. Én hátramaradtam Háleffel, aki intett nekem.

- Szidi - mondta -, megvan még a fáklyám fele. Kialudt, de újra meggyújthatjuk... Ne nézzük meg az öreg odúját? Mert láttam, hogy a kulcsot magadhoz vetted, mikor a gazembert megmotoztuk.

- Jó, megpróbálhatjuk.

Vártunk, amíg mind elmentek. Akkor újra meggyújtottuk a fáklyát, kinyitottuk az ajtót, és beléptünk a kunyhóba.

A rozoga épület, mint már említettem, a falnak támaszkodott. Kívülről úgy tetszett, mintha csak egyetlen helyiségből állna, de most láttuk, hogy van itt több szoba is.

A belső helyiségek ugyanis a várromhoz tartoztak, és ennek egyik ajtaja szolgált a kunyhó bejáratául. Az előszoba majdnem üres volt. Itt csak látogatókat fogadtak.

Amikor a másik szobába akartunk lépni, több zsineget pillantottam meg, amelyek fönn, lenn és középen keresztben vezettek a bejáratához. Egyiket óvatosan megérintettem a korbácsom nyelével, mire lövés dördült el. Macskák nyávogtak, kutyák ugattak, varjak károgtak, s egyéb zűrzavaros hang támadt.

- Óh, Allah! - kiáltott fel Hálef kacagva. - Hiszen ez valóságos Noé bárkája!... No de azt tanácsolom, szidi, hogy ne menjünk tovább. Várjunk, amíg nappal lesz.

Én is így gondoltam. Tehát bezártuk megint az ajtót, és kioltottuk a fáklyánkat.

Éppen hazafelé akartunk indulni, amikor egy női alak osont mellénk. Az arcát nem láttam. Megragadta a kezemet, és megcsókolta.

- A fáklyád világánál megismertelek, effendi! Még egyszer szeretném megköszönni a jószágodat.

Nebatja volt, a bolgár özvegyasszony.

- Mit keresel itt? - kérdeztem. - Itt jártál, amikor a foglyokért jöttünk?

- Nem, csak a kodzsa basi udvarán voltam. Uram, te derekasán megálltad a helyedet, de egy ádáz ellenséget is szereztél magadnak.

- Ki az? Mübarek?

- Nem, az úgyis gyűlöl téged. Hanem a kodzsa basi. Ő hivatalos ember, de azért titokban a Sut embereivel tart.

- Honnan tudod ezt?

- Sokszor volt fönn éjszaka Mübareknél.

- Akkor te is sokszor jártál erre.

- Igen, bár Mübarek ezt megtiltotta. Növényeket keresek, amelyeket csak éjjel szabad szedni. Ma leleplezted az én ellenségemet; tüstént feljöttem, hogy éjfélkor egy királyt keressek.

- Egy királyt? Az is növény?

- Növény. Nem ismered?

- Nem.

- Király, mert ha meghal, az egész nép kihal vele.

- És mi a neve ennek a növénynek?

- Hádzs Marriam... Mária keresztje...

- Ismerem, de nem tudtam, hogy királya is van.

- Kevesen tudják. És még e kevesek közül is ritka az, aki királyt talál. Mert tudni kell a módját annak. A népe megterem akárhol, hegyen, völgyön, szikla mentén, kopár tarlón, és mindig körben nő, és annak a körnek kellős közepében van a király. Ez a bogáncs nagyon száraz és törékeny; nem nő magasra, a szára vékony. De a király nagy, és évről évre nagyobb lesz. A kocsánya olyan vékony, mint a kés pengéje, de megnőhet kétarasznyira is. A tetején ing-ring hosszú, keskeny bogáncsfeje, annak sötét kelyhében világos, kígyóforma rajzot láthatsz. Az a kígyó világít éjjelente.

- És ez igaz?

- Én nem hazudok neked, uram. Magam is láttam sokszor. Ma is fogom látni. Ha az ember leszakítja a bogáncskirályt, akkor elsovad minden alattvalója. Egy hónap alatt meghalnak. Máskülönből élnek nagyon sokáig. Az a király, akit ma elviszek, lesz már vagy tízéves.

- De ha elviszed, akkor utánahal a népe.

- Óh, nem. Nőtt már új, ifjú király; akkor le lehet szakítani az öreget. Ezt újhold utáni vasárnap kell megtenni, mert ezen a napon ragyog legjobban a király; sőt, leszakítva is ragyog még pár éjszaka. Akkor van ereje teljében. Ma van éppen az első vasárnap újhold után; megyek a bogáncskirályért. Nem jössz velem, uram?

- Arra nincs időm. De mondd csak, miféle ereje van ennek a bogáncskirálynak?

- A közönséges Hádzs Marriam, herbateának megfőzve, meggyógyítja a tüdőbajt, ha az nem nagyon régi. Abban a bogáncsban van valamilyen anyag, ami kipusztítja a tüdőből a miazmákat. De a királyról azt mondják, hogy még a koporsóból is felkölti a tüdővérszest!...

- Nagyon szép. Hát majd csak holnap hozd el nekem a bogáncskirályt. Tudod, hol lakom?

- Hallottam, effendi. Aludjál jól!

- Sok szerencsét a királyhoz, Nebatja!

A bolgár asszony elment.

Akkor nem is sejtettem, hogy ennek a bogáncskirálynak csakugyan az életemet fogom köszönni.

Osztromdzsába visszatérve a kodzsa basihoz mentünk, akinél elkészítettük a leltárt. A kodzsa apró szeme felcsillant, amikor a három pénzeszacskó tartalmát megszámláltuk. Ezeket aztán lepecsételte, és rájuk ütötte a hivatalos bélyegzőt.

Kértem, hogy mutassa meg nekem a foglyokat.

Egy pinceféle helyiségben voltak, megkötözve. Kijelentettem, hogy ez fölösleges kínzás, de a kodzsa azt mondta, hogy ilyen emberekkel nem lehet elég szigorúan bánni. Ez megnyugtató. Nem is gondoltam még, hogy a kodzsa csak az én kedvemért kötöztette meg őket.

Visszamentünk a konakba, ahol megvacsoráztunk. Órák éjfél után kettőt mutatott, amikor Háleffel nyugodni tértünk.

Egyszerre csak valaki zörgetett a szobánk ajtaján.

- Kim dir?... Ki az? - kérdeztem.

- Ez a te hangod! - szóltak kintről. - Ugye, te vagy az idegen effendi?

- Én. És te Nebatja vagy?

- Igen, uram. Gyere csak le. Fontos mondanivalóm van.

Kimentem Háleffel.

- Effendi, tudod mi történt?... De várj, még van időd. Nézd, itt a Hádzs Marriam királya.

Mintegy kétarasznyi, tüskés bogáncsot adott a kezembe. Csakugyan vékony volt, mint a késpenge. A hosszúkás, keskeny korona cikcakkos feltjét még a sötétben is láthattam, és valami foszforeszkáló fénnel villogott.

- Most már hiszel nekem? - kérdezte Nebatja.

- Nem kételkedtem a szavadban. De most halljuk, mit akarsz mondani.

- Rossz hírt, uram. A foglyok megszöktek.

- Honnan tudod?

- Láttam. Sőt, hallottam, hogy mit beszéltek.

- Hol?

- Fönn a hegyen, a Mübarek viskója mellett.

- Szidi - szólt közbe Hálef -, akkor menjünk, siessünk, lőjük le őket!...

- Várj még!... Hányan voltak?

- A három idegen, Mübarek meg a kodzsa basi.

- A kodzsa basi is?

- Igen, ő eresztette ki őket, és a Mübarektől ötezer piasztert kapott ezért.

- Bizonyosan tudod?

- Hiszen hallottam. Amikor leszakítottam a bogáncskirályt, vissza akartam fordulni a tisztásra. Ekkor láttam, hogy négy ember jön a város felől. Nem akartam, hogy meglássanak, tehát elbújtam egy szögletbe, a kunyhó és a várfal közé. A négy ember be akart menni a kunyhóba, de az zárva volt. Csak egyet ismertem közülük. Mübareket. Arról beszéltek, hogy a kodzsa basi szabadon eresztette őket, és mindjárt jön, és kap tőlük ötezer piasztert. Ha azt megfizették, elmennek, de előbb bosszút állnak. Egyik azt mondta, hogy te bizonyosan Radovics és Isztip felé lovagolsz, és akkor útközben megtámadnak téged az Aladzsik... a hegyi barlangnál.

- Kik azok az Aladzsik?

- Nem tudom. Akkor aztán jött a kodzsa basi is. Mivel senkinél sem volt kulcs, berúgták az ajtót. Világot gyújtottak, és kinyitottak egy ablaktáblát, éppen ott, ahol én álltam. Az ablakon madarak, denevérek és egyéb állatok repültek ki, akiket Mübarek szabadon eresztett. Én akkor megijedtem, és elszaladtam. Futva jöttem a városba, hogy ezt neked elmondjam.

- Köszönöm, Nebatja. Holnap megkapod a jutalmadat. Most pedig menj haza, mert nincs időm.

Visszatértem a házba, és magamhoz vettem Omart meg Oszkót is. A vendéglősöknek meghagytam, hogy gyűjtsenek össze néhány bátor embert, és azok állják el a Radovicsba vivő utat.

Mi négyen pedig a hegynek indultunk. Óvatosan haladtunk a sötét erdőben.

Egyszerre csak úgy tetszett, mintha halk kiáltást hallottam volna, utána meg tompa zuhanást.

- Állj! - súgtam oda kísérőimnek. - Itt van valaki... Maradjatok nyugodtan...

Csakhamar lassú, botorkáló léptek közeledtek. Sovány, nyurga alakot láttam; olyan volt, mint a kodzsa basi. Habozás nélkül megragadtam, és halkán rászóltam:

- Dur ve zusz... Megállj, és hallgass!

- La Allah! - kiáltott fel ijedten. - Ki vagy?

- Hát nem ismersz?

- Ah!... Te vagy az az idegen?! Mit keresel itt?

- Hát te ki vagy? - kérdeztem. - Ugye, a kodzsa basi, aki a foglyokat szabadon eresztette!

- Ej müdzsizat!... Óh, csoda! Hát tudja!...

És el akart iramodni. Jó erősen fogtam, de ócska, molyette kaftánja végighasadt, és egy darabja ott maradt a kezemben. A kodzsa a fák közé futott, ahol lehetetlen volt üldözni, és torkaszakadtából kiabálni kezdett:

- Hajde, sza-us kulibeden, khoriadzsa, tsabuk!... Ki, ki a kunyhóból, hamar, gyorsan!

Felülről visszakiáltottak:

- Nitsün, ne deji?... Miért, mi történt?

- Jabandzsílár, edzsnebler! Katsín, kosín, szitsrín!... Az idegenek, az idegenek! Fussatok, szaladjatok, ugorjatok! - felelt a kodzsa.

Mi is fölfelé igyekeztünk, de a hepehupás úton csak bajosan bukdácsoltunk.

Alig tettünk néhány lépést, fönn durranást hallottunk, sístergő szikrák pattantak szét, azután megint sötét lett.

- Szidi, bir top fisenkler ile!... Uram, ez rakétaágyú! - szólt Hálef lelkendezve a hátam mögött.

- Óh, Allah, itt minden ég!

Amikor a tisztásra értünk, a viskó csakugyan fényárban úszott.

Felülről rekedt torokhang kiáltott:

- Ott jönnek! Látjátok? Tüzelj!

Egy sugárkéve éppen ránk világított, s így biztos célpontul szolgáltunk.

- Vissza! - kiáltottam, és a legközelebbi fa mögé ugrottam.

Társaim követték példámat.

Ideje is volt, mert már hárman lőttek ránk. Ugrás közben én is elővettem puskámat, és abba az irányba céloztam, amerről a három lövés jött. És, úgy látszik, találtam, mert ismét kiáltott valaki:

- Ej felaket, bre ha! Jaralanmísim!... Jaj, segítség! Megsebeztek!

- Előre! Rajta! - kiáltotta a kis Hádzsi, és kiugrott a fa mögül a tisztásra.

Mi is kénytelenek voltunk utánamenni.

Felülről nem lőttek már, úgy látszik, még nem tudták újratölteni egycsővű puskájukat.

Ép bőrrel jutottunk föl a sziklára, de ez is volt az egyetlen eredmény, mert ott már nem találtunk senkit.

Hanem azért a négy ember nem lehetett messze tőlünk.

Hallgatóztunk egy darabig.

Az égő kunyhó zajában is kivehettem, hogy odaát recsegnek a bokrok. Tehát ott járt valaki.

Kezembe vettem egy lobogó zsaránokot, és annak világánál megindultunk.

Nyomozásunk azonban semmiféle eredményre nem vezetett. Csak a letaposott bokrok mutatták a szökevények útját. Mire a szabadba értünk, a fáklyám kialudt.

Ekkor lenn lónyertést hallottunk, és nemsokára paták dobogása hangzott fel az éjszakában.

- Odszírala, khovardalar!... Jóccakát, csavargók! - kiáltott fel egy hang hozzánk. - Kiszartzisz jarín dejil o bir gün dzsehennemde... Holnap a pokolban sültök majd!

Az én kis Hálefemet szörnyű dühbe hozta ez a sértés. Utánuk is ordított egy egész litániára való szitkot, de csak gúnyos hahota felelt szavaira.

- Hát most mit csináljunk? - fordult hozzám.

- Egyelőre semmit. Ott vagyunk, ahol voltunk. Ellenségeink ismét szabadok, sőt eggyel többen is vannak. Előlről kezdhetjük a hajtóvadászatot.

- Igazad van, szidi. Ezt a kodzsa basit is föl kellene akasztani...

- Föl bizony, mert nemcsak szabadon engedte őket, hanem még lovakat is adott nekik!

- De azt le fogja tagadni.

- Nem tagadhatja. Nagy darabot letéptem a kaftánjából, itt van a zsebemben.

Visszatértünk a kunyhóhoz, amely még egyre égett. A tűz fénye sok kíváncsit csalt oda.

Amikor éppen kiléptünk a fák közül, az út túlsó oldaláról a kodzsa basi rohant felénk. Ahogy meglátott minket, elkiáltotta magát:

- Fogjátok meg őket! Ezek a gyújtogatók!

Ez a szemtelenség engem inkább meglepett, mint megharagított.

- Mik vagyunk mi? - kérdezte a kis Hálef előugorva.

- Gyújtogatók!

- Igen? No, várj csak, barátom, ezért meglakolsz. Oszko, Omar, ide!

A kodzsa basit szempillantás alatt lekapták a tűz körméről.

- Allah! Allah! - kiabálta a kodzsa. - Az én személyem szent és sérthetetlen!...

- Fogd be a szád! - förmedt rá Hálef. - A próféta azt parancsolta, hogy minden sorsot türelmesen kell elviselni, mert az úgy van bejegyezve az élet könyvébe! Hát viseld el te is ezt. Oszko, Omar, rajta!

Ketten lefogták a kodzsát, és Hálef elővette vízilóbőr korbácsát. A lakosok körbe álltak. Egypáran megpróbáltak tiltakozni, de a többség letorkolta őket. A derék kodzsa basi valóban nem nagy népszerűségnek örvendhetett Osztromdszában.

Megkapta a magáét, aztán én elbeszéltem az embereknek, amit Nebatjától hallottam. Erre előlépett az egyik esküdt, és így szólt:

- Effendi, nagy köszönettel tartozunk neked. Leleplezted a legádázabb gonosztevőt. Ha tehát a kodzsa basi ilyen nagy gazember, nekem kell átvennem a hivatalát, mert én a kásza mufti vagyok, és a rangsorban én követem. Ezt az ügyet nem hagyjuk annyiban.

A kodzsa basi azonban adta az ártatlant. Úgy tett, mintha most hallana először a foglyok szökéséről. Pedig a tömeg közt megláttam azt a szolgáját, akire azok őrzését bízta. Azt is letagadta, hogy fönn járt volna a hegyen. Most láttam, hogy időközben más kaftánt vett fel.

Tagadása azonban mit sem használt. Közrefogtuk a szolgájával együtt, és visszaindultunk a községbe, hogy a kodzsa házánál megtartsuk a nyomozást.

Az eset híre futótűzként terjedt el a lakosok közt, és az udvaron ismét nagy tömeg fogadta menetünket.

A börtön természetesen üres, a rablók lovait ott leltük az ócska, düledező istállóban, hanem a kodzsa basi három pej lova hiányzott. Rejtélyes módon eltűntek, a foglyokkal együtt - erősítette a kodzsa két szolgája.

- Nézzük meg - szóltam -, vajon a kodzsa basi kaftánja meg a pénze is eltűnt-e?...

Bementünk a házba.

Öregasszonyt találtunk ott, agyaglámpa mellett ült.

- Ez a felesége - mondta az esküdt.

- Jaszlí káftáni szenín kodzsanün verde?... Hol az urad kaftánja? - kérdeztem tőle.

- Szandukda... A szekrényben - felelt ijedten.

- Onu getir... Hozd ide.

Amikor a kaftán előkerült, láttuk, hogy a bal mell tájékán csakugyan hiányzott egy darabja. Az, amelyik a zsebemben volt. Éppen odaillett.

- Getir akcseji... Hozd ide a pénzt is - szóltam az asszonyhoz.

- Ne aszl akcsa?... Miféle pénzt?

- Azt, amit a férjed Mübarektől kapott ma. Hol van?

- Az is a szekrényben.

- Ide vele! Egy-kettő!

Az asszony megint eltűnt egy sötét kamarában, majd visszajött a rongyos turbánkendőbe göngyölt pénzzel. Az esküdt megszámlálta: annyi volt, amennyit Nebatja mondott.

- Tehát ezt elkobozzuk - jegyezte meg az esküdt. - Mehetünk?

- Ne még - feleltem. - Előbb hallgassuk ki az asszonyt is. Ugye, hogy a férjed bocsátotta el a foglyokat?

- Igen - felelte megtörten.

- És a pej lovait is nekik adta?

- Mind a négyet.

- Merre menekültek?

- Merre?... Radovics felé...

- Igazat szólj, különben korbácsot kapsz.

- Bevallok mindent, uram. Radovics felé ügettek, és onnan továbbmennek Zbigánciba.

- Ugye, Csurákhhoz, a mészárosához, aki ott lakik?

- Igen, hozzá.

- És aztán a hegyi barlangba?

- Honnan tudod ezt, uram?

- Felelj!

- Igen, odamennek...

- És onnan?

- Azt nem tudom.

- Mit akarnak ott?

- Azt sem tudom. A férjem ilyesmit nem mond el nekem.

- De ismeri a Sutot?

- Meglehet... nem tudom...
- És titkos összeköttetésben állt az öreg Mübarekkel?
- Hát... izé... sokszor volt fõnn a hegyen, és Mübarek is járt hozzánk éjjelente.
- Láttad a foglyokat?
- Láttam.
- Ismerted õket?
- Csak az egyiket... aki azelõtt is járt itt.
- Mánah el Bárszát?
- A nevét nem tudom, csak azt, hogy adószedõ volt Üszkübben.
- Úgy van, õ az. Mit tudsz még a dolgról?
- Többet nem tudok, effendi.
- Jó. Látom, hogy igazat mondtál. No, de mondd csak, nem hallottad-e az Aladzsi nevet?
- Nem én.
- Miért kérded ezt, effendi? - szólt közbe az esküdt.
- Te talán ismered õket?
- Nem, de hallottam róluk.
- Tehát többen vannak?
- Ketten, két marcona testvér. A legrettegettebb szkipetárok!... Fegyverük a kés, a fokos meg a golyó. És mindegyikkel biztosan találhatnak.
- Hol a tanyájuk?
- Mindenütt, ahol gyilkolni vagy rabolni lehet.
- Itt is jártak?
- Osztromdzsában nem, csak a környékén. Minap is Kodzsána táján látták õket.
- Az nincs messze. Lovon lehet vagy öt óra. És miért Aladzsi a nevük? Honnan származnak?
- Azt mondják, hogy a Sár Dagh hegyek közül valók, a szkipetárok igazi hazájából. A tarka lovaikról nevezték el õket. Ezek muharram hónap tizenharmadikán születtek, azon a napon, amikor a sejtánt letaszították az égbõl. Annyi szent, hogy ezek is úgy száguldanak, akár az ördög. A gazdáik mindennap a Korán egy teleírt lapját keverik az abrakukba: attól sebezhetetlenek, nem botlanak, nem betegszenek meg soha.
- Akkor jaj nekem. Mert azt is hallottam, hogy Mübarek fölbérelte ellenem a két Aladzsit.
- Igazán? Effendi, vigyázz magadra!...
- No, én azért nem félek tőlük. Van nekem egy jó testöröm.
- Ki?
- Ez a kis Hádzsi.
- Ez a tücsök? Az igaz, hogy a korbácsot nagyszerûen kezeli, de már azzal a két óriással nem birkóznék meg.

- Ne hidd! Hádzsi nem egy lapját, hanem egész szúróját eszi meg naponként a Koránnak. Nem árt annak se szúrás, se ütés, se golyó. Elnyel kést, szuronyt, puskaport, gyújtót, olyan jóízűen, akárcsak ürühús volna.

Az esküdt megcsóválta a fejét.

- Effendi, te tréfálsz? - kérdezte némi tanakodás után.

- Ez éppen olyan tréfa, mint az, hogy a szkipetárok lovai sebezhetetlenek.

- Az egészen más.

- Miért?

- A Korán egy lapja nem árthat a lónak, mert könnyen megemészti. De elnyelni kést, pangánétot, puskaport, gyutacsot... Hol fér az el?

- No, egyszer volt a fiúnak egy kis hascsikarása, de csak azért, mert egy szúrát nyelt le kettő helyett. Máskülönben nem lett volna baj.

- Uram, ez csodálatos, bámulatos! Annál csodálatosabb, mivel nem természetes. No de a prófétának, aki ott trónol a hetedik égben, semmi sem lehetetlen. Szeretném ezt a csodaember Hádzsit közelebbről szemügyre venni.

- Csak nézd meg. Én tudom, hogy nem fél az száz szkipetártól sem.

- De hátha próbára tenném?

- Hogy érted ezt?

- Úgy, hogy elsütnék egy pisztolyt a háta mögött, hadd lám, nem megy-e a fejébe a golyó.

- Azt megpróbálhatod - feleltem egykedvűen.

- És nem fog érezni semmit?

- Dehogynem. A dolog azért nem megy csak úgy suttyomban. Ha a golyó visszapattan a fejről, azt mégis megérzi.

- Persze, persze.

- És akkor, félek, hogy te járnál pórul!...

- Miért?

- Mert a visszapattant golyó téged sebezne meg.

- Uram, az bizony meglehet.

- Ha pedig ez nem történék meg, a kis Hádzsi állna bosszút rajtad.

- Miért állna bosszút?

- A hitetlenségedért. Mert azt csak nem tűrheti, hogy őt tudta nélkül ilyen próbára tegyék.

- De ha engedélyt kérek tőle.

- Azt megteheted.

- Mit gondolsz, beleegyezik?

- Igen, már ha én is beleegyezem.

- Hát, kérlek szépen, egyezz bele.

- Majd beszélek vele... Most azonban fontosabb dolgunk van. Tehát meggyőződte a kodzsa basi bűnösségéről?

- Tökéletesen.

- Akkor a kezébe adom őt. Meg a két szolgáját is, mert azok a cinkosai voltak. Nekem pedig már semmi közöm az ügyhöz.

- De uram, hogy intézzem ezt el nélküled?

- Azt neked kell tudnod, mert most te vagy a kásza mufti. A padisah azért ruházta rád ezt a fontos hivatalt, mert megbízott benned. Hiszem, hogy rátermett vagy.

- Hogyne, uram, hogyne! Szigorú bíró leszek, nagyon szigorú és igazságos. Letartóztassam ezt az asszonyt is?'

- Azt ne, ő csak a férjének engedelmeskedett.

Az asszonynak úgy sincs lelke, nem jut a paradicsom köreibe, minek bűnhődjék a férfi vétkéért?

Ez a beszéd úgy meghatotta az öregasszonyt, hogy lehajolt, és megcsókolta az övem rojtját. Hálálkodására nem voltam kíváncsi, azért hamarosan eltávoztam.

Utánam jött a kásza mufti, a kaftánt kezében, a pénzt zsebében hozta. Biztosra vettem, hogy azt a pénzt jogos tulajdonának fogja tekinteni, sőt szükség esetén bölcsen rám is fogja, hogy én vettem magamhoz.

Künn vártak ránk azok az emberek, akiket a két kocsmáros az én megbízásomra a szökevények elé küldött. Természetesen üres kézzel tértek vissza.

Ibárek elmondta nekem, hogy tizenkét fegyveres embert vettek magukhoz, és elálltak a radovicsi országutat.

- No, és mit láttatok? - kérdeztem.

- Sok mindent! Láttuk a tüzet, és annak nagyon örültünk.

- Miért?

- Mert azt hittük, hogy felégették a kunyhót a tolvajokkal együtt.

- No, annyira hősök már nem voltunk. Különben egyáltalában nem is jártunk a kunyhóban.

- Azután fáklyás embereket láttunk a bokrok közt.

- Azok mi voltunk.

- Hallottuk is a szavakat. Először az öreg Mübarek kiáltott fel hozzátok, azután a te Hádzsid ordított le nekik.

- Hát megismerted, hogy Mübarek volt?

- Hogyne! Mind megismertük a hangját.

- Akkor miért nem fogtátok el?

- Mert nem lehetett.

- Hát csak ilyen vitéz legények vagytok?

- Nem tehattuk.

- Ki tiltotta meg?

- Te.

- Én? Mikor?

- Te azt mondtad, hogy álljunk ki az országútra. Hát odaálltunk.

- No, és aztán?

- És aztán ők nem az országúton mentek, hanem egy ugaron az országút és a folyó között.

- Miért nem mentetek ti is oda?

- Hogy elhagyjuk a helyünket? A jó katona ott marad halálig, ahová állították.

És olyan büszke önérzettel mért engem végig, mintha valami különös dicséretet várt volna.

Én nagyon furcsa arcot vághattam, mert Hálef oldalba lökött, és a fülembe súgta:

- Szidi, csukd be a szád. Csak nem akarsz elnyelni ezt a hős férfit?

Vállat vontam. Ilyen eszeveszett logikával szemben a gáncs úgysem használt volna, dicsérni még kevésbé lehetett.

Szerencsére éppen végszóra jelent meg a kásza mufti. Míg én Ibárekkel tárgyaltam, folyton Hádzsit nézte. Most közénk furakodott, és halkán így szólt:

- No, uram, itt az ideje.

- Minek?

- Hogy beszélj Hádzsival... tudod, amint megígérted. Vagy talán nem akarsz szavadnak állni?

Nem tudtam, nevessek-e vagy bosszankodjam. Az a golyóhítoriá jobban érdekelte a jeles államügyészt, mint a bűnügyi eset.

- Majd holnap - feleltem -, most aludni akarunk. Te pedig előbb teljesítsd a kötelességedet.

- Mit, uram?

- Nézd, ott áll a kodzsa basi, és nálad van a kaftánja.

- Megmutassam neki?

- Meg hát. A pénz is nálad van. Ezek az emberek azt várják, hogy számolj el vele, és te itt késlekedsz? Úgy látszik, lanyhán teljesítet a kötelességedet.

- Dehogyan, effendi! Mindjárt meglátod, milyen komolyan és szigorúan kezelem én ezt a fontos ügyet.

- No, remélem is.

Tüzet gyújtottak az udvaron, hogy valamit látni lehessen.

Az államügyész előlépett, és elrikoltotta magát:

- Fiai a Koránnak és gyermekei az igaz hitnek, én a paradisah helyén állok itt, akit Allah egykor részeltessen a paradicsom gyönyöreiben. Ki akarom nektek hirdetni, hogy a kodzsa basit büntényen értük. Megtaláltuk a kaftánját, amelyből az idegen effendi egy darabot leszakított. A törvény ígéje szerint ugyan meg kell fizetnie a kaftán árát, de ezt örömezt meg fogja tenni, mert elég gazdag, és a pénz a bíróság pénztárába fog befolyani... vagyis más szóval a saját zsebébe... de ezzel fényesen igazolta, hogy a kodzsa basi a hegyen járt. A pénzt is megtaláltuk, amit a kodzsa basi azért kapott, hogy a négy mákvirágot szabadon eressze. Nemkülönbön megtudtuk, hogy saját négy lovát is odakölcsönözte nekik a szökéshez. Tehát immár semmi

kétség nem forog fenn az ő vétsége felől, aminek okáért is azt kérdelem most tőled, óh, nemes effendi, mennyit vagy hajlandó fizetni ezért a kaftánért?

- Allah akbar!... Az Istenért! - kiáltott fel Hálef.

Engem is meglepett ez a fordulat. Hanem azért kész voltam a válasszal.

- Nagy örömmel hallom, óh, kásza mufti - szóltam hangosan -, hogy igazságos és éles elméjű vagy egyszerre. Azért kérdezem én tőled, ki szakította el a kaftánt voltaképpen?

- Te, effendi - felelte.

- Nem én.

- Hogy lehet ez?

- Hallgass meg. Szabad egy embert feltartóztatni, aki a bűn útjára tévedt?

- Szabad, sőt ez kötelessége minden igazhívőnek.

- Akkor engem nem lehet megbüntetni, amiért a kodzsa basit fel akartam tartóztatni.

- Azért nem.

- Többet én nem is tettem.

- De igen. Leszakítottad a kaftánját.

- Nem. Én csak azt mondtam neki, hogy álljon meg, és megfogtam a kaftánját. Elszakad az a kaftán, ha a tulajdonosa megáll?

- Bizonyal nem.

- De megállt a kodzsa basi?

- Nem, elfutott.

- Ki szakította hát el a kaftánt?

Hosszú szünet múlva felelt a kásza mufti:

- Allah! Ez fogas kérdés! Várj, hadd törjem rajta a fejemet...

- Nem sok fejtörés kell ahhoz! A kaftán elszakadt.

- Elszakadt? - vágott közbe. - Beismered, hogy elszakadt? Akkor fizesd is meg!

- Várj, kásza mufti. Az itt a kérdés: az a darab szakadt el a kaftántól, vagy a kaftán szakadt el a darabtól? Én helyben álltam, és fogtam a darabot; a basi elszaladt, és vele a kaftán is.

A kásza mufti ujját orra hegyére illesztette, majd felkiáltott: - Halljátok, Osztromdzsa lakói, és lássátok, milyen igazságos a ti bírátok! Kimondom a törvény nevében, mely a Koránban foglaltatik, hogy a kaftán szakadt el a darabjától. Osztjátok-e a véleményemet?

Általános igen volt a válasz.

- Akkor, effendi - fordult hozzám -, felelj meg még egy kérdésre. Mi úgy vélekedtünk, hogy te szakítottad el a kaftánt, és ezért akartuk veled megfizettetni. Nem gondolod, hogy a kaftánt annak kell megfizetnie, aki elszakította?

- Természetesen - feleltem, sejtve, hogy hová megy ki a mufti okoskodása.

- De ki szakította el?

- A kodzsa basi.

- Tehát kinek kell megfizetnie?
  - A kodzsa basinak.
  - És hová megy az a pénz?
  - A bírósági pénztárba.
  - És mennyit kell fizetnie?
  - Amennyit ért a kaftán elszakítatlan állapotban.
  - Helyes. Hát most ítélj te. Mennyire becsülöd ezt a kaftánt?
  - Ócska, szurtos kaftán ez, én nem adnék érte többet tizenöt piaszternél.
  - Effendi, az nagyon kevés. Tizenöt piaszter a padisah pénztárába!
  - A padisah örömmel fogadja a legcsekélyebb illetéket is.
  - Igazad van. De méltó-e egy kodzsa basihoz, hogy ilyen piszkos kaftánt viseljen?
  - Az nem.
  - No, ugye, hogy nem. Hivatala méltósága megköveteli, hogy jó hosszú köntöst viseljen, és újat. Igen ám, de mennyibe kerül egy új kaftán?
  - A sztambuli bazárban láttam ilyen ruhadarabokat háromszáztól ötszáz piaszterig.
  - No, az még nem a legdrágább. Egy háromszáz piaszteres kaftán jó lehet egy szegény bás kjabatibnak, de egy kodzsa basinak legalábbis ötszáz piaszteres kaftánt kell viselnie. Nem gondolod?
  - De igen.
  - Tehát én a kodzsa basit a saját rangja szerint vagy egy bás kjabatib rangja szerint becsüljem és büntessem?
  - A saját rangja szerint.
  - Ezzel tehát szigorúan rendre is utasítom, amiért hivatalát oly kevésre becsülte, és olyan piszkos kaftánt viselt. Elítélem pedig, hogy méltóságához híven fizessen egy új kaftánt ötszáz piaszter értékben. Ha készpénze nincs, elzálogosítom a javait, és az így befolyt összeget az állampénztárba juttatom. Ez az ítéletem, és elrendelem végrehajtását a szent Korán nevében, mely a mi legfőbb törvénykönyvünk. Most pedig a kodzsa basi két szolgájával egyetemben fogassék el és csukassék le.
- Én már megelégettem ezt a szószaporítást, és három kíséreléssel együtt távoztam. Utánunk kocogott a két hős kocsmáros is.
- Künn a kapuban állt egy asszony, aki hozzám lépett, mihelyt megpillantott. Nebatja volt.
- Uram - mondta -, rád vártam, mert aggódom.
  - Kiért? Érettem?
  - Nem, mert nem hiszem, hogy veled valami rossz történjék. Magamat félttem.
  - Mitől félsz?
  - A törvénytudó urak bosszújától. Elárultad, hogy tőlem tudsz mindent?
  - Hogy árultam volna el!
  - Köszönöm neked. Akkor hát nyugodt lehetek?

- Egészen nyugodt. Egyébként is gondom lesz rá, hogy inségedből kiségitselek. Holnap reggel keress föl.

- Effendi, mély hódolattal köszöntelek téged, mert megjelenésed új nap keltét jelentette számomra. Allah adjon neked nyugodalmas alvást és boldog álmokat.

Ezzel megindult. De nekem eszembe jutott valami, és visszaszólítottam.

- Mondd csak, ismered a növényt, amelynek hádád³ a neve?

- Hogyne, nagyon jól. Tüskés növény, keserű, bors alakú bogyói vannak.

- Nő itt valahol?

- Itt nem, csak Banja felé.

- Kár, mert szükségem volna a levelére.

- Azt kaphatsz.

- Hol?

- A patikárusnál, akinek én vittem hádádot.

- Miféle betegségekre használja?

- Kelésekre tapasztnak. Forrázata jó fül-fájás, fogfájás, szemfájás ellen.

- Köszönöm. Majd veszek én is.

- Hozzak neked?

- Nem, majd magam megyek érte.

Ennek a növénynek sajátságos tulajdonságát akartam felhasználni egyik tervemhez, de előbb ki kellett próbálnom a hatását.

Hazamentünk. Útközben a két kocsmáros azokról a hőstettekről ábrándozott, melyeket végbevitt volna akkor, ha a négy zsvány útjába akad. Nem sokáig hallgattam fecsegésüket, hanem Háleffel bevonultam a szobámba.

- Szidi - kérdezte Hádzi -, meddig maradunk itt?

- Nekem csöpp kedvem sincs tovább időzni ebben az unalmas fészekben - feleltem.

- No, nekem sincs, szidi. Utálom ezeket az embereket. Jó volna talán már holnap elutaznunk.

- Holnap? Talán ma, mert mindjárt reggel lesz.

- Előbb csak aludjunk ki magunkat. Még Nebatjával is kell beszélnem.

- Mennyi idő alatt jutunk a határig?

- Ha nem tartóztat fel addig semmi, akkor egy hét alatt megjártuk volna a Balkánt, és ott állnánk a tengernél.

- És azután?

- Azután elválunk.

- Olyan hamar, szidi?

---

³ Szamártövis.

- Sajnos. Te elvitorlázol Sztambulba és Egyiptomba, hogy onnan drága Hannehd törzséhez juthass, én pedig visszamegyek a hazámba.

- Nem gondoltam, hogy az út ilyen gyorsan véget ér. No, de talán akad vigasztalásom.

- Mi?

- Hogy itt nem siethetünk, mert az a négy gazfickó még sok munkát fog adni nekünk.

- Azt meghiszem, és ráadásul ott vannak az Aladzsik is.

- A tarkák? Hallottál róluk valami újat?

Elmondtam Hálefnek, amit a kásza muftitól hallottam, azzal együtt, hogy őt ez a babonás ember golyóállónak tartja.

- Szidi - mondta Hálef -, ebből nekem bajom származhat!...

- Miért?

- Hátha az a mufti föbe lő engem csak úgy próbaképp?

- Azt nem meri, mert fél a késedtől.

- Az igaz. Meg aztán úgysem sokáig leszünk már itt, hát majd vigyázok magamra. Hanem igaz, jó kis tréfa volna, ha azt a buta embert becsaphatnánk.

- Én is gondoltam erre. Sőt, nagy előnyünkre szolgálna. Ellenségeink megijednének, ha híre menne, hogy minket nem fog a golyó.

- Ejnye, szidi, hogy lehetne ezt megcsinálni? - kérdezte Hálef, és izgatottan ült fel ágyában. - Te biztosan tudsz is már valami fogást...

- Van annak több módja - feleltem. - A puskát erre a célra készített golyóval töltöd meg, de az nem ér semmit, mert gyanút ébreszt. Vagy megtöltöd a puskát, és megmutatod előbb a golyót, azután pedig kabátod ujjába csúsztatod, és csak a fojtást lövöd ki. De az is bajos, mert a golyó kipottyanhathat.

- Nem is így gondoltam, szidi! Ne én töltsék, hanem az, aki rám akar lőni. Lássa ő is, meg a többi, hogy igazi golyó van a puskában. Ezt nem lehetne megcsinálni, szidi?

- Lehet, de nem tudom, van-e itt hozzávaló.

- Hát mi kell hozzá?

- Két fém, amelyek összekeverve tömör, kemény golyót adnak. Látszatra olyat, mint az ólomgolyó, s olyan nehezet is. De lövés után ez a keverék tán kétlábnyira a csótól szétesik atomjaira.

- Mi az a két fém?

- Kéneső és bizmut. Emez nagyon drága, és itt aligha kapható.

- Hát hol lehet kapni?

- Csak gyógyszerárban. Majd reggel odamegyek.

- És igazán nem lesz bajom, szidi?

- Nem. Ezt egy bűbájoskönyvben olvastam, mindjárt ki is próbáltam. Még hatásosabb volna, ha te a kezeden tartanál egy igazi ólomgolyót, és a lövés után úgy tennél, mintha kifogtad volna, vagy a földre esne rólad.

- Az nagyszerű lenne! És azt hiszed, szidi, megtudnák a szkipetárok, hogy minket nem fog a golyó?
  - Azt hiszem, van itt valakijük, aki a hírt elvinné neked.
  - Akkor jó volna, szidi, ha veled is csinálnánk ilyen próbát.
  - Majd meglátjuk, lehet-e? Különben is a csel a legjobb fegyver ilyen erőszakos emberekkel szemben. Magamra nézve is van már tervem.
  - Mi az, szidi?
  - Holnap nekem szőke hajam és szőke szakállam lesz.
  - Hát azt mivel csinálod meg?
  - Van olyan növény, amelynek ha a levelét lúgban kifőzzük, akár a legsötétebb haját tüstént szőkére festi. Lehet itt kapni a patikában.
  - Ez az a növény, amiről Nebatjával beszéltél?
  - Ez. Így nem fognak rám ismerni, és még előre is lovagolok, hogy kikémleljem az utat.
  - De akkor rád ismernek a lovadról.
  - Nem, Hálef, nem arra fogok ülni.
  - Hát mire?
  - A te lovadra, Rihet pedig neked engedem át. Erre a nem várt fordulatra Hálef valósággal lebukfencezett az ágyából.
  - Óh, Allah! Vallah! Lallah! - kiabálta ujjongó örömmel. - Micsoda szerencse! A Rihen én fogok ülni? De nem tréfálsz, szidi, igaz ez?
  - Nem tréfálok, komolyan mondom. Te vagy az egyetlen, akire rábízhatom ezt a ritka lovat.
- Hát ha még tudta volna a derék Hádzi, hogy Rihet neki fogom ajándékozni elválásunkkor! Erről azonban egyelőre hallgattam.
- Igen - ismételtém, mikor Hálef valamennyire magához tért a nagy lelkendezésből -, átengedem neked a Rihet egy egész napra vagy tán továbbra is.
  - Egy egész napra? Hát te addig mit csinálsz? Nem leszel velünk?
  - Most még nem tudom megmondani. Az a fontos, hogy valamiképpen álcázzam magamat.
  - Hátha mégis rád ismernek?
  - Nem hiszem, mert a két Aladzsi még sohasem látott engem. A puskáimat sem viszem magammal. Egyedül megyek, és úgy teszek, mintha idevaló egyszerű lakos volnék. Addig megyek, amíg meg nem találok a nyomukat.
  - És mi mit csináljunk azalatt?
  - Ti lassan lovagoljatok tovább a radovicsi országúton. Kétóránira van a folyó, és legföljebb három óra alatt ott vagytok. Ha útközben nem történik semmi, és nektek sem tűnt fel semmi, akkor térjete be jobbra az első fogadóba. Akkor három eset lehetséges. Vagy még ott vagyok...
  - És az jó lesz, szidi.
  - Vagy megint elmentem...

- Akkor hagysz számunkra üzenetet.
- Vagy pedig még nem vagyok ott. Akkor várjatok, amíg jövök.
- De hátha nem jössz?
- Dehogynem. Azt csak bízd rám.
- De mégis, ember vagy, tévedhetsz. Történhet veled bármi, amiben a mi segítségünkre lesz szükséged.
- Akkor te visszalovagolsz egyedül másnap, de nem délelőtt, és nem is a Rihen. Azt Oszko és Omar őrizték a hánban. Visszamenet biztos, hogy találsz tőlem jeleket. Ezt még megbeszéljük, most pedig aludjunk egy kicsit.
- No, én aligha tudok aludni, szidi. Az a golyó meg a ménló nem megy ki a fejből... Hát jó éjszakát, szidi.
- Jó éjszakát, Hálef.

2. A két Aladzsi

Amikor felébredtem és kinyitottam az ablaktáblát, a nap már besütött a szobámba. Órámra néztem: harmadfél óra hosszat aludtam. Hálef már talpon volt. Lenn találtam meg az istállóban, amint javában kefélte, tisztogatta Rihet. Úgy belemerült a munkájába, hogy észre sem vette beléptemet. Amikor végre meglátott, így szólt:

- Jókor keltél föl, szidi. A házban még mindenki alszik. De különben nem baj, mert sok lesz a dolgunk. Neked a patikába kell menned.

- Arra még ráérek.

- Nem, nem, szidi. Sokáig eltart az a golyókészítés.

- Honnan tudod?

- Nohát, nem vagyok én olyan tökkelütött!...

- Jól van, kis Hálefem. Az igaz, hogy még a leveleket is meg kell főznom, tehát először is megkeresem a patikát.

Kaput nyitottam, és találomra bementem a községbe. Megnéztem minden házat, gondolván, hogy a patikának a város közepén kell lennie.

Egyszer csak fölfedeztem egy furcsa külsejű, ócska építményt, amelyet bajosan lehetett háznak nevezni. Két laza szegen hosszú deszkalap lógott le faláról, ezzel a felirattal:

Hádzs Omrak doktor hákemi ve bazár báhári⁴

A kapu zárva volt. A csengőt zsinegre akasztott lécpár pótolta. Összevertem a két zsindelet, de sokáig kellett zörögnöm, amíg meghallották.

Fejem fölött kinyílt az ablaktábla, de csak araszolva, mert az is fölöttébb rozoga volt már, és a következőket láttam: elefántcsontszínű kopasz fejet, ráncos homlokot, apró, álmosan pislogó szempárt, füstös kávéskannához hasonló nagy orrot, széles, ajaktalan száját, dudoros állat, amely nem volt szélesebb az orrnál. Végül egy sipító hang leszólt: - Kim dir?... Ki az?

- Bir haszta... Egy páciens - feleltem.

- Ne aszl hasztalik?... Mi bajod?

- Mibim kuram... Elrontottam a gyomromat.

- Simdi tez!... Jövök mindjárt! - kiáltotta a doktor úr, és visszakapta a fejét, miközben az ablaktábla lécei recsegve, pattogtak le a földre.

Alig volt időm félreugrani, hogy a fejemre ne zuhanjon valamelyik deszka.

Nemsokára irtózatossá vált a lárma a kapu mögött, mintha földrengés lett volna készülóban. Macskák nyávogtak, kutya vonított, edények csörömpöltek, rekedt női hang rikácsolt, majd valaki a kapunak esett, talán éppen a doktor.

Csakugyan a tudor jött, mert a kapu kinyílt, s a tanult férfiú mély hajlongással tessékelt befelé.

---

⁴ Omrak, Mekka-zarándok, orvostudor és gyógyszerész.

Hanem ez az érdekes orvostudor és gyógyszerész úgy festett, akár a madárijesztő. Azonmód ki lehetett volna állítani a répaföldre.

Arca, most, hogy közelebről láttam, annyira tele volt ráncsal és redővel, hogy nem akadt azon semennyi sima bőr sem. Szakadozott, rongyos, hosszú ing fődte testét; egyik lába kopott piros papucsba, a másik fekete úticsizmába bújt, de emez annyira elvált a talpától, hogy a lábujjai kikandikáltak belőle a török birodalom minden tája felé. Kopasz fejét asszonyi főkötő borította, azt is fordítva tette föl, nyilván siettében.

- Jöjj közelebb, uram - mondta. - Lépj be csekély szolgáltnak szegényes egészség-gyárába.

Majdnem a földig hajolt, és addig hátrált, míg egy éles sikoltás meg nem állította.

- Óh, jazik!... Óh, jaj! Kajín, bazar szen naszirlarmüz üzeri?!... Te birka, éppen a tyúk-szememre kell taposnod?!...

A doktor ijedten ugrott félre, és most megláttam a feleségét is. No, hát ehhez az asszonyhoz képest a férje valóságos Apolló volt. Jobb is lesz, ha a hölgy bájairól diszkréten hallgatok.

- Hosz geldiniz, szultánum!... Üdvözlégy, nagyságos uram - köszöntött a doktorné szintúgy mély hajlongással. - El vagyunk ragadtatva, hogy arcod hajnalpirját láthatjuk. Mit kívánsz tőlünk? Engedelmisségünk vízözöne fog rád zúdulni!...

- Szen güzel tsa ilaheszi bunum hejranli csaghlagün!... És te vagy ennek a vízözönnek a leggyönyörűbb nimfája - feleltem udvariasan.

Az asszony intett férjének, majd mutatóujját annak homlokára illesztve, így szólt:

- Bak, ad komar beni güzel!... Látod, ő szépnek mond engem! Dati csok dáhá eji kácsán szeniki!... Neki jobb ízlése van ám, mint neked!...

Ez a nő különben ismert engem. Nohuda is és Nebatja is beszélt neki rólam, meg aztán látott a kodzsa basi udvarán, és osztozott az általános csodálatban, amellyel a kisváros emberei bátor fellépésemet fogadták.

Végre kinyitott egy oldalajtót, és így szólt:

- Lépj a csodabalsamok kamarájába, és válaszd ki, amit szíved óhajt.

A csodabalsamok kamarája inkább libaólhöz, semmint gyógyszertárhoz hasonlított. Földes szoba, gyalulatlan deszkafalakkal, e deszkákon, szegekre akasztva, apró vászonzacskók lógtak. A mennyezetre, hosszú zsinóron óriási kristályfecskendőt akasztottak. Egy deszkaasztalon furcsa alakú, ócska csészék, tégelyek, fazekak, bögrék, csuprok, palackok voltak fölhalmozva ollók, kések, harapófogók s egyéb sebészi műszerek társaságában. Az egész helyiségben leírhatatlan illat terjengett.

- Ez a csodabalsamok kamrája - mutatta a hölgy. - Most mondd meg, miféle szerekből állítod össze a gyomorfőzetedet.

A patikus elélem furakodott, és áhítatos figyelemmel bámult arcomba, mintha onnan akarná leolvasni receptemet.

- Van szádár ezek közt a zacskók közt? - kérdeztem.

- Szádár? - szólt a tudós férfiú. - Ilm lotos komar... A tudományos neve lotos.

- Tanam ilm celtis australis komar... Az igazi tudomány celtis australisnak hívja - feleltem.

Az orvos nagy szemet meresztett.

- Hát van kétféle tudomány? - kérdezte.

- Van száznál több is.

- Óh, Allah! Én csak ezt az egyet ismerem. Mennyit kívánsz a szádárból, uram?

- Bó marékkal.

- Nagyszerű. Tüstént becsomagoltatom.

Felesége papírdarabot szedett föl a földről, összesodorta, és beletöltött egy marék celtis australist.

- Mit kívánsz még, uram? - tudakolta az orvos.

- Van alkálid?

Az asszony csodálkozva nézett rám az arab szó hallatán. Ám az orvos önérzetes mosollyal felelte:

- Milyen alkálit parancsolsz?

- Akármilyent.

- Uram, hallottam, hogy a te hazád nyugaton van. Kaptam onnan igen kitűnő alkálit, és ha óhajtod, abból adok...

- Mi a neve?

- Zsavell szuju.

- Mutasd!

Kicsiny palackot adott a kezembe, amelynek céduláján ez állt: *Eau de Javelle⁵, fabrique de Charles Gautier - Paris.*

- Hogy jutottál ehhez? - kérdeztem.

- Több palackkal vettem egy utazó ügynöktől, aki nálam is járt. Prágából jött, Franza fővárosából.

- Tévedsz. Prága Csehország fővárosa. Franza fővárosa Párizs.

- Effendi, te mindent tudsz!

- Szusz!... Hallgass! - förmedt rá a felesége. - Te egy marha vagy, de nem orvos és nem patikáros. Uram, mit kívánsz még?

- Van higanyod?

- Hogyne. Készítünk mi barométert meg termométert is, és azokat higanyal töltjük meg.

- Te magad készíted a légnyomásmérőt meg a hőmérőt?!...

- Én. Talán azt hiszed, nem értek hozzá?

- Dehogysis. Aki medicinát tanult, annak kell érteni mindenhez.

- No, ugye? Te finom és művelt ember vagy. Kapunk mi higanyt Szalonikiból eleget. Ha pedig nincs higanyunk, hát kecsketejet töltünk a csövekbe, az is fehér, és pontosabban mutatja az időjárást, mint a kéneső.

---

⁵ Maróvíz.

- Komolyan beszélsz?
  - Persze. Ezt te nem tudod?
  - No, ezt nem tudtam...
  - Látod, ez azért van, mert mi okosabbak vagyunk, mint a nyugati emberek. A kecskék tudják, hogy milyen idő lesz, mert az eső elől behúzódnak az istállóba. Tehát a kecsketej bizonyosan jó időjelző.
  - Vagy úgy! Ez már igazán bölcs logika.
  - Mennyi higanyt parancsolsz, uram?
  - Úgy ötszáz grammot. Van annyid?
  - Még több is.
  - Akkor várj. Még valami kellene nekem ehhez a higanyhoz.
  - Mi, uram?
  - Kül kurszuni. Ez ritka fém. Van nálad?
  - Kül kurszuni, az nincs, de kül káláji, az van!... Abból szép fehér festéket készítünk.
  - Az is jó lesz. Adj tehát egy vikjei bizmutot és két vikjei higanyt hozzá.
  - Azt is papírba csomagoljam? - kérdezte a felesége.
  - Dehogy, hiszen a higany tüstént kiperegne.
  - Persze, persze. A higany is olyan, mint a férfiak szerelme! Eltűnik!...
- És dühös pillantást vetett a férjére, majd odaugrott hozzá, és lekapta fejéről a főkötőt.
- Netene, ember, hogy tehetsz a fejedre egy cinet műeneszlkükünt?
- Az orvos hirtelen a fejéhez kapott.
- Asszony, ne vétkezzél a férfi szent méltósága ellen! Nem tudod, hogy nekünk tilos hajadonfővel járni?
  - Bundá, jokeri káldir hász kutuju... Nesze, jó lesz neked ez a liszteszacskó is! - vágott vissza a hölgy, és felkapva a földről egy kerek papírzacskót, melyben még kevés liszt is volt, a férje fejére borította.
- Az orvos arca csupa liszt lett. Szégyenkezésében leguggolt a földre, és matatni kezdett az edények közt.
- Mit keresel ott? - ripakodott rá oldalbordája.
  - Egy üveget az effendi kénesőjének. Itt van egy.
- Odanyújtotta feleségének a jókora palackot.
- Hiszen ebben firnisz volt! - kiáltott fel a hölgy.
  - Baj az?
  - Baj hát. Eredj vízért, és mosd ki.
- Az orvos hűségesen elkotródott. Amikor visszatért, az arca merő piros volt, és kétségbeesve mondta:
- Nem tudom kimosni. Próbáld meg te.

- Tudtam mindig, hogy ökör vagy! - enyelgett a felesége. - No hiszen, ti férfiak ügyetlenek vagytok az ilyesmihez.

Kiment az asszony is, és visszajött még pirosabb arccal.

- Effendi - sopánkodott -, ez az üveg meg van boszorkányozva! A firniszt nem lehet belőle kimosni.

- Tudtam én azt.

- Tudtad? Igazán?

- Hogyne. A firniszt nem vízzel, hanem terpentinolajjal kell lemosni, mert nem oldódik a vízben.

- Hát mért nem mondtad ezt?

- Nem akartalak titeket megsérteni. Egy patikárusnak kell tudni ezt, és tudja más is, ha nem tanult is vegytant. Ha én ezt nektek megmondom, az úgy hangzott volna, mintha nem hinném, hogy kétezeregy orvosszert tanultatok.

- Igazad van. Te udvarias és illedelmes ember vagy. No, hát neked adom a firniszt ráadásul. Fölibetöltöm a higanyt.

- Hol a mérleged, ember?

- Künn az udvaron. Tegnap a nyulat mértem meg rajta, amelyet ma eszünk meg ebédre...

- Hozd be!

Furcsa mérleg volt ez. Gerenda volt a talpzata, a nyelve hosszú drót, amely egy villa két ága közt ingott, serpenyőkül pedig kerek fadobozok szolgáltak, födelestül. Valahogy egyensúlyba hozták, és kimérték rajta a higanyt meg a bizmutot. Az árral, melyet a patikusné kért, nagyon meg voltam elégedve.

Még ólmot is vásároltam, majd elbúcsúztam a kedves házaspártól, és fölkerestem Nebatját, aki nagy örömmel fogadott.

Nálam volt az a pénz, melyet Mánah el Bársza, Barúd el Ámaszát és a börtönőr zsákmánya közt találtak. Ezt jogos tulajdonosainak úgysem adhattam volna vissza, ha meg hivatalos személynek adom át, az a saját zsebét gazdagítja vele. Nem tehettem tehát jobbat, mint hogy szegény ínséges embereket karoljak föl vele, és ezek közé tartozott Nebatja is. Legalább örömet szereztem neki.

Alig tudtam hálálkodásai elől szabadulni. Hále ezalatt türelmetlenül várt rám.

- No, végre, szidi! - kiáltotta a kapuból. - Sietünk, és te mégis oly sokáig kimaradsz! Hát megtaláltad, ami kell?

- Meg, mindent. Felkelt a gazda?

- Mind talpon vannak már.

- No, akkor keressünk egy kályhát, mert most kotyvasztani fogunk.

A felkészülés alig félórát vett igénybe.

A szádárleveleket megfőztem hígított *eau de javelle*-ben, a lúgot pedig ócska gyolcson átszűrtem.

Megöntöttem nyolc golyót. A megtévesztésig hasonlítottak a tiszta ólomgolyóhoz. Öntöttem több ólomgolyót is, és azokat késheggyel megjegyeztem. Ezután Oszko puskájával a ház mögé mentem, és kipróbáltam a golyóútánzatot, amely pompásan sikerült. Ennek a golyónak nyoma sem maradt a lövés után. Tehát nem kellett tartanom balesettől, árulástól pedig még kevésbé.

Éppen időben készültem el. Amikor visszatértem, megjelent a kásza mufti a náibbal és az áiak náibbal. Mások is tartottak még velük.

Amikor a kásza mufti meglátott, hozzám lépett, félrevont, és titokzatosan így szólt:

- Effendi, tudod-e, miért jövök?

- Hogy jelentést tégy a kodzsa basi ügyéről.

- Nem, óh, nem! Azt szeretném tőled megtudni, megkérdezted-e a te Hádzsidat, hogy hajlandó-e kiállni a golyópróbát?

- Hát annyira szíveteken fekszik az dolog?

- Hogyne, amikor olyan elképesztően csodálatos. Hádzsi úr evett-e ma már Korán-leveleket?

- Azt kérdezd meg tőle.

- Nem merem, mert még rossz néven venné. Tudod, az a kés... meg az ostora... Jól tud suhintani.

- Az ám, bátor fiú az.

- Hát mondd, megkérdezted tőle?

- Meg, még lefekvés előtt.

- No, és mit felelt?

- Úgy láttam, nincs kedve ellenére...

- Haj, az nagyszerű volna! Hát mikor kezdjük?

- Nono, csak türelem! Nem megy az olyan gyorsan! Különben tegnap még nem mondtam el neked mindent. Mi mindannyian... tudniillik három kísérőm meg én... egyforma tulajdonsággal bírunk. Nem félünk a golyóktól.

- Micsoda?! Még te sem?

- Én sem.

- Hát te is Korán-levelet eszel?

- Ne kérdezz annyit. Tudhatnád, hogy ilyen titkokat nem fecseg ki az ember.

- Akkor hát tetszés szerint lövöldözhetünk rátok?

- Ha meguntátok az életet, akkor igen.

- Hogy érted ezt?

- Úgy, hogy a golyó nemcsak visszapattan rólunk, hanem a merénylőt találja el, mégpedig ugyanazon a helyen, amelyet rajtunk célba vett.

- Igazán? Ha én például a Hádzsi úr fejét veszem célba, akkor az én fejembe megy a golyó?

- Minden bizonnyal. Meg akarod próbálni?

- Nem, effendi, köszönöm. De miért lettetek ilyenek?

- Hogy ellenségeink ellen védekezhessünk. Te nem találsz ezt jogosnak?
  - Evvet, gőz itsün gőz; disz itsün disz... Persze, szemet szemért, fogat fogért. Mikor mentek el innen?
  - Örülnél, ugye, ha elmennénk?
  - Nem, sőt szeretnék benneteket itt tartani. Hanem tudd meg: nagy felfordulást okoztál Osztromdzsában.
  - Jószándékból tettem.
  - Igaz, és ezért hálásak is vagyunk neked, bár jobb mindent úgy hagyni, amint Allah akarta.
  - Tehát Allah akarta azt is, hogy Mübarek titeket megcsaljon, és a kodzsa basi szabadon bocsássa a foglyaitokat?
  - Azt már nem.
  - Hát mi van a kodzsa basival?
  - Ül.
  - Remélem, nem fogod őt valamiképp kimenteni a jogos büntetés alól.
  - Mi jut eszedbe, effendi? Hű szolgája vagyok a padisahnak, és mindig megteszem a kötelességemet. Viszont te szólhatnál egy szót Hádzsi úrnak.
  - Megpróbálom.
  - És megengeded, hogy hozzak néhány embert?
  - Nem bánom.
  - Mindjárt itt leszek, és elhívom Tomát is, mert ő is roppant kíváncsi a próbára.
  - Ki az a Toma?
  - Egy futár, Osztromdzsa és Radovics közt.
  - Derék ember?
  - Igen, derék. Tegnap is úgy dicsérgetted téged.
  - Jó, csak hozd el.
- A kásza mufti elrohant.
- Csakhamar mind több kíváncsi gyülekezett az udvarra. Végre visszajött a kásza mufti is, egy karikalábú emberrel. Behozta a szobánkba.
- Íme, effendi - mondta -, ő az a futár, akiről beszéltem.
  - Jól a szemébe néztem ennek az embernek.
  - Tehát te jársz innen Radovicsba? - kérdeztem.
  - Igen, uram - felelte Toma -, lovon járok.
  - Mikor lovagolsz ki legközelebb?
  - Holnapután.
  - Előbb nem?
  - Nem.

- Az jó.
  - Miért?
  - Mert ma bajod lehetne az úton.
  - Miféle bajom, effendi?
  - Az mellékes.
  - De te ma utazni akarsz? - kérdezte Toma szúró pillantással.
  - Úgy van - feleltem egykedvűen.
  - Mikor?
  - Pontosán délben.
  - Az rossz idő. Délutáni ima után kell indulni, két órával naplemente előtt.
  - A sivatagban igen, de itt nem. Nem szívesen megy az ember éjszaka, ismeretlen erdőkön keresztül, kivált ha az Aladzsik is a közelben tanyáznak!...
  - Az Aladzsik? - kérdezte Toma színlelt meglepetéssel.
  - Ismered őket?
  - Nem.
  - De hallottál róluk?
  - Fél füllel. A kásza mufti mondta tegnap, hogy meg akarnak téged támadni.
  - Hallottam.
  - Kitől?
  - Egy jó barátomtól. De ha van eszük, hagyjanak nekem békét, mert én nem ismerem a tréfát.
  - Azt is hallottam, uram - szólt Toma sunyi mosollyal -, hogy titeket nem fog a golyó.
  - Ez még nem minden.
  - No igen, és a golyó visszapattan arra, aki ellőtte.
  - Te talán nem hiszed ezt, Toma?
  - Óh, ha az effendi maga mondja, csak el kell hinni.
  - Én is amondó vagyok... Látom, hogy udvarias ember vagy.
  - Akkor, kérlek, légy te is udvarias, és bizonyítsd be állításodat.
- Hálef, aki mindeddig néma figyelemmel kísért a párbeszédet, most közbeszólt:
- Hallod-e, hékás, te akarod a mi híres emírünket udvariasságra tanítani? Vigyázz, nehogy én írjam a te hátadra az udvariasság paragrafusait!
- És megsuhogtatta a korbácsát.
- Dur, dur, ej hádzsijim!... Megállj, megállj, óh, Hádzsi! - kiáltotta Toma, rémülten hátrálva. - Tedd el azt a korbácsot, nem kívánok vele megismerkedni.
  - No, hát akkor viseld magad tisztességesen! Úgyis megmutatjuk nektek, hogy igazat beszéltünk. Effendi, kezdetjük?
  - Ahogy akarod, Hálef.

- Én nem bánom. Menjünk ki az udvarra. Amikor kimentünk, az udvar már egészen megtelt. Akik mellett elhaladtunk, szájtátva bámultak ránk, a hátrébb állók pedig nyakukat nyújtogatták felénk. A kis Hádzsi korbácsával utat nyitott nekünk, majd a fülembe súgta:

- Szidi, ideadod a golyókat?

- Nem, hanem előbb vegyünk elő igazi ólomgolyót. Te jobb szónok vagy, mint én, hát beszélj te az emberekkel...

Ez a dicséret nagyon hízelgett neki. Peckesen megállt, és harsány hangon így szólt a tömeghez:

- Osztromdzsa lakói, urak, hölgyek, válogatott cigánylegények! Abban a ritka szerencsében részesültök, hogy látni fogtok négy embert, akiknek a testén nem hatol át az ellenséges golyó. Nyissátok ki szemeteket, és erőltessétek meg agyvelőteteket, hogy ne mulasszatok el semmit a csodából, és elbeszélhessétek azt gyermekeiteknek meg azok gyermekeinek, unokáinak és dédunokáinak, ameddig csak éltek. Tartsatok rendet, ne lármázzatok, hogy ne legyen zavar, és most küldjétek ide azt az embert, aki a legjobb lövő köztetek.

Moraj támadt a tömegben, majd egy férfi lépett elő, kezében puskával.

- Meg van töltve a puskád? - kérdeztem tőle.

- Meg - felelte.

- Van golyó nálad?

- Nincs, uram.

- Nem baj, majd adok az enyémből. De előbb mutasd meg nekünk, hogy ügyes lövő vagy. Látod azt az új deszkát a palánkra szögezve? Jókora bütyök van benne. Azt vedd célba.

Emberem vállához emelte a puskát, és célzott. Mindenki látta, hogy a golyó csak egy félhüvellyel hibázott.

- Ez nem jó - mondtam. - Próbáld meg még egyszer.

Adtam neki egy újonnan öntött ólomgolyót. A második lövés jobban sikerült, emberem gondosabban célzott. Erre odaadtam neki három bizmutgolyót, egy ólomgolyót pedig elrejtettem a markomban, és így szóltam hozzá:

- Most vedd célba azt a lyukat, amelyet a golyó fűrt a deszkába. De előbb mutasd meg ezeknek az embereknek a golyókat, hogy lássák, hogy van golyó a puskában.

Míg a három golyó kézről kézre járt, én a palánk elé álltam. Megvártam, míg emberem a golyókat visszakapta és megtöltötte puskáját.

- Lépj közelebb - szóltam. - Úgy, most lőhetsz.

- De uram - szólt ijedten az ember, leeresztve puskáját -, így nem lőhetek a deszkára!...

- Miért?

- Mert te az utamban állsz.

- Az nem baj.

- Éppen a melled van a célpont előtt.

- Akkor lódd keresztül.

- Óh, uram, hiszen akkor meghalsz!...

- Nem, csupán meg akarom mutatni, hogy engem nem fog a golyó.

Emberem megvakarta a füle tövét.

- Éppen ez a baj - mondta. - A dolog nekem igencsak veszedelmes!...

- Miért?

- Mert ha a golyó rólad visszapattan, az én mellemet fúrja keresztül!

- Ne félj semmit. Én majd elkapom a kezemmel.

A csodálkozás moraja zsongott végig a tömegben.

- Valóban igaz ez, effendi? Én családapa vagyok. Ha meghalok, csak Allah viselheti gondjukat.

- Nem halsz meg. Ígérem neked a próféta szakállára.

- No, ha mindenáron akarod, hát Isten neki, megpróbálom, uram.

- Lőj csak bátran.

Toma élénk figyelemmel kísérte e párbeszédet, és le nem vette rólam a szemét.

Most a kabátom ujjába csúsztattam az ólomgolyót, és fölemeltem a jobb kezemet.

- Nézd, ezzel a kezemmel fogom ki a golyót. Hármat számlálok. Amikor azt mondom: három, süsd el a puskát.

Ismét leeresztettem jobbomat, és markomba vettem az ólomgolyót.

Minden szem felém fordult.

- Egy!... Kettő!... Három!...

A lövés eldördült. Én a puskacső felé kaptam, mintha ki akarnám fogni a golyót, azután pedig a markomban tartott ólomot hüvelyk- és mutatóujjam közé fogva, fölemeltem.

- Íme, itt a golyó!... Vagy vedd át te, Toma. Nézd meg, ugyanaz-e, amelyet a puskába tettek.

Toma kezébe vette a golyót, és úgy bámult rám, mint valami kísértetre.

A többiek nem tudtak hová lenni a csodálkozástól. Ezt a golyót is kézről kézre adták, majd visszakerült a lövőhöz.

- Most tedd megint a puskába - szóltam hozzá hangosan, hogy mindenki hallja -, és vedd célba a deszkát.

Emberem megtette. A kilőtt ólomgolyó, természetesen, lyukat ütött a deszkán.

- Látod - mondtam -, ilyen lyuk volna most az én mellemen is, ha nem volnék golyóálló. Most egész bátran lőhetsz három társamra is.

Ezt az ellenpróbát még izgatottabb álmélkodás követte. Odatolakodtak hozzám, megfogták a kezemet, és nem győztek csodálkozni, hogy a kifogott golyó semmi nyomot sem hagyott rajta.

- Allah onun ile!... Allah van vele! - mondogatták.

- Sejtán száhibi... Ördöge van - dünnyögték mások.

- Hogy volna ördöge annak, aki a Koránnal táplálkozik? Nem. Allah nagy!

Eközben még három bizmutgolyót adtam a lövőnek, Hálefet, Oszkót és Omart pedig a kerítéshez állítottam. Most, hogy látták az első sikert, csöppet sem féltek a kísérlettől. A golyók kifogását azonban én végeztem, hogy valami baj ne történjék.

Amikor aztán ők hárman is kiállották a golyópróbát, vége-hossza nem lett a viharos tetszésnek. Körülvettek, megnéztek, megtapogattak minket, és alig győztünk a sok kérdezősködésre válaszolni.

Végre szobánkba menekültünk, és onnan vettem szemügyre Tomát. Hogy most már ő sem tamáskodott, azt láthattam izgatott, lelkes mozdulatain, amelyekkel a nagy eseményt szemlélte a távolabb állók számára.

Magamhoz intettem Hádzsit, és a futárra mutatva, így szóltam:

- Ezt az embert ne téveszd szem elől. Ha távozik, menj észrevétlenül utána, és figyeld meg.
- Miért, szidi?
- Az a gyanúm, hogy az Aladzsik kéme.
- Vagy úgy! De mit árthat nekünk?
- Megjelenheti a két szkipetárnak, hogy mikor indulunk.
- De hiszen azt mondta, hogy ma nem mozdul ki Osztromdzsából.
- Hazudott. Ha távozott, te csak menj ki a városból, és bújj el valahol a radovicsi országúton. Meglátod, hogy arra fog menni, s akkor jelentsd nekem.
- És ha mégsem látom?
- Akkor térj vissza úgy két óra múlva, mert ez esetben talán el sem megy.

Ekkor kerestem egy borbélyt, és megnyírtam a hajamat és a szakállamat. Azután vásároltam egy pár hosszú szárú harisnyát meg egy kék szemüveget, végül egy zöld turbánkendőt, amilyent csak a próféta leszármazottainak szabad viselniük. Ezzel megszereztem mindent, amire szükségem volt.

Mondanom sem kell, hogy útközben mindenütt a bámulók egész raja kísért, sőt, a borbélynál igazi birokra keltek egy-egy szál hajamért. Valahogy csak hazavergődtem, éppen egyórai kirándulás után.

Hálef már várt a fogadóban.

- Igazad volt, szidi - mondta. - Elment a himpellér...
- Mikor?
- Egy-két percre rá, hogy hazament.
- Tehát már kész volt az útra.
- Bizonyosan, mert az állatai már indulásra készen várták.
- Mennyi állata van?
- Egy öszvéren ült, és maga után vitt négy megrakott szamarat, amelyek farkukkal voltak egymáshoz meg az öszvérhez kötve.
- Bóklászott?
- Nem, mintha sietett volna.

- Értem a tüstenségét. No de nekünk nem árthat. Most én is ellovagolok, ti pedig déltájban hagyjátok el Osztromdzsát.

- Hát amellet maradsz, amit az este megbeszéltünk?

- Amellet.

- És én felülhetek a Rihre?

- Fel, nekem pedig add kölcsön a te lovadat. Nyergeld is meg, és indulj vissza a városba. Vidd magaddal imához való papucsaidat is.

- Miért, szidi?

- Ezt is kölcsön akarom tőled kérni, hogy felhúzzam hosszú csizmám helyett. Most átadok neked mindent, viselj gondot rájuk, de legkivált a puskákra. Azután búcsút veszek.

A búcsúzás jobban elhúzódott, mint gondoltam. Ibárek, aki haza akart térni, megígérte, hogy azt a rabló testvérpárt jól megkorbácsoltatja, de nem hiszem, hogy lett volna hozzá bátorsága.

Végre-valahára nyeregbe ülhettem. A két fogadós csodálkozott, hogy nem a fekete ménen lovagolok, de a magyarázattól megkíméltem őket.

A városon kívül várt rám Hálef.

Kerestem egy tömött bozótost, ott leszálltunk, és elbújtunk a sűrűbe.

Háleftől elkértem az edényt, amelyben a szádároltat volt. Ezt ecsettel a hajamra meg a szakállamra kente, és vártuk a hatást. Eközben lehúztam a csizmámat, fölvettem a hosszú harisnyát és tetejébe az imádságos papucsot.

Mire elkészültünk, a hajam is megszökült, csak az árnyalatokat kellett még elegyengetni.

Fejembe nyomtam a fezt, Háleffel pedig köréje csavartattam a zöld turbánkendőt, úgyhogy rojtos vége a jobb vállamra lógjon.

- Szidi - rebegte Hálef -, nagy bünt követek el most. Ezt a kitüntetést csak a próféta egyenes leszármazottai viselhetik. Te pedig nem is a Korán, hanem a Kitab el mukáddász⁶ követője vagy. Megfelelhetek-e ezért a szentségtörésért, ha majd át kell mennem a borotvaél keskeny Halál-hídján?

- Meg, meg, Hálef. Az én lelkem felel ezért.

- És az fog helyettem sülni a pokolban is?

- Az.

- Óh, szidi, azt nem engedem, mert sokkal jobban szeretlek.

Az átváltozást kiegészítette a kék szemüveg meg az útiköpeny, amelyet a mexikói serapéhoz hasonlóan csavartam a vállamra.

- Müdzsüzat Alláhi!... Isten csodája! - kiáltott fel Hálef, kezét összecsapva. - Szidi, te egészen más ember lettél.

- Igazán?

- Magam sem tudom, hogy megismernélek-e, ha találkoznom veled. Csak az alakodról látom, hogy te vagy.

---

⁶ Szentírás, Biblia.

- Az alakom is más lesz. No de ha az Aladzsik csak leírás után ismernek, annál könnyebb lesz őket félrevezetnem.
- De talán mégis jobb volna, ha elkísérnélek, szidi. Hiszen barátod és oltalmazód vagyok.
- Oltalmazd most Oszkót és Omart. Terád bízom őket.
- Igazad van, szidi - válaszolta a kis Hádzsi önérzetesen. - Mi lenne belőlük nélkülem? Meg itt van Rih is, hát akad elég, amire ügyelnem kell.
- Nos, légy is méltó a bizalmamra!... Nem felejtettél el semmit az utasításaimból?
- Nem, szidi. Az én emlékezetem olyan, mint az oroszlán szája, melynek fogai semmit nem engednek el, amit megragadtak.
- Akkor minden jót, Hálef. A viszontlátásra!

*

Az Osztromdzsa és Radovics közti vidék igencsak termékeny. Mezők és legelők váltakoznak erdőségekkel. A Sztrumnica folyó áldásos hatása mindenütt érezhető.

Amint egyedül ügettem errefelé, bárki Mohamed utódának tarthatott.

Zsebemben a két revolverem, övemben a késem. Eléggé föl voltam fegyverkezve támadás esetére.

Jó sokáig lovagoltam a Velica Dagh északkeleti nyúlványai meg a Plaskavica Planina magaslatai közt, anélkül, hogy emberrel találkoztam volna. Csak órák múlva jött velem szembe egy bolgár, ahogy a ruhája után ítéltém.

Zöld turbánom láttán mélyen meghajolt, mert még a leggazdagabb muzulmán is megtiszteli a legrongyosabb, legszegényebb sarífort, akiben a próféta leszármazottját gondolja.

Megállítottam lovamat, viszonoztam a köszöntést, és így szóltam hozzá:

- Allah áldja meg utadat! Merről jössz, testvér?
- Radovicsból.
- És merre tartasz?
- Osztromdzsába, ha a te áldásod is elkísér.
- Szíves örömet! Sok vándorral találkoztál?
- Nem, csak eggyel. Tomával, a kodzsa basi futárával Osztromdzsából.
- Hát ismered?
- Ismeri őt Radovicsban mindenki. Sokszor jár arra.
- Beszéltél vele?
- Beszéltem. Betért abba a kis tanyába, ott, a folyó mentén.
- És Radovicsban kinél száll meg?
- Egy rokonánál. De ha találkozni akarsz vele, kérdezősködjél Radovicsban, mert én elfelejtettem az utca nevét.
- Köszönöm. Allah áldása kísértjen!
- És téged vezessen a mennyek országába!

A bolgár továbbment, én is folytattam utamat.

Tehát Toma mégiscsak kiszökött a két Aladzsához.

Úgy gondoltam most már, hogy azok Radovicsban aligha maradtak meg, mert érezték a veszélyt, bizonyosan a tanyán várták meg azt a futárt. Még nem volt dél, s így reméltem, hogy ottkapom őket.

Félóra múltán oda is értem.

A tanya környékén két tehén, néhány birka és három ló legelt, két ló megnyergelve, a színük pedig tarka, fehér és sötétbarna volt. Tüstént láttam, hogy félvér állatok, valamiféle meserdi kancától származhattak.

Amikor a ház homlokzata elé kerültem - mert közben egy kis pallón is át kellett mennem -, négy oszlopon nyugvó tornácfélét pillantottam meg, asztalokkal, padokkal. Ezeket csak gyalulatlan deszkából tákolták össze.

Az egyik asztalnál két férfi ült.

Amikor megláttak, fürkésző és bizalmatlan pillantással mértek végig.

Úgy tettem, mintha tovább akarnék menni. Ekkor felálltak, és a küszöbig jöttek.

- Dur!... Megállj! - kiáltott rám az egyik. - Nem innál velünk egy pohár rákit?

Mindjobban sejtettem, hogy ezek az Aladzsik. Szembeötlőn hasonlítottak egymáshoz. Egyformán szálas, marcona férfiak voltak. Harcias külsejüket csak fokozta huszáros bajuszuk, viharedzett arcuk meg a fegyverzetük. A puskáik ott támaszkodtak az asztal mellett, de az övük tele volt késekkel és pisztolyokkal, fókusuk pedig kardként verdeste a lábszárukat.

Föltettem a szemüvegemet, s úgy néztem őket végig, mint az iskolamester a rakoncátlan kamaszokat.

- Kik vagytok ti - kérdeztem -, hogy megzavarjátok a próféta unokáját jámbor szemlélődésében?

- Mi is a próféta jámbor fiai vagyunk. Éppen azért akarunk téged megtisztelni kevéske hűsítővel.

- De ti rákit isztok! Nem tudjátok, hogy azt a Korán megtiltja?!

- Nem.

- Akkor menjtek a szent szúrák magyarázójához, ő majd kioktat titeket!

- Arra nincs időnk. Menj inkább te.

- Szívesen, ha kívánod, mert írva vagyon: „*Aki egy lelket megvált a kárhozattól, az halála után legott a harmadik égbe jut. De aki két lelket vált meg, az egyenesen az ötödik égbe kerül...*”

- No, akkor oda kerülsz te is. De előbb szállj csak le, jóember.

Egyikük megfogta a kengyeletem, másikuk a karomat. Nem ellenkezhettem.

Odasántikáltam az asztalhoz, ahová ők is visszaültek.

- Hogy húzod magad után az egyik lábadat! - nevetett föl az első. - Megsebesültél?

- Nem - feleltem kurtán. - Ez az én kismetem.

- Vagyis bénának születél. Akit szeret Allah, azt megpróbálja. De nem mondanád meg a nevedet nekünk, méltatlan bűnösöknek?

- Nézzétek meg bármelyik városban a Nákíb-el-Asráf táblákat, ott megtalálhatjátok.

- Elhisszük, de azok a táblák nincsenek itt. Hát légy csak kegyes magad megmondani a nevedet.

- Tehát én Hádzsi Seháb Eddin Abd el Káder ben Hádzsi Gászáli al-Fárábi ibn Tábit Mervan Abul Ahmed Abu Básár Khátid és Sonáhár saríf vagyok.

Mind a kettő befogta a fülét, és majd eldőlt nevében. Úgy látszik, nem eléggé imponált nekik saríf voltom. Nem csodálkoztam volna, ha ők görög katolikus szkipetárok, de a ruhájuk után ítélve muzulmánok voltak, noha vajmi kevésbé ismerték a próféta szent tanait.

- Azt mondtad - kezdte egyikük -, hogy a ráki tilos nekünk?...

- Mégpedig szigorúan - bólintottam, a szemüvegem mögül sandítva rájuk.

- A Koránban áll ez?

- Természetesen.

- Hát volt már ráki a világon a próféta idejében?

- Ha volt, ha nem volt, a szövegben ez áll: „*Kullu muszkürün hárám*”... „*Minden, ami megrészegít, tilos, átkozott legyen!*” Ergo a ráki is átkozott!

- De a ráki nem részegít ám meg minket.

- Nem? Akkor nektek nincs eltiltva.

- Minekünk a bor sem árt!

- Akkor csak igyátok, fiaim, áhítattal és mértékletesen.

- Helyes. Te jó magyarázó vagy. Hát te nem részegedel meg a rákitól?

- Ha keveset iszom, nem.

- Mennyi neked az a kevés?

- Egy gyűszűnyi, és az is egy jó flaska vízzel keverve.

- Akkor hozatunk neked vizet, és velünk iszol.

Felállt, és hozott egy fazék vizet meg egy poharat. A pohár negyedrészt megtöltötte vízzel, és rákit öntött fölébe.

- Így ni - szólt, és elém tette a poharat. - Ezt megihatod. De mondd csak, honnan jössz? - kérdezte, miután ők maguk jót húztak a pálincásüvegből.

Megízleltem az italt, és így válaszoltam:

- Avret Hisszárból jövök.

- És hová mégy?

- Szkopjébe, hogy az igazhívőket a szent Korán tanaira oktassam.

- Szkopjébe? No, ott nem sok örömd lesz.

- Miért? - kérdeztem félszegül.

- Mert ki fognak nevetni. Nem tudod, hogy ott csupa szkipetár lakik? Azok mind semmirekellők.

- Hallottam. Azok az ördög fiai, mert tolvajok, rablók, gyilkosok.

- Hát láttál-e már szkipetárt?

- Még ilyen szerencsétlenség nem ért - feleltem sóhajtva, szörnyen együgyű képpel, amin a kettő jót mulatott.

- De csak nem félsz tőlük?

- Miért félnék? Mit tehetnének ellenem, ami ne volna előre megírva az élet könyvében?

- De ha, teszem, megtámadnak?

- Kár volna. Ez az összes vagyonom.

Hat piasztert tettem az asztalra. Nem hazudtam, mert a pénzemet is Hádzsinál hagytam.

- Ez persze nem sok. Csakhogy az utazáshoz pénz kell.

- Pénz? Minek?

- Minek? Hát a megélhetésre.

- A próféta nem parancsolta meg a vendégszeretetet?

- Tehát koldulsz!

- Ne sérts meg így egy sarífort. Ételt, italt, éji szállást kapok mindenütt.

- Hát a múlt éjszaka hol háltál?

- Osztromdzsában.

- Osztromdzsában?... No, ez érdekes!

És titokban összenéztek.

- Miért? - kérdeztem. - Ti odavalók vagytok?

- Nem, csak hallottuk, hogy ott nagy tűz volt az éjszaka.

- Dehogyan volt.

- A fél város leégett.

- Aki ezt mondta, hazudott. Volt tűz, de nem nagy, és nem is a városban, hanem a hegyen.

- Ott nincs is ház.

- Nincs, csak egy kunyhó.

- Az öreg Mübareké?

- Az.

- Tudják-e, ki volt a gyújtogató?

- Mübarek maga.

- Azt nem hiszem. Hogy lehet egy olyan jámbor férfiú gyújtogató?

- No, nem olyan jámbor szerzet az.

- Tehát igaz volna, amit hallottunk?

- Mit hallottatok?
- Hogy Mübarek komisz, galád, gazember.
- No, ez már igaz.
- Honnan tudod?
- Ott voltam, amikor leleplezték. Ott voltam a tűznél is, és mindenütt.
- Akkor talán láttad azt a négy idegent is, akik őt följelentették?
- Nemcsak láttam, hanem egy hánban is laktam velük.
- Igazán? Beszélte is velük?
- Mind a négyel.
- És megismernéd őket, ha most találkoznál velük?
- Azonnal.
- Ez pompás. Mi ugyanis őket várjuk. Beszédünk van velük. De mi még nem láttuk őket, hát könnyen tévedhetnénk. Ha erre jönnének, szólhatnál nekünk?
- Hogyne, szívesen, ha nem kell sokáig várnom.
- Hiszen van időd.
- Nemigen van, mert holnapután Szkopjében kell lennem.
- No, azért még várhatsz vagy három óráig.
- Az hosszú idő.
- Megfizetünk érte.
- Megfizettek? Az más. És mennyit adtok?
- Öt piasztert, amíg jönnek...
- És ha nem jönnek? Vagy ha olyan későn jönnek, hogy a sötétség miatt nem mehetek tovább?
- Akkor megfizetjük itt neked az éjjeli szállást meg a kosztot.
- Akkor itt maradok, de azt az öt piasztert fizesd ki előre.
- Saríf! Azt hiszed tán, hogy nincs pénzünk?
- Világért sem. De nekem nincs pénzem...
- Vagy úgy! No, hát nesze.

Elém dobott tíz piasztert, és mikor én csodálkozva ránéztem, lekicsinylő hangon így szólt:

- Tartsd meg csak, van nekünk elég.

Ezt gondolhattam már abból is, hogy az erszénye nagy volt, és ugyancsak csörgött benne az arany. Most a négy idegenről kérdezősködtek, vagyis rólam és kísérőimről. Megadtam nekik a kívánt személyleírást.

Azután megkérdezték azt is, igaz-e, hogy minket nem fog a golyó. Erre elbeszéltem nekik, hogy éppen Osztromdzsából indulófélben láttam, amint Toma, a kásza mufti s az egész község szeme láttára ránk lőttek egy puskával, de a golyó visszapattant rólunk.

- Azt nem hallottad, mikor indulnak ezek az emberek? - kérdezte a szkipetár, amint befejeztem elbeszélésemet.
  - Ha jól hallottam, déltájban - feleltem.
  - Mi is úgy hallottuk. De én mégsem hiszem, hogy erre jöjjenek.
  - Miért?
  - Mert félnek.
  - Ugyan kitől?
  - A szkipetároktól.
  - Nem olyan emberek azok, hogy féljenek. Meg aztán négyen vannak. És látnád csak a fegyvereiket!
  - Mindegy. A szkipetárok már lesnek rájuk.
  - Én is hallottam, hogy az öreg Mübarek fölbérelt ellenük két rablót...
  - Kik azok?
  - Azt nem tudom. Úgy látszik, nem is ismerik őket.
  - És a jövevények mit szólnak ehhez?
  - Nevetnek.
  - Nevetnek? Vallahi... De aki utoljára nevet, az nevet legjobban!...
- A szkipetár hirtelen elhallgatott. Ekkor benn a házban valami nyöszörgést hallottam.
- Ez egy hán? - kérdeztem.
  - Igen, afféle kisebb fogadó.
  - Hol a konakdzsu?
  - Benn a szobában.
  - Konakdzsu! - kiáltottam be.
  - Itt vagyok - felelt egy férfihang.
  - Ki nyöszörög ott benn?
  - A leányom.
  - Miért?
  - Fáj a foga.
  - Hány éves a leányod?
  - Tizenkettő.
  - Voltál berbernél vagy hákímnál⁷?
  - Nem, ahhoz én szegény vagyok.
  - No, majd én segítek.

---

⁷ Berber - borbély; hákím vagy hekim - orvos.

Felálltam, a két Aladzsi is utánam jött. Úgy látszik, nem akartak a fogadóssal egyedül hagyni, nehogy elárulja őket.

Még az ottani fogalmak szerint is roppant szegényes szobába léptem. Az egyik zugban kuporgott a kisleány. A fogadós egy zsámolyon ült, fejét a tenyerébe hajtva. Ránk sem nézett.

- Te vagy hát a konakdzsu? - kérdeztem. - Hol a feleséged?

- Meghalt - felelte tompán.

- Be kár!... Van még egy gyermeked?

- Még három apróság.

- Hol vannak?

- Künn, a folyó mellett.

- Ej, ej, ez nagy gondatlanság tőled. Hátha a vízbe esnek. Miért nem hozod be őket?

A fogadós felütötte a fejét. Csodálkozva nézett rám.

- Nem szabad kimennem.

- Ki nem engedi?

Komorán nézett a két Aladzsira, és azt is láttam, hogy egyik az ujjával megfenyegette őket.

Én úgy tettem, mintha nem vettem volna észre semmit, és magamhoz intettem a kisleányt. Szép szóval el-csitítottam, azután néhányszor megcirógattam az arcát.

- Nos, fáj még a fogad? - kérdeztem.

- Nem - felelte a fejét rázva.

- Egy csöppet sem?

- Egy csöppet sem.

Kisebb fogfájás volt az egész, ami megszűnt a kéz melegétől. De most a kocsmáros földerült arccal lépett hozzám, és megszorította a kezemet.

- Uram - mondta -, te valóságos csodát műveltél!

- Dehogysis. Nagyon egyszerű eszköz ez. Tartsd csak itt őt a szobában, én meg elmegyek a két másik gyermekedért.

- Te, uram?...

- Én hát, mert te nem mehatsz.

A két Aladzsi fenyegető pillantást vetett a fogadósra. Ez lehajolt, mintha valamit föl akarna venni a földről, s eközben odasúgta nekem:

- Vigyázz magadra. Ezek az Aladzsik!

- Mit mondtál? - kiáltott rá az egyik szkipetár, aki meghallott valamit.

- Én? Semmit... - felelte a fogadós, egykedvűséget színlelve.

- De én hallottam!

- Képzelődtél.

- Ne hazudj, kutya, mert leütlek.

És rá is emelte az öklét. Én tartottam vissza.

- Ember, mi jut eszedbe? Nem tudod, hogy a próféta tiltja a haragot?

- Mi közöm a te prófétádhoz!

- Igazán nem értelek. Úgy dühöngesz, mint aki rosszat forral...

Az Aladzi észrevette magát.

- Igazad van, saríf. Csak a hazugságot nem szeretem... No de gyerünk ki.

Utánuk mentem, és lesántikáltam a folyóhoz. Bizonyos voltam, hogy az Aladzi félíg-meddig a foglyuknak tekintenek. Vissza sem engedhettek, tovább sem, mert akaratlanul is elárulhatom őket. Ezért szemmel tartottak.

Lenn a folyónál megtaláltam a gyermekeket. Odaadtam nekik a tíz piasztert, és hívtam őket, hogy jöjjenek haza az apjukhoz, mert a kistestvérük meggyógyult. Ujjongva fogadták a hírt, és visszafutottak a házba.

Amikor én is visszaültem az asztalhoz, láttam, hogy a két Aladzi már határozott. Egyikük, aki az imént is legtöbbet beszélt, megkérdezte tőlem:

- Ellensége vagy te annak a négy idegennek?

- Miért volnék az ellenségük? - feleltem. - A barátjuk vagyok.

- No, ennek örülök. Akkor segíthetsz nekünk. Egyetlen hely van csak, ahol rajtuk üthetnek. És igazán meg akarják támadni őket?

- A saját fülemmel hallottam.

- Akkor a szkipetárok ott rejtőznek el. A testvéremmel együtt jó volna, ha mi is elbújnánk ott. Hátha segíthetünk rajtuk. Te mit szólna ehhez?

- Én? Nekem semmi közöm az egészhez.

- De nagyon is van. Ha a szkipetárok ott leskelődnek, téged is megrohanhatnak, amikor arra lovagolsz. Jobb lesz tehát, ha velünk jössz. Úgyis szeretnénk neked egy eleven szkipetárt mutatni. Arról sokat mesélhetnél Szkopjében.

- Ez már érdekes. Veletek tartok.

- Akkor ülj csak fel.

- Kifizették a rákit?

- Dehogy! Úgyis hiába ittuk.

Az ablakhoz mentem, és bedobtam piasztereimet. Ezért persze kinevettek az Aladzi.

Egyikük a ház mögé ment, hogy elhozza a lovakat, míg a másik hűségesen őrzött.

Amikor áthaladtunk a pallón, visszafordultam a nyergemben. A konakdzsu a küszöbön állt, és kézzel intett, hogy vigyázzak. Nem gondoltam volna, hogy még viszontlátom ezt az embert.

Belovagoltunk az erdőbe, és végül szűk sziklaszoroshoz értünk. Itt jól el lehetett bújni. Ez a nyiladék ugyancsak alkalmasnak látszott, hogy itt kelepcét vessenek az utazóknak.

- No, ez az a hely!... - szólt halkán az egyik Aladzi, mintha attól félne, hogy valaki meghallja a közelben. - Rejtőzzünk el!...

Az Aladzsik ugyancsak bárgyú fráternek nézhetek engem, ha azt akarták velem elhitetni, hogy ily módon segíthetünk a megtámadottakon.

A lovakat a fákhoz kötöttük, ami nem tetszett nekem, mert bajos lett volna a rablóktól szabadulnom. De ezen is segítettem. Zsebemből hegyes inggombot vettem elő, s azt észrevétlenül a lovam nyerge alá toltam.

Miközben leültünk és halkán beszélgettünk, vártam a hatást. A ló csakhamar kapálni és horkolni kezdett.

- Mi baja a lovadnak? - kérdezte az egyik Aladzsik.

- Semmi - feleltem közönyösen.

- De nézd csak, hogy rugdalózik... Még elárulhat minket!...

- Bizonyára azért nyugtalan, mert nem szeret idegen lovak mellett legelészni...

- Hát kösd arrébb... De megállj! Tedd le a takaródat meg a késedet. És a turbánodat is.

- Miért?

- Zálogul, hogy visszajöjj.

„No, szépen vagyunk! - gondoltam. - Ha leteszem a turbánomat, meglátják, hogy nem vagyok kopasz, mint afféle igazhitű muzulmánhoz illik.” De azért feltaláltam magamat, és így szóltam:

- Mi jut eszedbe?! Egy saríf sohasem teheti le a turbánját! Ismerem én ám a Muktéta el Ebhurt, a Miszkát al-Mázábiht meg Álám Ghiri és Hámádán híres Fetáviját! Még bizony elkárhozzam miattatok?...

- Hát jó, csak a kést meg a szőnyeget hagyd itt!

Fölmentem a lovamhoz, és messzebbre vittem. Azután a bokrok közt megbújva, nagy ugrásokkal rohantam vissza az útkanyarulathoz, amelyen át idejöttünk. Itt kitéptem egy lapot a tárcámból, és ezt írtam rá:

*Ájru ájru házurlamun. Oszko, Omar jáváslu, Hálef böjük dört nál gitir, ileri iki bin ádemler táhminen.*⁸

Ezt a cédulát egy hegyes ággal tűztem fel egy fatörzsre, úgyhogy okvetlenül meg kellett látniuk. Minden percben várhattam érkezésüket.

- No, hol tébláboltál olyan sokáig? - förmedt rám az egyik szkipetár, amikor visszatértem.

- A lovamnál - feleltem. - Nem vagyok talán a magam ura?

- Most már nem. Most velünk vagy, és mi parancsolunk neked. Érted, számár?

Ez már sok volt.

- Hallod-e, ember - feleltem -, ha már a származásomat nem tiszteled, legalább a személyemet tiszteld, különben megtanítlak kesztyűbe dudálni.

- Micsoda szemtelenség! - ordította a szkipetár, és fölugrott ültéből. - Hiszen ha csak hozzád nyúlok, úgy széttörlek, mint a pozdorját!

És meg is ragadta a karomat.

---

⁸ Egyenként lovagoljatok előre. Oszko és Omar lassan, Hálef gyorsabban, vagy kétezer lépésnyire.

- Nem értesz te ahhoz - szóltam mosolyogva.

Ezzel megfogtam a bal vállát úgy, hogy a hüvelykem a hóna alá, a többi négy ujjam pedig a lapockája közé jutott. Aki ezt a fogást ismeri és gyakorlott benne, a legerősebb embert is félkézzel földhöz vághatja.

Az óriás bölgve roskadt össze.

- Mi történik itt, Szandár? - kérdezte a testvére, aki a kiáltásra odajött.

- Ez az ember eltörte a lapockámat - felelte a másik, a vállát tapogatva.

Most a fivére ugrott nekem, de azzal is hamarosan elbántam.

- Te egy óriás vagy! - kiáltott rám.

- Így van megírva az élet könyvében - feleltem alázatosan lehajtott fővel. - Nem tehetek róla.

A két Aladzi felkacagott.

- Te Bíbár, ez a fickó nem is sejti, milyen erőt hordoz a karjában! - szólt Szandár.

Bíbár azonban gyanakodva végigmustrált engem, és így válaszolt:

- Ehhez nemcsak erő, hanem gyakorlat is kell. Saríf, hol tanultad ezt?

- Az üvöltő derviseknél, Sztambulban. Szabad óráinkban tréfából elagyabugyáltuk egymást.

- Vagy úgy! Már azt hittem, másvalaki vagy. No, szerencséd...

Ezzel megbékéltek.

Szó nélkül ültünk egymás mellett egy darabig. Egyszerre csak valamilyen neszt hallottunk jobb felől.

- Ha! Valaki jön! - szólt Szandár, és a fokosához kapott. - Talán ők azok.

- Nem - felelt Bíbár. - Csak egy magányos lovas poroszkál erre.

Visszanéztem én is... és Omart láttam meg. Tehát olvasták az utasításomat.

Lassan ügetett előre, a fejét lehajtván, se jobbra, se balra nem nézve.

- De ott még egy lovas jön! - szólalt meg Szandár, kis idő múltán.

- Valami csavargó.

- Elengedjük csak úgy?

- El, mert ha a lövéseinket meghallják...

- Persze, a szkipetárok - szóltam közbe együgyűen.

Oszko volt a második lovas. Ő is úgy jött, mintha se látna, se hallana. Nem bántották.

Hanem most jött Hálef. Az Aladzi még nem látták meg, amikor én fölugrottam.

- Hová? - kérdezte Szandár.

- A lovamhoz. Megint nyugtalankodik.

- A sejtán vigye el a lovadat! Maradj csak itt!...

Én ellenkeztem, megragadta a karomat.

- Csitt! - szólt Bíbár. - Egy harmadik lovas.

Szandár is az ösvény felé nézett.

- Jük gürültü... Ezer villám! - kiáltott fel. - Micsoda ló! Ez lesz az az idegen!

- Nem, a lovas sokkal kisebb...

- De a lova telivér arab mén. Óh, Allah! És úgy száguld, mint a szél!

Az én kis Hálefem ugyancsak peckesen ült a Rihen. A vállára vetve csillogott a két puskám, meg az övé is. A nyereg hátuljára pakolta a kaftánomat és hosszú utazóruhámat. Az ő kaftánja meg csak úgy repült a gyors ügetés közben.

- Megállj! - kiáltott Szandár. - Le kell löni! Hamar, hamar!...

És mind a kettő fölkapta a puskáját. Mire azonban a lövések eldőrdültek, Hálef már messze járt.

- Utána! - kiáltotta Szandár magánkívül. - Kár volna ezért a zsákmányért.

Míg ők futásnak eredtek, én a lovaikhoz siettem, és elvágтам a pányvaikat.

- Szandár! Bíbár! Megálljatok! - kiáltottam a futók után. - A lovaitok elszabadultak!...

- Hát kösd meg őket!

- Nem lehet, már messze vannak.

Az Aladzsik káromkodva jöttek vissza.

- Óh, te mamlasz, te ostoba!... - esett nekem mind a kettő. - Miért nem ügyeltél?

- Nem vagyok a cselédek.

- Mi! Még feleselsz?! Nesze!... - förmedt rám Szandár, és felém sújtott a puskatussal.

Fölemeltem a karomat, hogy kivédjem az ütést, de kőbe botlottam, és elvágódtam a földön.

Szandár puskája mellbe talált, az ütést csak félig háríthattam el.

Elállt tőle a lélegzetem, de a következő pillanatban felugrottam, két kézzel ragadtam meg Szandár övét, felkaptam a levegőbe, és úgy vágtam egy több könyöknyire álló fa törzséhez, hogy belenyekkent.

Most engem ragadtak meg hátulról.

- Ezért jaj neked, gazember! - kiáltott rám Bíbár, aki időközben odaérkezett.

Átkarolta a derekamat, hogy fölemeljen. Persze én sem hagytam magam, bár éreztem, hogy imént, esés közben megütöttem a lábamat. Elkeseredett, néma tusa dült egy darabig. Bíbár holtan vélte ájult testvérét, és most vérszomjasan rohant rám.

Amikor láttam, hogy nem bontakozhatom ki ebből a gyilkos ölelésből, kirántottam a késemet, és beleszúrtam ellenfelem kezébe.

- Te szűrsz? - kiáltott fel Bíbár fogcsikorgatva. - Akkor én lövök!

Elengedett, és kirántotta mindkét pisztolyát. Én nem akartam revolvereimhez nyúlni, beértem annyival, hogy a lövés pillanatában félreütöttem Bíbár karját. Nyomban rá második ökölcsapást mértem, alulról fölfelé, az orrára, úgyhogy a feje hátrarokkant.

Egyetlen rántással elvettem tőle pisztolyait, és messze hajítottam mindkettőt.

Bíbar valameddig tenyerébe fogta arcát, mert orrán, száján eleredt a vér. Azután hangos ordítással megint nekem jött. Leguggoltam előtte, megragadtam a két combját, és átdobtam a hátamon. Mielőtt feltápáskodhatott volna, hozzáugrottam, és úgy halántékon ütöttem, hogy ő is elájult.

Amikor mind a két Aladzsi eszméletlenül feküdt előttem, alig hittem a szememnek. Tehát mégiscsak elbántam egyedül a két rettegett óriással!...

Természetesen mindegyikükbe jóval több erő szorult, mint énbelém, én azonban, úgy látszik, különb oktatásban részesültem. Ismertem bizonyos fogásokat, amelyeket persze nem az üvöltő dervisektől tanultam.

Megtapogattam a nyaki ütőerüket. Nem haltak meg, csak elalélta.

Mivel hamarosan magukhoz térhettek, tanácsosnak tartottam, hogy minél előbb álljak odább.

Még arra volt gondom, hogy puskaporukat elszórjam, és széttörjem a puskáikat. Csak nem akartam megölni őket!

Azután felkaptam Hálef lovára, és a kísérem után siettem.

Míg levezettem lovamat az ösvényre, mindinkább éreztem, hogy a bal lábam megsérült, úgyhogy most valóban bicegnem kellett.

Annál könnyebben lélegeztem föl, mihelyt ismét a nyeregben ültem.

Rövidesen kiértem az erdőből; az út a folyó bal partján, a völgyben vezetett tovább.

Nem messze tőlem megláttam Hálefet, Oszkót és Omart; pihenő állásban várakoztak rám.

Amint észrevettek, hangos örömrivalgással üdvözöltek.

- Óh, szidi - kiáltotta Hálef már messziről -, mennyire aggódtunk érted! Hol bujkáltál?

- Itt, ebben az erdőben. Onnan is jövök.

- Mindjárt gondoltuk, amikor a cédulát olvastuk.

- Levettétek?

- Le, de megint visszatűztük.

- Miért?

- Csak úgy heccből. Az jutott eszünkbe, vagyis inkább az én eszembe, mennyire fognak a betyárok dühöngeni, ha később rájönnek, hogy mi a bolondját járattuk velük. Vagy rosszul tettük?

- Dehogyan... Majd eszi őket a méreg, ha rádöbbenek, hogy órák hosszat csevegték velem...

- Micsoda?! Te velük voltál?

- De még mennyire. Beszéltem, ittam, sőt, még verekedtem is velük.

- Szidi, akkor siessünk vissza hozzájuk. Én is szeretnék velük egy szócskát beszélni.

- Nincs szükség már arra... Jól elláttam őket. Az öklömmel tárgyaltam velük.

- Hát mondd el már hamar, hogy mi történt!...

- Mindjárt, de azért most lovagoljunk tovább.

- Akkor gyere, ülj fel a Rihre.

- Nem, maradj te csak rajta, Radovicsig. Ez a jutalmad, amiért oly pompásan meglovagoltad...

- Hát láttál?

- Úgy bizony... Nagyon közel voltál hozzánk.

- És hogy ültem a nyeregben?
  - Remekül. Jobban, mint én.
  - Ugyan, szidi, ne gúnyolódjál.
  - Komolyan mondom. Utánad is lóttak. Nem hallottad?
  - Nem én.
  - Akkor csak a gyorsaságod mentett meg. Mind a két Aladzsi utánad lótt. Persze a Rihre fáj a foguk...
  - No de ezt már szeretném megköszönni nekik. Menjünk vissza az erdőbe.
  - Nem, nem, Hádzsi! Óriások azok, igazi óriások! Megennének téged, kivált most, mert nagyon mérgesek.
  - Hát, ha mindenképpen jobbnak tartod, akkor menjünk tovább. De meglehet, hogy még látjuk mi egymást!
- Útközben elbeszéltem társaimnak az erdei harcot. Roppant érdeklődéssel hallgattak. Amikor bevégeztem, Hálef így szólt:
- Mit gondolsz, uram, Radovicsban van még az a drágalátos bokádzsi, az a Toma?
  - Bizonyára, különben találkoztunk volna vele.
  - Nem volna jó fölkeresnünk?
  - Minek? Ha összefutnánk vele, tegyünk úgy, mintha nem is ismernénk.
  - No, ez nincs kedvemre. Legalább annyit mondj meg, szidi, meddig maradunk Radovicsban?
  - Azt nem tudom. Persze jobb volna egyszerűen keresztülmenni rajta, de fáj a lábam, szeretném megvizsgáltatni.
  - Hát én csak annyit mondok, hogyha a szemem elé kerül az a bokádzsi, megtanítom a móresre. Egyébiránt akadnak még Osztromdzsában némelyek, akiknek szívesen ellátnám a baját...
  - Kik azok?
  - Az a két testvér, akik minket Iszmilántól fogva üldöznek, tudod, hogy érkezésünket jelentsék Mübareknek.
  - Akik beszálltak Ibárekhez Dabilában?
  - Azok, azok. Alig mentél el, ők is megérkeztek Osztromdzsába.
  - Hol láttad őket?
  - Ugyanabban a konakban, ahol mi szálltunk meg. Sejtelmük sem volt a történekről, és felmentek a romhoz, de ugyancsak nagy szemeket meresztettek, amikor a viskót leégve találták. Visszatértek a konakba kérdezősködni. Gondolhatod, szidi, micsoda képpel fogadták a rólunk szóló híreket.
  - Te beszéltél velük?
  - Nem. Bekötötték lovaikat az istállóba, aztán eltűntek. Távozásunk előtt nem is jöttek vissza.
  - Bizonyára tovább kérdezősködnék. Meglehet, hogy még velük is találkozunk.

3. A hákím

Egyik lábamat megsértettem az Aladzsikkal vívott harcban, és tartósan fájni kezdett. Nem akartam elhanyagolni. Sarkantyúba kaptam a lovamat, hogy minél hamarább célhoz érjek. Amikor kevéssel Radovics előtt megint a folyóhoz közeledtünk, igénytelen házikóra lettem figyelmes. Öregember ült előtte, és feltűnően szemlélt minket. Mintha tünődött volna valamin.

Bár különösebb okom nem volt rá, megállítottam lovamat, és köszöntem az öregembernek. Felállt, és tisztelettel fogadta köszönésemet, nyilván zöld turbánom miatt.

- Talán ismersz minket, apó? - kérdeztem.

- Nem - felelte. - Nem láttalak titeket soha.

- Pedig olyan furcsán néztél meg minket! Vajon miért?...

- Gonosz szkipetároknak gondoltalak titeket.

- Olyanforma galád szerzetnek látszunk?

- Dehogysis. Hanem ez a fekete ló vezetett félre. Ha a lovása még nagyobb volna, azt hinném, bár más a ruhátok, hogy ti vagytok azok a szkipetárok.

- Miféle szkipetárok?

- Bocsáss meg, uram. Erről úgysem szabad beszélnem.

- Persze, persze. De én biztosítalak, hogy egyik derék embernek sem ártasz, ha nyíltan beszélsz előttünk.

- Nem lehet azt tudni. Te kibeszéled a dolgot, megtudják a szkipetárok, és tovább üldözik a derék embereket.

- Nem mondom el én senkinek. Hálef, adj baksist az apónak...

Hádzsi elővette az erszényt, és valamit dobott az öregember ölébe.

Az megsimogatta beesett arcát, majd megszólalt:

- Uram, te a próféta utóda vagy. Én szívesen lennék szolgálatodra, de nem tehetem. A lelkiismeretem tiltja, mert hallgatást ígértem. Vedd hát vissza a pénzedet.

- Csak tartsd meg, látom, hogy szegény vagy. Tehát úgy nézem, hogy te szkipetárokat vártál errefelé.

- Úgy van, uram.

- Hányat?

- Négyet. Az egyiknek nagy, sötét szakállá van, hosszú csizmát visel a lábán, és arab ménen lovagol. Nem arab ló a tied?

- De az.

- Ezt gondoltam én is. Ezért tévesztettelek össze majdnem titeket azokkal a gyilkosokkal.

- És ki mondta, hogy szkipetárok fognak erre jönni?

- Nem szabad elárulnom.

- Nagyon szófukar ember vagy.

- Talán nem volnék én ilyen szófukar, de van valami nálatok, ami nekem gyanús.

- Mi az?

- Az a két hosszú csizma ni, ott hátul a nyeregben. Itt van a ló, a csizmát is látom. Most még csak az hiányzik, aki a lovon üljön s akinek a csizma a lábán legyen. Ha nem volnál a próféta megáldott sarjadéka...

E pillanatban egy fiatalember tartott a viskó felé.

- Itt van la, ez is visszajött - szólt az öregember.

- Ki ez? - kérdeztem.

- A fiam, aki az utat megmutatta... Óh, Allah, hiszen erről sem szabad szólnom!...

Én már sejtettem, mi itt a baj.

Mübarek, három kísérőjével, megállhatott itt, hogy a fiatalembert vezetőnek magával vigye oda, ahová az utat nem ismerték jól. Gyaníthatták, hogy mi erre jövünk és kérdezősködni fogunk, ha megszőknénk az Aladzsiktól. Tehát hazudtak valamit az öregnek, és talán azt fogták ránk, hogy szkipetárok vagyunk.

Arra számítottam, hogy a fiú beszédesebb lesz az apjánál.

Amikor közelebb jött, láttam, nagyon bosszús az arca. Alig köszönt nekünk, és mindjárt be akart fordulni a kunyhóba.

Az öreg azonban megfogta a köntösét, és rászólt:

- No, hát megnémultál? Nem kaptad meg a szép baksist?

- Méghogy baksist! Más egyebet kaptam én, nem baksist - felelte a fiú ingerülten. - Az emberek mindegyre rosszabbak lesznek. Még a szentekben sem lehet megbízni.

- Az öreg Mübareket gondolod? - kérdeztem.

- Hogy jutott eszedbe? Jó barátja vagy talán?

- Ellenkezőleg. Mi vagyunk azok a szkipetárok, akiktől úgy óvott benneteket.

- Allah, Allah! - kiáltott fel az öreg ijedten. - Ugye, hogy jól sejtettem! Uram, remélem, hogy irgalmazol nekünk. Mi nagyon szegény emberek vagyunk, koldusszegények, akár a templom egere... A fiam kosárfonó... Azokból a fűzfavesszőkből fon, amelyeket unokáim ott a folyónál nyesnek. De én már nem vagyok jó semmire. A kezem reszket, az ujjaim merevek, amint látod...

- Ne félj semmit - feleltem én. - Láttál már olyan szkipetárt, aki a prófétának turbánkendőjét hordja?

- Nem én, soha.

- A szkipetárok közt egy sincs, aki a prófétától származna. Én tehát nem lehetek rabló.

- Pedig az imént mondtad, hogy ti vagytok azok a szkipetárok, akiktől óvtak bennünket.

- Igen, azok vagyunk. De hogy szkipetárok volnánk, az hazugság.

- Hol van hát az arab mén lovasa?

- Az én vagyok. Megcseréltük lovainkat, más ruhát vettem föl, hogy azok az emberek, akiket el akarok fogni, ne ismerjenek rám mindjárt. Úgy látszik, hogy te megjártad az öreg Mübarekkel?

A fiúhoz intéztem a kérdést.

- Meg bizony - felelte apjához fordulva -, de nemcsak én, hanem a sógorom is. Megnézted a lovait?

- Hogy nézhettem volna! Hiszen még a tanyánkon voltam, és meg sem virradt egészen. Sűrű köd ült a kunyhó körül. Hát mi van a vömmel?

- Meglopták!

- Óh, Allah! Ezt a szegény embert, aki csak most vesztette el a feleségét, a te húgodat és az én leányomat.

- Mit vittek el tőle?

- Két legjobbik lovát.

- Szörnyűség! Hát miért tették ezt vele? Lophattak volna maguknak más lovat egy gazdag embertől, az Allahnak is inkább kedvére lett volna. És Mübarek is ott volt? Mióta lettek a szent remeték lóköltők?

- A szentek se olyanok most, mint régente. Nincsenek is manapság már szentek. Mindenki csaló, betyár, alattomos. Hozzám ugyan jöhet a legjámborabb marabut vagy a legelőkelőbb saríf, én nem bízom már benne.

A saríf szónál bizalmatlanul sandított felém. Most már tudtam, mi történt ezzel az emberrel, és elgondolhattam azt is, hogy mit beszéltek rólunk. Tehát így szóltam hozzá:

- Igazad van. Sok csaló, sok furfangos ember van a világon. De én tisztességesen, őszintén fogok veled beszélni. Nem vagyok sem szkipetár, sem saríf, frank vagyok, akinek nincs is joga a zöld turbánt viselni. Nézz ide!

Levettem a turbánt, és megmutattam neki a hajamat.

- Uram - kiáltott fel ijedten -, te nagyon merész vagy!... Tudod, hogy az életeddel játszol?

- No, olyan nagy baj nincs azért. Mekkában persze veszélyesebb volna, mint itt, ahol annyi keresztény van.

- Hát te nem is vagy muzulmán, hanem keresztény?

- Keresztény vagyok.

- És nyakadban hordod a Hamailt, a Mekkában írt Koránt, amit csak ott lehet kapni!

- Ott is kaptam.

- És mégis keresztény vagy? Ezt nem hihetem.

- Mindjárt bebizonyítom. Kijelentem, hogy a ti Mohamedetek mélyen alatta áll Krisztusnak, Isten fiának, akit térden állva kellene imádnia. Merné ezt egy muzulmán mondani?

- Nem, soha. Meggyaláztad a mi hitünket, de ezzel bebizonyítottad, hogy keresztény vagy, hogy frank vagy. Talán te vagy az, aki Mánah el Bárszának ellőtte a karját?

- Mikor történt az?

- Tegnap este, a Mübarek kunyhójánál.

- Ott jártam. Tehát ezt az embert találtam el? Sötét volt, nem ismerhettem meg senkit. És te is tudsz erről?

- Hiszen minduntalan erről beszéltek. Akkor hát ti vagytok azok az idegenek, akik elfogtátok Mübareket meg a többi hármát?

- Igen, mi vagyunk.

- Uram, bocsáss meg, hogy megsértettelek. Persze én csak rosszat hallottam rólatok, de az a rossz, amit rossz emberek mondanak másról, jóra fordul. Ti ellenségei vagytok ezeknek a tolvajoknak meg csalóknak, és azért vagytok jó emberek.

- Tehát most már megbízik bennünk?

- Meg, uram.

- Akkor beszélj el, hogy kerültél össze ezekkel az emberekkel.

- Szívesen, uram. Szállj le, és ülj le erre a padra. Apám helyet ad neked, amíg én beszélek.

- Köszönöm. Csak maradjon ott. Az ő haja ősz, én még fiatal vagyok. A lábam is fáj, és ezért szívesebben maradok a nyeregben. Beszélj csak.

- Ma reggel történt. Éppen fölkeltem, hogy megkezdjem napi munkámat. A köd még olyan sűrűn gomolygott, hogy alig pár lépésre lehetett ellátni. Egyszerre lódobogást hallottam. A lovasok megálltak a kunyhóm előtt, és bekiáltották hozzám.

- Hát ismertek téged?

- Mübarek ismert. Amikor kijöttem, négy lovaszt láttam meg egy igáslovat. Az egyik Mübarek volt. A másikon Mánah el Bárszát ismertem meg, de csak később, amikor a nap világosabb lett, és mi már úton voltunk. Ez az ember adószedő volt Üszkübben. Taskőjbe akartak utazni, s azt kérdezték tőlem, tudom-e jól az utat addig. Azt mondtam, igen. Arra kértek, vezessem őket oda, és baksist is ígértek, vagy harminc piaszt. Uram, én szegény ember vagyok, és harminc piaszt egy hónap alatt is alig keresek meg. Az öreg Mübareket is ismertem, és szentnek tartottam. Azért hát örömetest kész voltam rá, hogy a vezetőjük legyenek.

- Megmondták, hogy miért akarnak Taskőjbe menni?

- Nem, hanem azt mondták, négy szkipetár üldözi őket, akiknek nem szabad megtudniuk, hogy én őket hová vezettem.

- Hazudtak...

- Később persze én is rájöttem erre.

- Merre van az a Taskőj?

Ez a név sziklás vagy köves falut jelent. Azért gondoltam, hogy valahol a hegyek közt kell lennie.

- Majdnem egyenesen északra van innen - felelt a kosárfonó. - Még Radoviczból sem visz út oda, azért kell az erdőt és a hegyeket jól ismerni, hogy az ember el ne tévedjen. Szegény, kicsi falu ez, és abban az irányban fekszik, amerre tovább a Bregálnica mentén Zbigánci felé kell leereszkedni.

Zbigánci volt az a hely, amelyet Radovicstól északra föl kellett keresnem. Mondták nekem, hogy lakik itt egy Csurák nevű mészáros, akitől bővebb felvilágosítást kaphatok bizonyos derekulibáról meg a Sutról, a félelmetesről is.

Tehát Mübarek is oda indult? Lehet, hogy együtt lesz ott az egész díszes társaság.

- És mielőtt útra keltetek volna - kérdeztem tovább -, mondták neked, hogy ne árulj el semmit?

- Mondták. Mübarek elbeszélte nekem, hogy útközben megtámadta őt négy szkipetár, de ő megszökött. Vérbosszút esküdtek ellene meg kísérői ellen, és bizonyosan üldözni fogják őket. Észak felé megy, de nem Radovicson át, mert ott meglátnák, és így a szkipetárok is megtudnák, hogy merre futott. Titeket nagyon híven leírt, amint most látom, csak hogy te most más ruhát viselsz, és nem a fekete ménen ülsz. Azt mondta, hogy ha ti erre jöttök, és utána kérdezősködtök, ne adjunk semmi választ. Ezért a hallgatásért megáldott minket. Azután elindultunk. Amikor világosabb lett, az igáslóban a sógorom lovára ismertem... Persze, azt hittem, hogy tévedek, azért nem szóltam semmit.

- Ezeknek az embereknek a lovai nem voltak elcsigázva?

- Dehogynem! Már itt a ház előtt izzadtak, s a szájuk tajtékzott.

- Meghiszem azt. Ha olyan korán érkeztek ide, nagyon kellett nyargalniuk, ami éjszaka és ilyen úton nem kis erőfeszítés. Beszélj tovább.

- Ők lovon mentek, én gyalog. De azért így is megelőztem őket. Ezért hallottam egyet-mást a beszélgetésükből, pedig majdnem suttogtak. Először annyit hallottam, hogy csak négy lovuk volt. Mindegyiknek volt egy kis motyója is. Amikor a falu közelébe értek, tudod, ahol a híd az országutat keresztezi, két lovassal találkoztak. Ezek mondták nekik, hogy az én sógoromnak két lova van a háza mögött, és egy igásnyereg is lóg az eresz alatt.

Sejteni kezdtem, kicsoda ez a sógor, és azért így szóltam:

- Én is átjöttem azon a falun, és a híd tájékán csak egyetlen ereszes házat láttam. Az eresz alatt egy lovaglónyereg lógott, ha jól emlékszem. Amolyan fogadóféle volt, a hídtól jobbra.

- Az, az!

- Tehát a fogadós a te sógorod?

- Az, a húgom férje volt. A húgom meghalt!

- Én betértem hozzá.

- Akkor láttad őt, beszéltél vele?

- Úgy van. Tehát ezt az embert lopták meg! Amikor nála jártam, egy lova állt a ház mögött.

- Az a másik. Két lova volt. Két nyerge is, egy lovagló- meg egy igásnyereg.

- Nem mondtak semmit a két lovasról, akikkel találkoztak?

- Mondtak valamit, de abból nem tudtam kiokosodni. Mindig valami két tarkáról beszéltek, de azok nem emberek, hanem lovak.

- Emberek is, meg lovak is.

- Azok a tarkák megtámadtak és megöltek valakit.

- Igen, minket.

- Titeket, uram? Tehát csak szerettek volna megölni benneteket... De miért?

- Bosszúból. Az a két tarka ugyanis két hírhedt szkipetár, aki rablásból él. A lovaikról kapták ezt a melléknevet.

- Vagy úgy! Titeket hát nem támadtak meg ezek a szkipetárok?
- De igen.
- És mégis itt vagytok? Megszöktetek előlük?
- Meg, némi kis csellel. Én ugyanis más ruhát öltöttem. A sógorodnál találkoztam velük, s órákig együtt voltunk. De most már tudják, hogy én rászedtem őket, és egész biztosan keresnek minket.
- Talán ide is eljönnek?
- Az lehet.
- Ha utánatok kérdezősködnek, mit mondjak nekik?
- Nem akarom, hogy miattam hazugságba keveredjél. Mondd csak azt, hogy itt jártunk, és Radovics felé lovagoltunk. Arról, amiről most beszeltünk, ne szólj nekik semmit.
- Nem, uram, egy szót sem.
- Folytasd hát a történetedet.
- Kihallgattam, hogy ellopták a testvérem lovát meg a nyergét, és arra rakták fel a holmijukat. Mindent persze nem hallottam, mert nem beszéltek hangosan, és mindig közbejött valami, amikor nem figyelhettem. De abból, amit hallottam, kivehettem annyit, hogy Mübarek nagy akasztófavirág, tolvaj meg rabló. Amit összelopkodott, javarészt az igásló hátán volt. A többit, ami közönségesebb, és sok helyet is foglalt, azt elégette a kunyhójával együtt. A szökevények legjobban annak örültek, hogy a tarkák éppen kapóra jöttek. Ők persze azt hiszik, hogy tiveletek elbántak.
- Abban, szerencsénkre, tévednek. Tőlünk ugyan nem szabadulnak meg, mert a sarkukban leszünk.
- Bárcsak én is veletek mehetnék!
- Miért?
- Mert meglopták a sógoromat, és engem is megcsaltak a baksissal.
- Ez már sok! És te velük mentél Taskőjig?
- Egy kicsit még tovább is.
- Mennyi az út addig?
- Mi öt teljes órát mentünk.
- És ők onnan merre?
- Csak annyit tudok, hogy a Bregálnica völgyének tartottak.
- Akkor már gondolom, hová. És te miért nem követelted a béredet?
- Követeltem én, de hiába. Azért vittek engem tovább Taskőjnél, nehogy a faluban segítséget találjak, és kényszerítsem őket a fizetésre. Az erdő közepén álltak meg, ott mondták nekem, hogy már nem kellek nekik. Én kértem a baksist, ők meg kinevettek. Erre mérges lettem, és visszaköveteltem a testvérem lovát. Több se kellett. Leugrottak a lovaikról, kettő rám vetette magát és lefogott, a harmadik pedig megkorbácsolt. El kellett túrnöm, mert egyedül voltam velük szemben. Uram, engem még nem vert meg senki fia. Most tizenkét órát futottam egyhuzamban. Az egész hátam ég az ütésektől. Elmulasztottam egy napi munkát, és a nyelvem kilóg az éhségtől. Mit csináljak most? Mit adok enni apámnak és a gyermekeknek?

- Ne búsulj - vigasztalta az apja. - Ez a saríf öt piasztert ajándékozott nekem. Bemehetsz Radovicsba, és vásárolhatsz kenyeret.

- Köszönöm, uram - hálálkodott a kosárfonó. - Rossz embernek tartottalak téged, de te jó voltál hozzánk. Bárcsak megszolgálhatnám neked valamivel.

Eközben odacsődültek a gyermekek is, ölükben frissen metszett fűzfaágakkal.

- No, apróságok, éhesek vagytok-e? - kérdezte Hálef.

A nagyobbak bólintottak, a legkisebbik sírni kezdett.

- Hát csak hozz ki egy kosarat, te éhező magzatok apja - szólt a kis Hádzsi Hálef ünnepélyesen. - De minél nagyobbat.

- Miért?

- Ki akarom rázni ezeket a hétmérföldes csizmákat.

A török kosarat hozott, Hádzsi Hálef pedig megragadta az én csizmáimat, és tartalmukat beleürítette. Volt ott gyümölcs, hús, sütemény bőven, úgyhogy a kosár színültig megtelt.

- Így ni. Most lakasd jól a gyermekeidet, és Allah áldjon meg!

- Uram! - kiáltott fel a kosárfonó, kezet csókolva Halefnek. - Ez mind a miénk?

- Persze hogy a tiétek.

- De hisz ezt egy egész hét alatt sem esszük meg.

- Annál jobb, marad továbbra is.

Mialatt az egész család vidáman és mohón nekilátott az evésnek, Hálef elbeszélte nekem, hogy ezzel az elemózsiával a fogadós szerelte fel őt, hálából azért a szívességért, amelyet testvéreinek, Ibáreknek tettünk.

Végül így szóltam a kosárfonóhoz:

- Ha már mindenáron szívességet akarsz tenni nekem, megkérnélek valamire.

- Mi az, uram?

- Vezess minket Taskőjbe.

- Szíves örömet. De mikor?

- Azt még nem tudom. Jöjj holnap reggel Radovicsba, akkor megbeszéljük.

- Hol találalak meg, uram?

- Azt még nem tudom. Nem ajánlanál egy jó konakot?

- Menj a *Magas Portá*ba. Ismerem a fogadóst, s el is vezetlek oda.

- Nem fogadom el, hiszen fáradt vagy.

- Annyira nem, és Radovics nincs is messze. Negyedóra alatt ott vagyunk. Be akarlak ajánlani a fogadósnak. Olykor akad nála egy kis munkám, és ő becsül engem, habár szegény ember vagyok. Holnap reggel aztán fölkereslek, és megbeszéljük, mikor vigyelek Taskőjbe.

- Az attól függ, hogy mikor gyógyul meg a fájós lábam. Nincs valami jó orvos abban a városban?

- Afféle kirurgus? Van valaki, az nagyon híres ember. Meggyógyít az mindenféle bajt embernél, marhánál. Sőt még a himlőoltáshoz is ért.

- Csodálatos orvos lehet akkor. De most még beszéljük meg, mennyi baksist kívánsz tőlünk.

- Miért, uram?

- Azért, hogy minket elvezetsz Radovicsba.

- Uram, én azért nem fogadok el semmit.

- Én pedig ingyen nem kívánom.

- Hiszen már elég ajándékot kaptunk tőled.

- Az csak ajándék volt.

- Nem, uram, szégyenleném, hogy tőled pénzt fogadjak el.

- Jó, hát akkor odaadom apádnak.

Átvettem Háleftől az erszényemet, és ötven piasztart adtam az öregnek.

- Uram, nem is tudom, hogyan köszönjem meg ezt neked - rebegette a szegény ember. - Adja Allah, hogy a hákím meggyógyítsa lábadat.

- Köszönöm. De mondd csak, küfedszi, mi is a neve annak a híres orvosnak?

- Csefátas.

- Jaj nekem! Ha a keze is olyan, mint a neve, akkor nem sok hasznát veszem kúrájának.

Csefátas ugyanis kínpadot jelent.

- Sose félj, uram - mondta a kosárfonó. - Flastromot ragaszt a lábadra, nem a nevét, ahhoz pedig kitűnően ért.

- Akkor hát gyere, ha velünk akarsz jönni.

A török egy darab húst vett magához az útra, azután elindultunk.

Negyedóra alatt csakugyan beértünk Radovicsba.

Vezetőnk az átjáró bazáron keresztül vitt minket egy utcába, onnan pedig boltozatos kapun át tágas, tiszta udvarra értünk.

Hálef bement vele a fogadóshoz. Én a nyeregben maradtam, hogy kíméljem a lábamat.

Kis idő múlva visszajöttek a fogadóssal, aki udvarias mentegetőzések közt tudatta, hogy csak egy szűk szobája van, a nagy vendégszoba tőszomszédságában. Itt ugyanis nem szokás a vendéget külön szobába szállásolni. Megígérte, hogy a sajátját fogja számomra kitakarítani, és megkért, hogy addig fáradjak be a közös vendégszobába.

Én ezzel is megelégedtem, és leszálltam. A lábam feldagadt, Oszkóra kellett támaszkodnom. A vendégszobában nem tartózkodott senki.

Leültem a leghátsó sarokba, az ajtó mellé, amely a nekem szánt helyiségbe vezetett.

Hálef, Oszko és Omar visszatért az udvarra, hogy ellássa a lovakat.

Útközben nem is gondoltam arra, hogy álrühámat levessem. A fanatikus népség közt ez veszélyes lett volna, de most semmitől sem kellett tartanom.

A kosárfonó ajánlkozott, hogy elhozza az orvost, és én beleegyeztem.

Alighogy távozott, hívatlan vendég lépett be. Háttal ültem az ajtónak, és félig visszafordultam, hogy lássam, ki az.

Nem más volt, mint Toma, a bokádzsi, az a futár, aki elárult minket az Aladzsiknak.

„No, csak Hádzsi meg ne lásson” - gondoltam magamban, és visszafordultam, mivel semmi dolgom ezzel az emberrel.

Toma azonban nem így gondolkozott. Egy darabig fel s alá járt, majd hirtelen hozzám lépett.

- Idegen vagy? - kérdezte.

Úgy tettem, mintha nem hallottam volna.

- Idegen vagy? - ismételte hangosabban.

- Az - feleltem kurtán.

- Itt hálsz ma?

- Még nem tudom.

- Honnan jössz?

- Sztambulból.

- Boldog ember vagy, hogy a padisah közelében lakol.

- Ez a közelség csak a jóknak hoz boldogságot.

- Hát sok rossz ember van ott, azt hiszed?

- Mint mindenütt.

- Mi vagy te?

- Író.

- Tehát tudós. Ilyen emberekkel szívesen szóbaállok.

- De én másokkal nem.

- Allah! Te nagyon büszke vagy. Pedig meg akartam kérdezni, hogy szabad-e melléd ülnöm.

- Szabad, de én csöppet sem örülök neki.

- Miért nem?

- Mert az én arcom nem tetszik mindenkinek.

- No, majd meglátom, hogy nekem tetszik-e. Leült az asztalhoz, egy padra, velem szemben, és rám nézett.

Bajosan írhatnám le, hogy milyen ábrázatot vágott most. A turbán és a szemüveg zavarba hozta, bár az arcom a rendes volt. Száját eltátotta, szemöldökét felhúzta, és olyan meg-rökönyödve bámult rám, hogy majdnem elnevettem magamat.

- Uram... effendi... ki... ki vagy te? - kérdezte.

- Mondtam már.

- De igazat mondtál?

- Hazugnak mersz tartani?

- Nem, Allahra mondom, nem, hiszen tudom, hogy te... hogy te...

- No, mit tudsz?

- Hogy te írástudó vagy, és Sztambulban laksz.

- Miért hebegsz olyan zavartan?...
- Ne csodálkozzál, uram. Ez örületes dolog! Te szörnyen hasonlítasz valakihez!...
- Ugyan kihez?
- Egy holt effendihez.
- Ah! Mikor halt meg?
- Ma... útközben.
- Szomorú dolog, ha az igazhívőt úton éri a halál, mert övéi nem imádkozhatják el fölötte a halál szúróját. És miben halt meg?
- Meggyilkolták.
- Borzasztó! Láttad a holttestét?
- Nem, uram.
- Eszerint másoktól hallottál a haláláról?...
- Úgy van.
- Ki gyilkolta meg?
- Azt nem tudják. A Radovics és Osztromdzsa közti erdőben történt az eset.
- Én is átjöttem most azon az erdőn, de a gyilkosságról nem hallottam. Talán ki akarták rabolni?
- Nem, bosszúból ölték meg.
- Vérbosszú?
- Másféle bosszú az, uram. Ez a vigyázatlan ember iszonyú háborgást okozott Osztromdzsában, egymásra uszította a lakosságot, sőt, este felgyújtotta egy szent férfiú hajlékát...
- No, ez olyan vétek, amelyet Allah sohasem bocsáthat meg.
- Óh, ez az ember nem hitt Allahban. Gyaur volt, keresztény volt, aki disznóhúst eszik.
- Akkor pokolra jut.
- Bosszúból utánamentek, és kivégezték.
- Egyedül volt?
- Nem. Még hárman voltak vele.
- És azok hova lettek?
- Eltűntek. Azt hiszem, hogy azokat is meggyilkolták.
- Hová tették a hulláját?
- Nem tudom.
- Különös! És én ehhez a hitetlenhez hasonlítok?
- Egészen olyan a termeted, az arcod, csak a hajad meg a szakállad kurtább és világosabb.
- Hát mégis van különbség köztem, a saríf meg a gyaur közt. Ennek örülök. De te ki vagy?
- Bokádzsi, Osztromdzsából.

- Azért tudod hát olyan jól ezt az esetet. De igaz, hallottam útközben, hogy jár errefelé két rabló, két szkipetár, akiket tarkáknak neveznek. Te nem hallottál róluk?
  - Dehogynem, uram. Mi, futárok hallunk mindenről.
  - Ismered is őket?
  - Egyáltalán nem, uram! Tisztességes ember hogy is állna ismeretségben rablókkal? Miért kérded ezt?
  - Ezeket a rablókat ma reggel Osztromdzsa közelében látták.
  - Allah irgalmazzon akkor annak a vidéknek!
  - Egy bokádzsi is volt velük. Toma a neve, úgy tudom. A futár ijedten összerezett, én pedig nyugodtan tovább kérdeztem:
  - Nem ismered ezt a Tomát?
  - De... de igen... Az... az egyik társam...
  - Ha találkozol vele, mondd meg neki, hogy vigyázzon. A rendőrség keresi...
  - Allah! Vallah! Miért?
  - Mert részes abban a gyilkosságban. Ő árulta el azt a keresztényt a két Aladzsinak, a gyilkosoknak. Megmondta nekik, hogy mikor távoznak az idegenek Osztromdzsából.
  - Igaz... igaz ez? - dadogta Toma.
  - A meggyilkolt maga mondta.
  - Hát tud a halott beszélni?
  - Az az ember nem halt meg. Nem gyilkolták meg. Nem is tudott a gyilkos tervről senki, csak te, Toma!...
- A futár felugrott.
- Ismersz engem? - kérdezte meghökkenve.
  - Ismerlek, és ismernek ezek is.
- Az ajtóra mutattam, amelyen éppen most lépett be Hálef, Oszko és Omar.
- Ugyanakkor levettem a szemüveget és a turbánt. Toma egy darabig dermedten állt a rémüllettől, mert rám ismert. Azután felkiáltott:
- Én megyek, én futok innen!... Sietős dolgom van!
- Az ajtóhoz ugrott, de Hálef nyakon csípte.
- Hová olyan sebbel-lobbal, komám? - kérdezte tőle nyájasan.
  - Mert sok mindent kell elintéznem.
  - Híreket viszel Osztromdzsába?
  - Igen, hát eressz el.
  - Várj, én is küldenek egy üdvözetet. Csak éppen megírom.
  - Sokáig tart?

- Dehogyan. Nem kell hozzá se papír, se tinta, mert én eredeti kutyabőrre írok. A futár bérét is legott kiadom. A plajbászom az istállóban van. Kegyeskedjél velem oda fáradni, kedves Toma. No, gyere csak!

A futár gyanakodva nézett a kis Hádzsira. De az olyan barátságosan beszélt vele, hogy végre utána ment. Omar és Oszko mosolyogva követték őket.

Az üvegezetlen ablakon át beláthattam az egész udvart. Figyeltem, amint a négy ember eltűnik egy ajtó mögött. Ott lehetett az istálló.

Rövidesen furcsa hangokat hallottam. Amikor a korbács közelebbi érintkezésbe kerül az ember bőrével, olyankor támadnak ilyen hangok.

Azután megint kinyílt az ajtó, és kijött a futár. Vagyis egyáltalán nem jött, hanem mászott, olyanformán mint az orangután, amikor nincs botja. A térde rogyadozott, a teste meggörnyedt, a feje a mellére esett.

Három emberem visszajött. Hálef elbeszélte, hogy harminc üdvözlét küldött Osztromdzsába. A bokádzsi ellenkezett, de Hálef megfenyegette, hogy akkor ötvenet kap. Erre önként lefeküdt a földre.

- Ezt is a kizmetje vezette ide! - tette hozzá a kis Hádzsi mosolyogva, és megsimogatta gyér szakállát. - De igaz is, hogy van a lábad, szidi?

- Nem jól. Omar keressen gipszet, talán van a városban, és vásároljon ötkilónyt. Te pedig hozzád addig is egy dézsa vizet.

Most megjelent a kosárfonó is. Biztatott, hogy Csefátas doktort hosszas keresés után megtalálta, a doktornak sok a dolga, de mindjárt itt lesz.

Megköszöntem a fáradságát, maréknyi dohányt adtam neki, és hazabocsátottam.

Az orvos végre meg is érkezett. Külseje után ítélve azonban inkább kínai levélhordónak, semmint Aszklépiosz⁹ tanítványának nézte volna az ember.

Az apró, tömzsi orvostudor arca úgy ragyogott, mint a piros alma. Ferde szeme elárulta, hogy őseinek a bölcsője valamelyik mongol sátorban ringott. Simára nyírt fejét ócska, rongyos fez fődte, melyet föltolt a homlokán, bojt helyett pedig piros, kék és sárga szivarszalagok ékítettek. Rövid kaftánja csak térdig ért, de mintha óriási zseb lett volna, mert mindenütt kiduzzadt, fönt, lent, jobbról, balról, elöl, hátul. Az orvos, úgy látszik, magával hordozta a patikáját. A válláról zsinegen még egy nagy, négyszögű kosár lógott le, ebben lehetek drága műszerei. Lábát vastag gyapjúharisnyában és idomtalan, nagy papucsban bújtatta el.

Amikor belépett, lerúgta papucsát, és harisnyában jött hozzám. Ez már idült udvariassági szokás lehetett. Meghajtotta magát előttem, közben kosara előrebillent, a zsineg pedig a nyakára szorult, hogy szinte megfojtotta.

Viszonoztam az üdvözlét, ahogy tudtam. Leakasztotta kosarát, a földre tette, és e kérdéssel fordult hozzám:

- Beszédes ember vagy?

- Nem - feleltem.

---

⁹ A Kr. e. VII. századtól fogva a gyógyítás isteneként tisztelt görög orvos, latinosan Aesculapius; szent állata a kígyó, ma is a gyógyszerészet jelvénye.

- No, mert én sem. Rövid kérdés, rövid válasz, úgy hamarabb végezzünk.

Szétterpesztett lábbal megállt előttem, és tetőtől talpig végignézett.

- Te vagy az a lábas ember? - kérdezte.

- Nem, a kétlábas.

- Mind a kettő eltört?

- Csak a bal, és az sem törés, csak ficamodás.

- Mutasd a nyelvedet!

Szót fogadtam. Megnézte, hozzá is nyúlt, végre fejcsóválva így szólt:

- Veszélyes ficamodás!

- Nem, csak tökéletlen.

- Csitt! Látom a nyelveden. Mikor történt?

- Három, legföljebb négy órája.

- Hosszú idő. Könnyen vérmérgezés állhatott volna be. Fáj?

- Valahogy kibírom.

- Étvágy?

- Nagy és sokoldalú.

- Ez jó, ez pompás. Mutasd a lábadat. Leguggolt a dézsa mellé, és ölébe vette a fájós lábat.

Ujja hegyével végigtapogatta, először gyöngéden, majd erősebben, végül bólintott, és megkérdezte:

- Ha fáj, nagyot kiáltasz?

- Nem.

- Az jó.

Megragadta a lábamat, akkorát rántott rajta, hogy az inam megroppant bele, azután hunyorogva így szólt:

- No, jól csináltam?

- Pompásan.

- Akkor készen vagyunk.

- Egészen?

- Nem. Még be kell kötni.

- Mivel?

- Zsindellyel. Van itt fa?

- A fa nem ér semmit.

- Nem? Hát mi kell neked?

- Gipsz.

- Gipsz? Elment az eszed? Gipsszel falat vakolnak, de nem pólyáznak beteg lábat.

- Pedig a gipszburok a legjobb.
  - Engem akarsz tanítani? Én tudós vagyok.
  - Én is - feleltem mosolyogva.
  - Mit tanultál?
  - Mindent.
  - Én meg háromszor annyit! Én ismerem Szabur ibn Száheli első kórisme-jegyzékét.
  - Nekem meg a fejemben van Abd ál Mesíd egész orvosi szótára.
  - Nekem nemcsak a fejemben van, hanem egész testemben, minden tagomban. Szóval a gipsz nem jó kötelék, mert az híg, a köteléknek meg szilárdnak kell lenni.
  - A gipsz megkeményedik. És aztán a pólyát úgysem lehet mindjárt rátenni. Előbb borogatni kell a lábat, míg a daganat lelohadt és a fájdalom enyhült.
  - Allah! Hiszen te úgy beszélsz, mint egy orvos.
  - Értek én ahhoz is.
  - Akkor miért hívattál engem?
  - Hogy megmutassam neked a nyelvemet.
  - No, hát a nyelved nagyobb és vastagabb, mint egy marháé. Ezt jegyezd meg. A látogatásom tíz piaszter. Te idegen vagy, tehát duplán fizetsz. Megértetted?
  - Itt a hús piasztered. De vissza ne gyere.
  - Eszem ágában sincs. Elég volt egyszer is.
- Eldugta a pénzt kaftánjának egyik csücskébe, vállára akasztotta kosarát, és az ajtóhoz került. Miközben a papucsával bajlódott, Omar megérkezett, kezében vödörrel.
- Az orvos megállt, belenézett, és megkérdezte:
- Mi ez?
  - Alcsi gipsz - felelte Omar.
  - Ez hát az a gipsz, amiből kötés lesz? No, hát ilyesmire csak egy bolond képes.
- Omar becsukta az ajtót, letette az edényt, és megragadta az orvost mind a két karjánál.
- Te törpe, ki vagy te voltaképpen?
  - Én vagyok az orvos.
  - No, hát akárki vagy, ne nevezd bolondnak a gazdámat, mert az tudja, mit csinál! Okosabb ember az, mint száz magadfajta kontár együttléve!
- Ez már sok volt a tudós férfinak. Kiszabadította magát, visszaugrott, és rárivallt Omarra:
- Te majmok királya, te pávián, te mersz engem sértegetni? Nesze!
- Ezzel lekapta fejéről a sapkáját, összegyűrte, Omar arcába vágta.
- Omar elkapta, másik kezével a vederbe nyúlt, megtöltötte a sapkát gipszliszttel.
- Nesze, vakold be ezzel az eszedet! - kiáltotta, és a sapkát visszadobta az orvosnak.

A következő pillanatban úgy festett az orvos, akár a hóember. Szeme, orra, szája tele lett gipszporral, prüszkölt, rikácsolt, köpködött, toporzékolt, elvesztette a papucsát, amikor pedig egy kicsit látni kezdett, lekapta a kosarát, hogy Omar fejéhez vágja.

Omar azonban résen állt. Félreütötte a kosarat, amelynek a födele felnyílt, minden kigurult belőle a földre, kés, olló, csipesz, horog, skatulya, miegymás... a keleti orvos legfőbb műszere: a klistélyfecskendő.

Az én ürge arabom lehajolt, és elkezdte bombázni az orvost ezekkel a tárgyakkal. A hákím sem tehetett mást, mérgesen visszadobta, amit rászórtak. A mulatságos jelenet láttán, mi, többiek, a hasunkat fogtuk neveltünkben.

A hahotát meghallották az udvaron is, becsődült a fogadós meg a cselédsége. A furcsa párbaj láttán ők is rázendítettek a kacagásra.

Most jutott eszébe Halefnek, hogy barátja segélyére siessen.

Felkapta a vizesdézst, az ajtóba tette, hogy az orvos meg ne szökhessen. Azután fogta a fecskendőt, és célba vette vele a tömzsi férfiút, aki mihamar úgy csöpögött a víztől, mint az ázott ürge.

A fogadós élvezte legjobban a látványt. Kis ember volt ő is, vézna, cingár lábú, csak a hasa nagy. Torkaszakadtából gurgulázott, hogy a könnye is kicsordult, miközben összekulcsolt kezével támogatta rengő potrohát, és rikácsolva kiabálta:

- Háj, váj, tenim, vücsüdüm, karnim, midim, csijerim, dallakim, böbrekim, váj hazmim, zindirmim!... Jaj, jaj, a testem, a hasam, a gyomrom, a májam, a lépem, a vesém! Patlamarim, patlamarim!... Odavagyok, szétpukkadok!

A hákím ezalatt a sarokba menekült. Kaftánja ujjával elfödte arcát, ordított, bögött, toporzékolt, mint a vásott gyermek.

Amikor a dézsa kiürült, Hálef a maradék vizet a hákím fejére rázta, e szavakkal:

- Így járjon mindenki, aki bolondnak meri nevezni a mi effendinket. Oszko, hozz friss vizet a szidinek! Ezt a bölcs férfiút pedig ültessük egy székre, és kaparjuk le arcáról a gipszet. Így, komám, csücsülj le szépen, de ne izegj-mozogj, mert az orrodát is lenyeselem!...

Lenyomta az egyre zsémbelő doktort az egyik székre, és elkezdte lécdarabbal borotválni.

- Ez elég - szólt, amikor valamennyire elkészült a munkájával. - Kikúráltalak. Most szedd össze a cókmókodat, és lódulj.

A hákím fel akart állni, de a gipsz olyan hamar rászáradt átázott köntösére, hogy nem bírt mozdulni a székéről. Így legalább ad oculos¹⁰ bizonyítottuk neki a gipsz hasznavehetőségét.

- Jaj, a ruhám! - kiabálta kétségbeesetten kiterjesztve mind a tíz ujját. - Nem bírok felállni! Nem bírok felállni! Jaj, a drága kaftánom!

Hálef levette fejéről a fezt, és a szeme elé tartotta:

- Látod - rikkantotta -, ez a te becses tökfedőd. Mit szólsz hozzá?

Fehér, szilárd, harangforma jószág lett a fezből, amely egészen a hákím gömbölyű koponyájához idomult.

---

¹⁰ Saját szemével győződhetett meg róla.

- A sapkám! A sapkám! - ordította a tömzsi. - Ifjúságom óta a fejemen viseltem, és most mit csináltak belőle! Add ide!

De amint utána nyúlt, a gipsz töredezni kezdett a hóna alatt.

- Óh, jázik, óh, jázik!... Óh, jaj, óh, jaj! - sopánkodott. - Már a karomat sem nyújthatom ki. Megmeredtem, végem van. Pedig a betegeim várnak rám. Most akár vihettek a temetőbe, a ciprusok alá. Óh, Allah!

- Ne búsulj, hákím - vigasztaltam a kétségbeesett embert. - Legalább tapasztaltál valamit, aminek hasznát veheted.

- Igen, tapasztaltam azt, hogy nem jó műveletlen emberekkel összekeveredni.

- Úgy, hát te művelt ember vagy?

- Az, mert én orvos vagyok! Én gyógyítom a beteg testet, én vigasztalom a csüggedt szívet.

- Aki azt mondja a páciensének, hogy olyan a nyelve, mint egy marháé, az nem lehet művelt ember. És te az ember nyelvéről akarod leolvasni, hogy a lábának mi baja van?

- Ezt te nem érted, mert a nyelvedről láttam, hogy nem vagy túlságosan értelmes ember. És így azt sem érted meg, hogy most olyan helyzetbe sodortál, ami árt a tisztességemnek, a tekintélyemnek.

- No, ezt igazán nem értem.

- Nem, mert a bölcsességed olyan kurta, akár a kánszucsuki¹¹, de a butaságod olyan hosszú, mint a mötevazilár¹² a földgolyóbis körül. Mégis te akarsz engem tanítani?!...

- Nem adtam-e neked gyakorlati oktatást a sebkötésből?

- Nekem? Egyetlen szóval sem.

- Kell is ahhoz szó! Tapogasd csak meg a kaftánodat. Imént azt mondtad, hogy a gipsz nem való köteléknek, mert nem kemény. Hát nem érzed-e, hogy egy marék gipsztől majdnem egész tested megmerevedett?

A hákím felvonta a szemöldökét, és elgondolkozott.

- Deszka vagy lécz közé azért nem jó tenni a lábat, mert a fa nem idomul a tagokhoz és igen nehéz.

- Pedig a *Sifa kemik kiriklárím*¹³ azt tanítja, hogy a tört lábat deszka közé kell tenni.

- Ki írta azt a könyvet?

- Híres orvos. Kári Aszfán Zulufár.

- Az az orvos kétszáz évvel ezelőtt élt, azóta pedig nagyot változott a világ. Megnézted imént a sapkádat?

- Meg hát, mert ez a mérges varangyosbéka eléggé az orrom alá bökte.

- Milyen a formája?

---

¹¹ Véres hurka.

¹² Párhuzamos kötések, délkörök.

¹³ A csonttörések gyógyításáról szóló könyv.

- Olyan a formája, mint a fejemé...

- No, látod. Ha például eltörtem a karomat, becsavarom vékony gyolccsal, azt meg bekenem vízben áztatott gipsszel. Teszek rá még több ilyen borogatást, míg a gipsz rászárad a karomra, egészen fölveszi annak az alakját. Hogy a gipsz ne nyomja a testet, jó előbb vattát tenni alája. Ez szilárd és mégis kényelmes kötelék.

A hákím rám bámult, majd ismét elkérte a sapkáját, megnézte kívül-belül, és elragadtatva kiáltott föl:

- Allah, ahah! Nazik icsád bulma, azametli kesf!... Istenem, micsoda pompás, nagyszerű fölfedezés! Megyek, futok haza, ezt föl kell írnom.

Nem törődve bemeszelt ruhájával, felugrott, egyenesen az ajtónak rohant. Itt hátranyújtotta két karját, és odaszólt a kis Hádzsinak:

- Húzd meg! Le akarom vetni.

Hálef megfogta a kaftán ujját, a hákím nagy ügyel-bajjal kikecmergett belőle. Azzal kirohant az udvarra, onnan kiáltotta vissza:

- Tekrar gelirim, tekrar gelirim, simdi tekrar gelirim!... Visszajövök, visszajövök, rögtön visszajövök!...

Otthagya a papucsát, a kaftánját, a fezét, a műszeres kosarát is, hajadonfőtt, ingujjban rohant haza, hogy följegyezze a hallottakat.

Eltelt három óra, mialatt nagytakarítást rendeztünk. Az én szobámat is rendbe hozták, mire tüstént lefeküdtem.

Végre az ajtón keresztül meghallottam az orvos hangját.

- Hol az effendi? - kérdezte.

- A kis szobában - felelte Hálef.

- Jelents be.

Hálef kinyitotta az ajtót, és az orvos belépett. Úgy ki volt öltözködve, mint egy vőlegény. Bokáig érő kék selyemkaftán fődte testét, a lábán finom szattyánpapucsot, a fején kék és fehér csikos turbánt viselt. Az utóbbin gránátboglár csillogott. Ünnepeles arcot vágott, és roppant méltósággal lépkedett.

Megállt a küszöbön, karját összefonta a mellén, és mélyen meghajolva üdvözölt:

- Effendim, arsz u szükür ve hürmét itsün geldim!... Uram, hálám és nagyrabecsülésem jeléül fogadd e látogatást. Girmame muszáde verirmiszin... Engedd meg, hogy belépjek.

Méltóságteljes fejbólintással feleltem:

- Jaklasdur, hos szin... Lépj közelebb, szívesen látlak.

Három lépéssel előbbre jött, megköszöörülte a torkát, és imigyen kezdett beszélni:

- Effendim, a te fejed az emberi értelem bölcsője, és a te agyvelőd szállása minden nép tudásának. Elméd oly éles, mint a borotva pengéje, gondolatod oly hegyes, mint a daganatlohasztó tű. A kiszmet ezért engedte meg, hogy megoldd azt a nagy kérdést, miként kelljen gyógykezelní a csonttörést, zúzódást és ficamodást. A te lángeszed bejárta minden szférát, átkutatta a tudomány minden területét, mígnem eljutott a kénsavas mészhez, melyet a tudatlan barbárok gipsznek neveznek. Vízet töltöttél hozzá és összekeverted vele, hogy elveszítse kristályos

állagát, és vászoncsíkra lehessen kenni, melyet az ízületek és csontok köré csavarnak, hogy ezeket szilárdan tartsák szükség esetén. Ezzel az idők folyamán sok millió lábat és kart fogsz megmenteni az elferdüléstől, a gémberevéstől, és a jövő professzorai összegyűjtik piasztereiket, hogy neked díszes emléket állítsanak, és nevedet aranyba véssék. Egyelőre csak én írom fel a jegyzőkönyvembe, amiért is kérlek, kegyeskedjél megmondani, hogy hívnak, óh, dicső férfiú!

Fennköltén beszélt, mintha üdvözlő küldöttség szónoka lett volna. Csakhogy ennek a küldöttségnek ő volt az egyetlen tagja.

- Köszönöm - válaszoltam -, de az igazság nevében el kell háritanom magamtól ezt a szerfölött nagy dicsőséget, mert nem én vagyok az a nagy feltaláló. Ha a nevét akarod tudni, Mathysen volt az, híres tudós, seb orvos Hollandiában. Azóta az én hazámban s egész Európában ismerik és alkalmazzák a gipszkötést. Elismerésed tehát nem nekem jár, de örülök, hogy a találmány tetszik neked, és remélem, hogy szorgalmasan fogod alkalmazni.

- Fel fogom használni, éppen azért ne utasítsd vissza tiszteletemet. Ha nem is te vagy a feltaláló, de te vezetted be itt ezt a páratlan jótéteményt. A mai napot sohasem felejttem el, s ennek öröme a kaftánomat kifüggesztem az ajtómról cégérnek, hogy minden tört csontú páciensem lássa, mivel kezelem. Már kísérletet is tettem a kénsavas mész használatával, és kérlek, tekintsd meg művemem, mondj róla ítéletet. Megteszed?

- Nagyon szívesen.

A hákím az ablakba állt, és tapsolt.

A nagy szoba ajtaja kinyílt, döngő lépéseket hallottam.

- Ide jöjjetek! - parancsolta a hákím.

Két férfi lépett be, kezükben nagy vödör, színültig tele gipsszel. Egyikük akkora gomoly vattát is cipelt, hogy tíz embert bele lehetett volna göngyölni, a másik egész vég gyolcsot hozott. Ezt a holmit letették, és eltávoztak.

Újabb két férfi jött, hordággal. Szakállas ember feküdt rajta, nyakig bepólyálva. Letették a hordágyat is, és elmentek.

- Íme - szólt az orvos -, tekintsd meg első gipszkötésemet. Megszereztem a szükséges anyagot, ezt a munkást pedig felfogadtam modellnek. Kap naponta tíz piasztert és kosztot. Engedelmeddel leveszem a lepedőt, hogy lásd a pácienset.

Mikor kitakarta modelljét, alig tudtam türtőztetni magam, hogy föl ne ugorjak.

Óh, Allah, micsoda látvány!

A tömzsi kigondolt minden lehetséges törést és zúzódást, és aszerint begipszelte a nyomorult embert. De hogyan!

A válla, felső- és alsókarja, combja, lábszára ujjnyi vastag gipszréteggel volt bevonva. A mellét is olyan páncél fődte, hogy a pisztolygolyó bajosan lyukaszthatta volna át.

Igazán úgy feküdt ott az az ember, mint valamilyen haldokló beteg. Mozdulni, sőt, lélegezni sem tudott. És ezért kapott napi fizetséget. Ez volt a legmulatságosabb. Eszerint napokig hordja a gipszvértzetet, és miért?

- Meddig akarod folytatni ezt a kísérletet? - kérdeztem.

- Ameddig a páciensem kibírja. Ki akarom kísérletezni, hogy milyen hatása van a kénsavas mészpólyának a test különböző tagjaira.

- No de egészséges emberen? Egyetlen hatása az lesz, hogy nem bírja ki. Mi baj a mellével?
- Betört öt bordája, jobbról kettő, balról három.
- Hát a vállával?
- Eztört a kulcscsontja.
- És a lábának?
- Azt meglőtték. De még egy baj van itt. Az álla kikapcsolódott, én nem tudom, hogyan kell gipsszel bekötni.
- Azt csak helyre kell igazítani, a kötés fölösleges. De elég volt a tréfából. Kapard le róla a gipszet, hiszen megfullad a szerencsétlen.
- Ahogy akarod. Mindjárt kérek eszközt a fogadóstól.

Kíváncsi voltam, mit hoz be. Amikor visszatért, éppen a lábamat borogattam, s csak arra néztem föl, hogy kalapácsütést hallottam.

- Az istenért, mit csinálsz? Mi az a kezében? - kérdeztem, mert neki háttal ültem.
- Csekidzs ile hákkak kálemi... Kalapács és véső - felelte bambán.
- Hát igazán be akarod törni annak az embernek a bordáját?
- Akkor mivel vegyem le?
- Késsel, ollóval vagy harapófogóval.
- Van harapófogóm a kosárban, behozom.
- Hívd be az én kis Hádzsimat is, ő majd segít neked.

Hálef bejött, majd munkához látott. Sok időbe telt, míg a „modellt” teljesen kihámozták a gipszburokból. Eközben besötétedett, és világot kellett gyűjtanunk.

A szegény ördög némán tűrte, hogy lefejtsék róla a nehéz gipszkötést. Akkor így szólt hozzám:

- Köszönöm, uram!

És egy ugrással künn termett.

- Megállj! - kiáltott utána a tömzsi.
- Nem csábítod azt már vissza - mosolyogtam.
- De most mit csináljak ezzel a sok gipsszel, vattával, vászonnal?
- Nem megy az kárba - feleltem. - Ez a gipsz két házra is elég volna. Egy részére szükségem lesz neked, mert azt hiszem, ideje lesz bekötni a lábamat.
- Szép, szép, effendim. Rögtön hozzákezdek.
- Csak lassan. Várd meg az utasításomat.

Az én emberem lángot vetett a buzgalomtól. Míg a lábamat bekötözte, hihetetlen kúrákról beszélt nekem, amelyeket eddig végzett. Amikor elkészültünk, így szólt:

- Persze, ez egészen más. Megkeresem a modelletem, és holnap elhozom neked.
- És mikor akarod bekötni?
- Még ma este.

- Óh, Allah! Holnapig feküdjek? Még megölnöd szegény embert. Ha már mindenképp kísérletezni akarsz velem, ne mázold be az egész testét, hanem csak egy-egy tagját kösd be. Ha a gipsz megkeményedett, tüstént vedd le. Azt is jegyezd meg, hogy lékeket kell vágni a gipszbe.

- Minek?

- Hogy a test egyes pontjait meg lehessen nézni és kezelni. Persze nincs, aki tanítson, se könyved, amiből tanulj. De gondolkozzál a magad fejével, és úgy kísérletezz!

- Effendim, maradj itt, és légy a tanítóm. Hozzád fog seregleni a vidék minden orvosa.

- Mi meg, ugyebár, modellek legyünk! - szólt közbe Hálef nevetve. - Még csak az kéne. Mára tanultál eleget, hát most szedd a sátorfádat!

- Ha nincs időm, akkor le kell mondanom az okulásról. Igaz, hogy ma nagyon sokat tanultam, és nem is tudom, mint köszönjem meg neked. Pénzt nem fogadnál el. Tehát engedd meg, hogy valami emléket adjak neked, effendim! Örülni fogsz neki...

- Mi az?

- Több üveg szpiritusz, amelyben mindenféle állat van. Nekem nagyon kedvesek, de szívesen neked ajándékozom mind.

- Köszönöm, de annyi üveget nem vihetek magammal az útra.

- Sajnálom, de láthatod, mennyire hálás vagyok. Hát mást ajánlok, ami nekem a legkedvesebb: egy csontvázat. Magam tisztítottam meg, főztem ki és preparáltam a csontjait.

- No de egy csontvázat csak nem ültethetek magam mellé a lóra!

- Az is igaz. Hát engedd meg legalább, hogy barátian megszorítsam a kezedet.

Azt megengedtem. Meghívtam vacsorára is, aminek módfelett örült. Olyan szívélyesen búcsúzott el, mintha régi jó barátok lettünk volna.

Az est többi részét a holnapi tervek megbeszélésével töltöttük el. Én a fájós lábam dacára is tovább akartam utazni, nehogy a négy betyár nyomát elveszítsük.

Elővettem azt a cédulát, amit Hamd el Ámaszát írt, s amely Edrenében jutott a kezembe. Ez állt rajta:

*In pripa veszte la karanorman han ali sza panajir menelikde.*¹⁴

Menelik most mögöttünk volt, és máig üldöztük Hamd el Ámaszát testvérét, bár nem is sejtettük, hol van ez a Karanormán. A két ember bizonyosan ott találkozott össze. Valamit forraltak, amit meg kellett tudnunk. Ha nagy előnyt adunk a zsványoknak, könnyen célt téveszthetünk. Másnap tehát okvetlenül tovább kellett utaznunk.

Hálef megvizsgált, és arra kért, hogy kíméljem magamat. De Oszko és Omar mindenben helyeselte tervemet.

- Ed dem bed dem... Vért vérért - jegyezte meg Omar. - Megesküdtem, hogy megbosszulom apám halálát, és állom a szavam! Ha ti holnap nem utaztok, elmegyek én egyedül. Nincs nyugtom addig, amíg késemet a gyilkos szívébe nem döföm.

---

¹⁴ Mielőbb hírt a Karanormán-hánba, de a meneliki vásár után.

Bár keresztény létemre embertelennek találtam ezt a bosszúszomjat, mégis, ha eszembe jutott az az irtózatos pillanat, amikor Omar apja, a mi vezetőnk halálát lelta a nagy Dzseríd-sóttban, a Sóstóban, úgy éreztem, hogy ez a rémes gaztett megtorlást kíván.

Sokáig aludtam volna, ha nagy bosszúságomra korán fel nem ébresztenek. A kosárfonó várt künn, és velem akart beszélni. Vele jött sógora, a vendéglős is. Ebből sejtettem, hogy nem ok nélkül háborgat álomban. Barátságos arccal fogadtam őket.

- Uram - mondta a vendéglős -, nem is hittem, hogy ilyen hamar viszont foglak látni. Bocsáss meg, hogy zavarjuk nyugalmadat, de fontos dolgot kell veled közölnöm. Az életemről van szó.

- Megint! No, talán nincs olyan nagy baj, mint hiszed.

- Az volna baj, ha nem szólhatnék neked. A két Aladzsi itt járt a testvéremnél.

- Igazán? Mikor?

- Pitymallatkor - felelt a kosárfonó. - Korán keltünk, mert annyira megörültünk ajándékoknak, hogy aludni sem tudtunk. A gyermekek is mind ébren voltak. Én lementem a folyóhoz, hogy megnézzem a hálóimat, melyeket az este kitergettem. Amikor visszajöttem, két embert láttam az ajtónk előtt. Tarka lovakon ültek, és a gyermekekkel beszélgettek. Édesapám még feküdt. Amikor megláttak engem, megkérdezték, nem láttam-e tegnap errefelé négy lovast, akik közül egyik sirfa turbánt és színes pápaszemet viselt, az egyik ló pedig fekete arab mén volt.

- És te mit feleltél? - kérdeztem kíváncsian.

- Mindjárt gondoltam, hogy ezek az Aladzsiak, akikről beszéltünk, és nem mondtam meg nekik az igazat.

- Abból bajod lehet, mert a gyermekeid elárulhatták.

- Úgy is volt. Rám ütöttek a korbáccsal, sőt megöléssel fenyegettek, ha nem mondom meg az igazat.

- Ebből az következik, hogy megmondtad.

- Elhiszed ezt rólam?

- Kiolvasom a szemedből. Attól félsz, hogy hibáztál, és bánt a lelkiismereted.

- Effendi, neked jó szemed van. Én megmenekülhettem volna a veréstől, de akkor apámmal meg a gyermekeimmel bántak volna kegyetlenül. És mivel a gyerekek úgyis kifecsegték a dolgot, hát bevallottam, hogy nálunk jártál.

- Csak ennyit?

- Csak ennyit akartam, de a kölyköket már alaposan kivallatták, és megtudták tőlük, hogy kiráztad a csizmádat, hogy a nagyapjuknak pénzt adtál, meg hogy nekem ma Tasköjbe kell vezetnem téged, ahol már előbb voltam a rossz emberekkel.

- És ezt természetesen be kellett vallanod.

- Be, nem tehettem másként. Bocsáss meg nekem!

- Nem haragudhatok rád. Igencsak rosszul tettük, hogy a gyermekek előtt beszéltünk. És puskával jöttek a rablók?

- Azzal, és igen cudarul festettek. Egyikük jókora flastromot ragasztott a felső ajkára, az orra meg olyan lila volt, akár a szilva...

- Akkor az Bábár, akinek felhasítottam az ajkát. Volt bajusza is?
- Nem. Bizonyára levágta, hogy beragaszthassa a sebet. A testvérem tudni fogja. Nem is ő beszélt, hanem a másik. Az meg úgy ült a nyeregben, mintha eltört volna a keresztcsontja.
- Fatörzshöz vágtam, biztos, hogy azt érzi most is. Azután mit csináltak?
- Még rám suhintottak egypárszor, és ellovagoltak Radovics felé.
- Azt nem hiszem. Az erdő felé tartottak, amelyen át kell mennünk. Ott akarnak lerohanni minket. Ismerhetik a vidéket.
- Jól sejtetted, effendi. Nekem is eszembe jutott ez, és utánuk sompolyogtam. Csakugyan hamarosan jobbra tértek a hegyek felé.
- Ott bújtak el, és várnak minket. Először is azt kell tudnom, mit vallottál be nekik. Azt elárultad, hogy Radovicsban vagyok, de beszéltél-e nekik fájós lábamról is meg arról, hogy talán Radovicsban kell maradnom?
- Nem, arról nem szóltam egyetlen szót sem.
- Akkor ma fognak várni minket. Nem kérdezték, mikor indulunk?
- De igen. Azt mondtam, hogy még nem tudom. Megesküdtek arra, hogy meggyilkolnak, és felgyújtják a kunyhómat, ha elárulom őket. Azt is mondták, ők azok az Aladzsik, akikről bizonyára hallottam, és hogy beváltják fenyegetésüket.
- És te mégis elmondtad nekem?
- Kötelességem. Meg a hálám is parancsolja, effendi. Hátha mégsem tudják meg, hogy elárultam őket.
- Én is azt hiszem. Természetesen köszönöm, hogy szóltál, mert nélküle bajunk esett volna.
- Bizony, uram - szólt közbe a sógora -, véged lett volna, a saját fülemmel hallottam.
- Hát megint betértek hozzád?
- Persze hogy be. De nem volt abban öröm. Elég volt nekem az első látogatásuk is.
- Tegnap délután. Vagy már előbb láttad őket?
- Csak hallottam róluk, de nem láttam őket. Már reggel betértek hozzám, rákít kértek, és kiültek az asztalhoz a ház elé. A lovaikat a ház mögé kötötték. Ott ültek sokáig.
- Sejtetted, hogy kicsodák?
- Igen. A lovaik tarkák, és óriás alakjuk is megfelelt a leírásnak, amit hallottam róluk. Haragudtam rájuk, mert őket gyanúsítottam a lovam meg a nyergem ellopásával.
- Tehát már tudtál a lopásról?
- Persze hogy tudtam. Rögtön láttam, hogy a ló meg a nyereg eltűnt, mihelyt fölébredtem.
- Arra nem gondoltál, hogy a ló el is szökhetett?
- Az én lovam nem tett még ilyesmit. Meg aztán a nyeregnek akkor is ott kellett volna maradnia.
- Helyes, mert az nem szökik a lóval.
- Elbeszéltem nekik a lopást, és észrevehették, hogy őket gyanúsítom, mert megorroltak rám, és erőszakkal ott tartottak a szobában.

- Miért maradtál ott?
- Hát mit tehettem?
- Nem hívhattad a szomszédaidat segítségül?
- Nem mehettem ki, hogy elhozzam őket. Ezt máskülönben sem tettem volna. Akihez az Aladzsik betérnek, az legokosabban teszi, ha szót fogad nekik, mert ha bármiben is ellenszegül, előbb-utóbb bosszút állnak rajta. Én hát vesztég maradtam a szobában. Még a gyermekeket sem volt szabad bevinnem.
- És ezalatt senki sem tért be hozzád? Talán egy új vendég elűzte volna őket.
- Hát amikor te betértél, effendi, elmentek?
- Az igaz, hogy nem.
- Hanem később mégis jött egy vendégem. Mégpedig...
- Toma, a bokádzsi, Osztromdzsából - vágta a szavába. - Ő tudta, hogy az Aladzsik várnak rá. Egyébként már a múlt éjjel a közelben ólálkodtak, azt is tudták, hogy van két lovad. Akkor eszelték ki a lopást.
- Ezt már hallottam a sógoromtól.
- Sokáig időzött ott Toma?
- Sokáig. Leszállt az öszvéréről, összeült velük, és vagy egy óra hosszat tereferéltek.
- Nem hallottad, miről?
- A szobából nem. De mivel őket tartottam a lókötőknek, és gondoltam, hogy valami rosszat forralnak, amiért nem engedtek ki a házból, hát hallgatóztam. Esetleg láttad, hogy van a házamban egy lajtorja az eresz alatt, ahol a kukorica lóg. Felmásztam, és szépen elbújtam a padláson. Onnan minden szót hallottam. Akkor tudtam meg, mi történt Osztromdzsában. A futár töviről hegyire elbeszélte, és azt mondta, hogy ti déltájban elindultok, majd két óra múlva el kell haladnotok az én házam előtt. Azt is hallottam, hogy a futár beszélt velük tegnapelőtt este.
- Most már értem - szoltam -, miért oly hamar találta meg Mübarek és uszíthatta ellenem az Aladzsikat.
- Úgy látszik, hogy már a megérkezésetek előtt odarendelte őket valami zsviványág végett, és ti őt megzavartátok ebben. Ezért akarta bosszúból az Aladzsikat ellenetek felhasználni.
- Mit hallottál még?
- Hogy Mübarek a többi hárommal együtt megszökött, és hogy nektek meg kell halnotok. Megjelölte a helyet is, hol támadjanak meg titeket: az erdei út legveszélyesebb kanyarulatánál.
- Ahol az a harc folyt le közöttünk.
- És te megverted őket, mint a testvérem beszélte. Effendi, Allah segített téged, különben ők vertek volna meg téged.
- Körülbelül. Folytasd csak.
- Azt mondta nekik a futár, hogy ne bizakodjanak a puskáikban vagy pisztolyaikban, mert titeket nem fog a golyó. Persze kikacagták. Hanem amikor a futár apróra elbeszélte, mit látott Osztromdzsában, gondolkodóba estek, és végül rábólintottak, hogy titeket nem fog a golyó.

Azt tanácsolta tehát a futár, hogy késsel vagy fokossal támadjanak rátok, és híven leírt benneteket... Az összetévesztést kizárta. Azután elment. Te csak negyedóra múlva jöttél.

- Kinek gondoltál engem?

- Sárífnak. Nem is sejtettem, hogy te vagy az az idegen effendi, akit meg akarnak gyilkolni.

- A mi beszédünket is kihallgattad?

- Azt nem, mert te nem érdekeltél engem. Azután bejöttél, barátságos voltál hozzám meg a gyermekeimhez, sőt meggyógyítottad a kisleánykám fájós fogát. Nem tudtam, mi a szándékuk veled, de te jól bántál velem, hát azért óvtalak.

- A magad veszélyeztetésével.

- Én nem forogtam nagy veszélyben. Legföljebb néhány korbácsütést kaphattam volna. Amikor elmentél velük, egyszerre aggódni kezdtem érted, mert ők ketten olyan gyanús pillanásokat váltottak egymással. Azért intettem neked még egyszer, amikor a pallón visszafordultál.

- Megértettem az intést. Mit csináltál azután?

- Fölkerestem a szomszédokat, elbeszéltem nekik az esetet, és sürgettem őket, jöjjenek velem az erdőbe, hogy megmentünk téged meg azt a négy idegent is, akiket meg akarnak támadni.

- Ezt persze nem tették, mert sokkal jobban féltek az Aladzsik bosszújától. Meg aztán nem is sokan lehetnek a szomszédaid.

- Nem, és általában azt hiszik, hogy a két Aladzszi ellátja a baját tíz embernek is...

- Én pedig egymagam elagyabugyáltam őket.

- De csak Allah segítségével, effendi! Mert igazán félelmetes rablók ezek. Hanem én mégis elszántam magam, hogy szólok az idegeneknek. Azért ültem ki a házam elé a padra, és vártam rájuk.

- Láttad őket?

- Nem. A gyerekek valamin összekaptak, és sírtak. Bementem, hogy elcsitítsam őket. Ezalatt mehettek arra az idegenek. Hanem később, rémületemre az Aladzsikat láttam visszatérni.

- A lovaikon?

- Persze, effendi.

- Tehát megtalálták őket hamarosan. Jó kedvük támadt, ugye?

- Hogyan kérdezhetsz ilyet?! A szobába tuskoltak, és mintha ezer sejtán özönlött volna be velük. Egészen rosszul lettem. Hanem amit a beszédjükből kivettem, az nagyon megörvendeztetett. Megtudtam, hogy a bárgyú saríf megverte őket.

- Nem sejtették, hogy a saríf volt annak a négy embernek a vezére?

- Az nem jutott eszükbe. De később, amikor kissé lecsillapodtak, és megint rákit hozattak, az egyik egy cédulát vett elő, amit elolvastak. Hallottam, hogy egy fán találták. De nem tudtak belőle kiokosodni, és csak annyit értettek, hogy három lovas ment arra, a cédulán jelzett irányban.

- Gondolták legalább, hogy ez az a három, akiket vártak?

- Nem, mert a főszemély hiányzott. Azt hitték, hogy ti még csak azután fogtok jönni. Bár a futár megmondta nekik, hogy figyelmeztettek titeket, ők mégis ki akartak veletek kezdeni. No,

hanem eszeveszett dühösen tomboltak. A puskáikat összetörték, csak a darabjaik maradtak meg. Azokat mind az én hátamhoz verték. Erre a gyerekek sírva fakadtak, azokat megrugdosták. Az egyik zsvány nem tudta a derekát egyenesen tartani, azt vágta te a fához. Elnyújtózt, és nekem órák hosszat kellett a hátgerincét hol rákival, hol vajjal dörzsölnöm. A másik mindegyre vérzett. Azt mondta, hogy a hüvelyked hasította fel az ajkát. Az orra is akkorára dagadt, mint valami darázs-fészék. Bedörzsölte rákival. Amikor aztán a másik kettő jött, az egyik lenyeste emennek a bajuszát és hozott az erdőről mézgát, összekeverte vajjal, és ezt a flastromot ráragasztotta a sebesült Aladzsi ajkára.

- Miféle másik kettőről beszélsz?

- Haj, ezek voltak ám csak igazi akasztófavirágok! Csak láttad volna! Előző éjszaka Dabilában háltak, Ibárek kocsmárosnál...

- Most már tudom. Testvérek voltak.

- Igen, ezt hallottam én is, mert mondták. Ismerték az Aladzsikát is, titeket is.

- Tudták, hogy ott találkoznak az Aladzsikkal?

- Nem. Ez csak véletlen volt. Maguk is csodálkoztak rajta. Még jobban megörültek annak, hogy egy cél hozta őket össze: a bosszú.

- Azt meg hiszem. Ugye, sokat beszéltek?

- Hogyne! Edrenéről, Menelikről, ahonnan olyan hamarosan megszöktetek, noha már ott akartak benneteket eltenni láb alól. Rájuk nézve csak veszélyesebbé váltatok azzal, hogy kihallgattátok őket a galambdúcból, mert akkor tudtátok meg, hogy akiket üldöztök, azok az osztrondzsai várromban rejtőznek. Ezt tetézte, hogy titeket az iszmilámi kocsmáros testvére a kopcsa jogos tulajdonosainak tartott, és ő maga irányított Zbigánciba.

- Persze, ez nagy ostobaság volt tőle. De most már nehéz, vagy éppen lehetetlen ezt az előnyt felhasználnunk.

- Az igaz. Amikor az Aladzsik hallották, hogy ti tudtok a zbigánci derekulibáról, megrökönyödtek, és azt mondták, hogy azt okvetlenül ki kell kerülni, és támadjanak meg titeket mindjárt az országúton.

- Tehát most is azt hitték, hogy mi még nem jártunk arra?

- Azt. Úgy ültek, hogy meglássanak minden járókelőt. Most már négyen voltak négy ellenében, és az Aladzsik úgy felbátorodtak, hogy egy egész hadsereggel is szembeszálltak volna. Persze a tévhitük csak addig tartott, amíg Toma, a futár vissza nem jött Radovicsból. Elmondta nekik, hogy itt látott titeket, és hogy meg is korbácsoltátok. Erre lett aztán csak nagy ricsaj. Egyik sem értette a másikat.

- Szerettem volna látni ezeket az arcokat.

- No, az igaz, valóban mulatságos volt, hogy milyen pofákat vágta. De rémisztő is. Hát valahogy csak lecsillapodtak. Toma megkérdezte, nem látták-e a sarífit, aki fekete arab ménen lovagolt. Kiderült, hogy te voltál a saríf. No, olyan éktelen káromkodást, átkozódást világéletemben nem hallottam. Felforgattak, összetörték azok a szobában mindent. Dühöngtek, tomboltak, mint az ördög. Hogy ilyesmi sem történt még velük! Hogy ők akarták lóvá tenni azt a bárgyú sarífit, s az tette őket lóvá! És így tovább...

- No de a futár mit mondott?

- Az szeppent csak meg igazában. Hiszen ő maga beszélte el neked a te meggyilkolásodat, és éppen azzal árulta el magát. Te meg már úgyis tudad, hogy ő az Aladzsik cinkosa, hogy ti visszamentek Osztromdzsába, és feljelentitek őt a bíróságon.
- Afelől nyugodt lehet. Intézzé el ezt a saját rossz lelkiismeretével.
- No, az aligha gyötri őt. Kevésbé fáj az neki, mint a korbácsütések.
- Azt is elbeszélte?
- El. De dühöng is a kis Hádzsira. Az a harminc ütés fölért neki százzal is, azt mondja. A ruhája odatapadt fölsebzett hátához, és kérve kérte az Aladzsikat, hogy csak gyilkoljanak meg titeket... először bosszúból, másodsor, hogy ne panaszolhassátok be ökelmét...
- Megígérték neki?
- Méghozzá esküvel. Tüstént föl akartak kerekedni Radovicsba, de ő azt mondta, hogy úgyis itt háltok, hát lesz idejük másnapig. Erre lefeküdtek, hogy kipihenjék magukat, no, mert rájuk is fért. A futár még arra is figyelmeztette az Aladzsikat, hogy a sógoromnál többet is megtudhatnak rólatok. Ő ugyanis hallotta történetesen Radovicsban, hogy az a lokanda babi humajuni felé vezette a négy idegent.
- Ezt az indítványt elfogadták?
- El. Persze nekem szörnyen kellemetlen volt, hogy éjszakára nálam maradtak, mert fogoly lettem a saját házamban. Nem bíztak bennem, ki sem mozdulhattam az ajtón. Az Aladzsik az előző éjjel nem aludtak, hát nagyon kívánták a pihenést, a többiek felváltva virrasztottak.
- És Toma?
- Hazament. De holnap visszajön Radovicsba, hogy megtudja, utolértek-e titeket és meggyilkoltak-e a tarkák.
- Kitől akarja megkérdezni?
- Nem tudom... A neveket olyan halkán mondták ki... még a fejüket is összedugták... hogy nem hallhattam meg. Amikor a futár elment, az Aladzsik megvásárolták a két másik testvér puskáit a töltényekkel együtt.
- A másik kettő mit csinál? Az Aladzsikkal tartanak azok is?
- Nem, visszatérnek Menlikbe, mert emezeknek csak üzenetet vittek, hogy azt továbbítsák. Vagyis hogy mondják meg Barúd el... Barúd el... ejnye, mi is a neve?!
- Barúd el Ámaszát!
- Az, az! Barúd el Ámaszátnak, hogy a fia meghalt, meg hogy ti kopcsával jártok, és végül, hogy ti egy zbigánci mézárósnál akartok a derekulibáról kérdezősködni.
- Nos talán sikerül a hírnököket megelőznünk.
- Effendi, légy óvatos. Ők is Zbigánciba mennek, és nagyon jól ismerik Tasköjön át a leg-rövidebb odavezető utat. Ha meg akarod őket előzni, neked is ezen az úton kell menned, és az erdőben elébük kerülnöd. De te nem tudod, hogy hol vannak, ők viszont rátok lehetnek, és megrohanhatnak.
- Arra fölkészültünk. A veszély csak félakorra, ha ismerjük. Ha nem fájna a lábam, azon az úton mennék. Megkeresném a nyomaikat, abból tájékozódnam. Csakhogy ehhez sokszor le kellene szállnom a nyeregből, amit most nem tehetek. Nem is tűzhetek össze velük egyelőre.

Erdőben nem lovon verekszik az ember, gyalog pedig én húznám a rövidebbet. Tehát más útra fogunk térni.

- De az hosszabb.

- Nem baj.

- Akkor nem előződ meg őket, effendi.

- Talán mégis. Mi innen Karbinciba megyünk, onnan pedig talán egyenesen vagy Várszin keresztül Zbingánciba. Majd meglátom.

- De az rossz út, uram.

- Nem olyan rossz. Ha mi innen Isztibbe s onnan Karanormánon keresztül Vársziba lovagunk, mindig az országúton mehetünk; de kanyarodunk is, ami időbe kerül. Inkább megyek egyenesen Karbinciba, bár az lovon nehéz lesz, mert járt út aligha van arra.

- Az is van hellyel-közzel - mondta a kosárfonó. - De ha én leszek a vezetőd, előre közlöm, hogy kínos lesz az a lovaglás.

- Ismered a vidéket?

- Hogyne. Ha veled tartok, nekem teljesen mindegy, akár Taskőj, akár Karbinci felé megyünk. A távolság is körülbelül egyforma. Ki tudom én fundálni, hogy elkerüljük a járatlan erdőt, és lehetőleg szabad területen haladjunk. De sok hegyet kell megmászunk...

- Azt kibírjuk.

- Mikor utazol, effendi? Még előbb hazamehetek?

- Haza. Félóra múlva azért légy itt megint. Nem szerezhetnél magadnak lovat valahol?

- Azt ad ez a fogadás is.

- Akkor beszélj vele, én megfizetem.

- Megkaphatod az enyémet is - ajánlotta a sógora. - Ott künn van.

- Nem. Arra neked is szükséged van. Hosszú az út hazáig.

- Az igaz, meg azt sem tudom, lépést tudna-e tartani, mert nagyon öreg. A csibészek a jobbik lovamat vitték el. Nem látom én azt többet, és pénzem sincs, hogy mást vegyek, bár nagyon hiányzik.

- Mennyit ért az a ló? - kérdeztem.

- Testvérek közt is megért százötven piaszttert.

- Nos, hát én megvásárolom tőled.

- Megvásárolod? - kérdezte csodálkozva. - Hiszen nincs is meg az a ló.

- Nem baj, majd visszaszerzem a tolvajoktól, ha utolérem őket.

- De hátha nem sikerül?

- Azt bízd csak rám. Szóval belemégy az alkuba?

- Kész örömmel. De, ugye, csak akkor fizeted ki a lovat, ha már meglesz.

- Dehogysis! Ki tudja, meddig kell hajszoynom ezeket a latrokat, és hogy hol érem utol őket. Tehát a kétszáz piaszttert most nyomban kifizetem neked.

- Én százötvenet mondtam.

- Nem, kétszázat.
- Akkor rosszul hallottad.
- Az az én hibám. Én kétszázat gondoltam, s annyit adok. Nos, akarod?
- Ej, az sok lesz.
- Áldomás fejében kapsz még ötvenet, azt vidd a gyermekeidnek. Itt a kétszázötven piaszter.

Kifizettem mintegy hatvan koronát ennek az embernek a legjobb lováért. De ezen a vidéken az átlaglóának alacsonyabb az ára, mint nálunk. Falun még a legszegényebb embernek is van lova, mert olcsó vagy ingyen legelő mindenütt akad. A kosárfonó tehát nagyon szegény lehetett, mert nem tartott lovat.

Megreggeliztünk, azután felkészültünk az indulásra. Csak az okozott nekem gondot, hogy mit húzzak a fájós lábamra. Ekkor lépett be az orvos. Úgy volt öltözve, mint tegnap este, hóna alatt pedig egy csomagot szorongatott.

- Effendim - szólt -, sietek, hogy meglátogathassalak. Hogy aludtál az éjjel?
- Köszönöm, jól - feleltem -, és remélem, te is.
- Allah nem teljesítette óhajodat, mert én egész éjjel nem aludtam. Annyira tele volt a fejem a kénsavas mésszel, hogy le sem tudtam hunyni a szememet. Amikor aztán nagy nehezen elszenderültem, azt álmodtam, hogy az egész világ csupa gipsz meg víz, az ég pedig csupa golyocs, és engem belemártottak ebbe a gipsztengerbe, és alaposan megforgattak benne. Már annyira beleszorultam a gipszbe, hogy lélegzeni sem tudtam. Rémültömben nagyot kiáltottam... és akkor felébredtem. Le is gurultam a vánkosomról, és ott fetrengtem a szobám közepén.
- Most már sejtethed, hogy a modelled miként érezte magát tegnap.
- Aligha tetszett neki a dolog, hanem azért egy órája megint az én lakásomon fekszik. Eltört a bal felsőcombja meg a jobb keze két ujja. Szépen bekötöztem, adtam neki csibukot meg narancslimonádét.
- Maga ment el hozzád?
- Nem, én hozattam el.
- Hát a gipszkaftánoddal mi van?
- Már ott függ az ajtóm előtt, és a nép csodájára gyűl. Kiállítottam melléje az inasomat, hogy magyarázza meg a publikumnak a kaftán jelentőségét, és mutassa meg akárkinek díjtalanul a modellem ujj- és combkötését. Maholnap híres ember leszek, és ezt neked köszönhetem. Hogy van a lábad?
- Nagyon jól.
- Akkor mint házi orvosod azt ajánlom, hogy pihentesd. Az udvaron lovakat nyergelnek. Talán csak nem akarsz elutazni?
- De igen.
- Ezt nem jól teszed.
- Tudom, hogy kibírom az utat.
- Persze, hiszen már tegnap este el akartál utazni. De mit húzol a lábadra útközben?
- Éppen arról gondolkoztam most.

- Én is ezen töprengtem egész éjjel. Végre jó ötletem támadt. Van falun egy gazdag, köszvényes páciensem. Mindkét lába úgy megdagadt, hogy nem tud járni. Csináltattam neki itt a városban egy pár nagy csizmát, és éppen most akartam elküldeni. Te nem fogadtad el tőlem se a preparátumokat, se a csontvázat, hát kérlek, fogadd el ezt a pár csizmát. Felajánlom neked tisztelem és hálám jeléül. Annak a páciensemnek majd csináltatok másikat.

Kibontotta a csomagot, és megmutatta a csizmát. A csizma erős posztóból készült; bőrszegéllyel és magas talppal.

- Légy szíves, effendi, és próbáld fel - kért az orvos.

Megtettem neki ezt a szívességet.

A csizma pompásan illett a lábamra, és kijelenttem, hogy elfogadom az ajándékot.

Az orvos roppant megörült, és nem győzött eleget hálálkodni. Meg akartam vele értetni, hogy én vagyok neki lekötve, nem pedig ő nekem, de erre az ajtóhoz rohant, és szerencsés utat kívánva elsietett.

Amikor visszajött a kosárfonó, készen álltunk az indulásra.

Megkérdeztem a fogadóstól, hogy mivel tartozom.

- Semmivel, effendi - felelte.

- De fizetnünk csak kell.

- Már ki vagyok fizetve.

- Ki fizetett ki?

- A hákím. Te megtanítottad őt valamire, amivel nagyon sok pénzt fog keresni. Alattvalói üdvözlét küldi neked, és kívánja, hogy szerencsésen térj meg hazádba.

- Szidi - súgta a fülembe Hálef -, ne tiltakozzál, hagyd csak rá. Ez a hákím okosabb és tisztesebb ember, mintsem gondoltam. Tudja, mi a barátság, ezért az élet könyvében csöndes halál leszen neki megírva.

Üggyel-bajjal kijutottam az udvarra, és fölsegítettek a lóra. Mihelyt a nyeregben ültem, könnyebben éreztem magam.

Kiügettünk az udvarról - ezúttal is fizetség nélkül. A szűk utcában, amelyen átlovagoltunk, nagy csődületet láttam. Az egyik ház előtt gyűltek össze, ahol a kapun valamiféle fehér tárgy lógott. Amikor közelebb értünk, megismertem a hákím kaftánját. A papírbojtos fez is ott lógott fölötte. A török reklám igazi remeke. A hákím tehát nem tréfált.

Én csöppet sem találtam a dolgot nevetségesnek. Az emberek is komoly arccal bámultak a ház körül. Beküldtem a kosárfonót, hogy kérdezze meg, otthon van-e az orvos. Tagadó válasszal jött vissza. Az orvos feleségénél pedig nem tehattünk búcsúlátogatást.

Igyekeztünk tehát kifelé a bazároktól tarkított szűk utcákból, a szkopjei országút felé. A távolság addig van akkora, mint Osztromdzsától Radovicsig.

Az országútig galoppban haladtunk. Ott aztán jobbra kanyarodott vezetőnk, két erdős magaslat közé, a patak völgyébe.

A völgy meredek lejtője után csupasz, fátlan hegyoldal bontakozott ki előttünk, amely egyenes vonalat írt le észak felé. Ebben az irányban ügettünk.

Karbinciban, nem messze a Bregálnica bal partjától, megállapodtunk, és elbúcsúztunk vezetőnktől. A kialakított béren felül jókora borralalót is kapott; nagyon megörült.

Azután átlovagoltunk a folyón, hogy Vársziba jussunk, mely a jobb parton fekszik. Ezen a falun át vezet egy régóta ismert és használt lovaglőösvény. Az köti össze az Isztibtól délre eső főbb helységeket Karatova, Kosztendil, Dubnica, Radomir és Szófia községgel.

Átkeltünk még a kis Szetovszka folyón, és most már bent jártunk Zbigánciban. Ez a falu volt mai utazásunk célja.

Lovainkat ugyancsak meghajtottuk, mert kilenc óra tájban indultunk el Radovicsból, és délután háromkor már megérkeztünk, holott rendes lépésben ez az út éjjelig tartott volna.

4.

A hegyi kunyhóban

Zbigánci nem holmi jelentéktelen falu, sőt, mivel bazárja van, mezővárosnak is beillik. A Bregálnica és Szletovszka folyók közt fekszik, tehát közel a víz, s a talaja termékeny. Más helységekkel ellentétben, melyeken átkeltünk, a házak jellege a lakók bizonyos jólétére vallott.

Természetesen siettünk, hogy hánt találjunk, ahová betérhetünk. Beszédbe elegyedtem a bolgár fogadóssal, és így tudtam meg, hogy ismeri Csurákot, a mészáros, akit nekem még balkáni utamon emlegettek. Egyébként már nem mészáros volt ez a Csurák, hanem marha-kereskedőnek csapott fel, és faluról falura járt. Az igazat megvallva, jobban szerettem volna némely okokból nála megszállni, de most már késő volt.

- És jól bírja magát ez az ember? - kérdeztem a fogadóstól.

- Meghiszem azt - felelte. - Míg mészáros volt, szegény volt az istenadta. De most dúsgazdag. Amellett derék, jótékony, jámbor ember, és ritka nagy a tekintélye.

- No, ennek örülök, mert nekem is valami üzletem volna vele.

- Fontos üzlet?

- Meghiszem azt...

- Akkor talán hozzá is költözől?

- Nem, itt maradok. Szeretem ezt a vidéket.

- Bizony szép vidék is ez, uram...

Ennek örvén igyekeztem a beszélgetést a hegyi barlangra terelni.

- Kivált a derekuliba tájéka nagyon regényes lehet - toldtam közbe.

- Merre van az? - kérdezte a konakdzsu. - Nem ismerem.

- Pedig úgy hallottam, hogy mindenki ismeri.

- Én nem tudok róla.

- Valamilyen viskóféle, amit hegyi barlangnak neveznek. Egy szorosban fekszik.

- Laknak benne?

- Azt nem tudom.

- Mert ha nem laknak, akkor... igen, tudok künn az erdőben egy viskót, amely éppen a hegyoldalon fekszik. Még az apám építette fából, merthogy a fa az övé volt. Szerszámokat, miegymást tartott a kunyhóban. De most vagy nyolc esztendeje megvette tőlem a Csurák mészáros.

- Milyen célra vette?

- Tudom is én. Csak annyit tudok, hogy padokat faragott bele.

- Be van zárva a kunyhó?

- Be. Két részből áll. A szakadék mögött van a szikla keskeny kiugró párkánya, no hát arra épült a kunyhó... De miért kérdezősködsz utána?

- Mert sokat emlegették előttem. Meg aztán az odaút olyan regényes.
- No, azt nem jól mondták. Sík mezőség visz arra, onnan sötét erdőbe érsz, ahol nem látsz egy tapodtat sem. A völgy lankása mind szűkebb lesz, s ahol éppen összeér, ott a legzordonabb az erdő. Ott van a viskó is, a forrás mellett, amelyik a kőből fakad. No, ott ugyan nem szép a táj!...
- Úgy? Hát Karanormánban ismerős vagy-e?
- Igen. Sokszor jártam abban a faluban, mert arra visz az út Isztibbe.
- Van ott valami nagyobb hán?
- Nincs ott semmilyen. Különben is közel van Isztibhez, az emberek inkább a városban szállnak meg.
- És ki a falu bírása Zbigánciban?
- Én vagyok. Az apám is az volt.
- Sok az ügyes-bajos dolgod?
- Nem mondhatnám. Jó népek laknak erre felé. Ha kihágás esik, rendszerint idegenek az okai. Ilyenkor aztán röviden bánunk el a zsványokkal. Nem holmi könnyű mesterség! A minap is majdhogy az életemmel lakoltam.
- Hogyhogy?
- Hallottál a két Aladzsiról?
- Hogyne.
- No, hát ezek a legcudarabb selymák. Igazi szkipetárok. Ravaszok, mint a vadmacska, vakmerők, kegyetlenek és gorombák. Hát múltkor az egyikük... azt Bábárnak hívják, a testvérét meg Szandárnak... tehát Bábár belovagol este az udvaromra, ott leszáll, becsörtet a szobámba, és követeli, hogy adjak neki golyót meg puskaport. Ügyet sem vetett rá, hogy emberek is voltak nálam. Persze én nem adhattam, mert akkor vége a tekintélyemnek! Hát erre nekem esik, elkezd püfölni, én is őt... szóval csúnyán összekaptunk.
- De a többiek csak segítettek neked.
- Ne hidd azt! Egyik sem mozdította még a kisujját sem. Féltek az Aladzsik bosszújától. Merthogy ezek rettenetes szörnyetegek ám! Hanem végtére a két szolgám futott elő, hárman valahogy kituszkoltuk azt a garázdálkodót.
- És azzal vége?
- No csak ne neved. Örültem, hogy szépszerivel túladtam rajta.
- Be kellett volna csuknod és elküldenéd Üszkübbe, a vilajeted székhelyére.
- Könnyű azt mondani. De hova zárjam el?
- A kóterbe.
- Igen, ha volna. De nincs.
- Hát akkor a házadba.
- Az is bajos dolog. Egy Aladzsival! Nem hagyná az magát, s még leszúrna valakit!... Meg akkor is, hogyan vigyem Üszkübbe!
- Kötözd meg, és rakd föl egy szekérre.

- Hogy útközben rajtam üssenek a cimborái, és meggyilkoljanak?!...

- Ej, hát üzentél volna Üszkübbe, hogy küldjenek katonákat.

- Akkor én ma már nem élnék!... Még így is veszettül fenyegetőzött az a Bíbár. És éppen hogy másnap kimegyek a mezőre, hát egyszer csak rám lőnek egy bokorból. A golyó a hónom alatt füttyült el. Egy hajsza hija volt, hogy szíven nem talált! Úgy bizony!... Én oszt hamar egy fa alá ugrottam, és kirántottam a mordályomat. Hát uramfia, Bíbár gyűtt ki a bokorból, a tarka pejkóján ült, és gúnyosan vigyorgott rám. Aszondta, hogy máskor majd jobban fog célozni. S azzal elszelelt.

- Találkoztál még vele?

- Nem. De azóta nem is járok ki a házból puska nélkül. Ha mégegyszer összekerülünk, hát egyikünk meghal: vagy ő, vagy én.

- No, hát készülj csak el arra a találkozásra. Hamar meglehet. Talán még ma.

- Hogyhogy, uram?

Elbeszéltem neki a kalandomat s az erdei harcot.

A kiája összecsapta a kezét.

- És te még élsz, effendi? Ez valóságos csoda! Vallahi, billahi, tallahi!

- Amint látod. De Radovicstól idáig hallottam, hogy megneszelték, merre megyek, és a nyomomban vannak.

- No, akkor jaj neked! És ráadásul még a nyakunkra hozod ezeket a betyárokat!...

- Én tehetek róla?

- Nem, nem... Én szívesen megvédenélek... de hogyan?

- Nincs szükségem a védelmedre. Hanem egyebet kérek én tőled, ami, igaz, kissé kellemetlen lesz.

- Mi az?

- Tartóztasd le a Csurák mészárosát.

- Uram, az lehetetlen.

- Nem hinném, íme, nézd csak meg ezeket az útleveleket. Láthatod, hogy kérhetek segítséget, ha szükséges.

A kiája átvette és elolvasta a három útlevelet, azután mélyen meghajolt.

- Effendi, látom, hogy te előkelő ember vagy, mert a nagyúr oltalma alatt állsz. De a dolog mégis kissé kényes... Nekem mindenképpen meggyűlhetik a bajom!

- Bízd csak rám. Egy hajad szála sem fog meggörbülni. Hallottál a Sutról?

- Hogyne. Ő a banditák feje széles e határban.

- Ki az?

- Nem ismeri senki. Nem tudják, ki ő, hol lakik, de azért ő meg az emberei mindenütt ott vannak.

- Nos, én őt keresem.

- Ah!... Te tehát zabtie¹⁵ vagy?
- Nem, nem... Csak magánügyben akarnék a Suttal egypár szót váltani.
- Nem találod azt meg.
- De már a nyomában vagyok. Egyik bennfentese itt él nálatok Zbigánciban.
- Lehetetlen, uram!
- Pedig én tudom.
- Itt csupa becsületes emberek laknak... Kire gondolsz?
- A Csurák mészárosra.
- Uram, mindent elhiszek neked, csak ezt nem! Csurák az én barátom...
- No, jobban megválogathatnád a barátaidat.
- Bizonyítékot, effendi...
- Meglesz az is. De amit mondok, az köztünk maradjon. Csurák ne tudjon semmit.
- Hallgatni fogok, uram.
- Nos hát, hallottál az öreg Mübarekról Osztromdzsában?
- Hallottam. Nagy szent hírében áll. Csodákat is művel, amint mondják.
- Ebből egyetlen szó sem igaz. Mübarek közveszélyes gonosztevő. Sőt, alighanem a Sut egyik alvezére.
- Uram, megáll az eszem!...
- Én lepleztem le ezt a Mübareket. Az osztromdzsai kásza el is csukatta. De összejártszott a kodzsa basival, és megszökött, vele együtt pedig három cinkostársa. Most ezek, meg a két Aladzsi is, mind útban vannak ide.
- Allah őrizz!...
- És a Csurák mészárost fogják fölkeresni.
- Tehát ez a Csurák igazán gonosztevő?
- Az. Hol lakik?
- Itt, velem szemben.
- Akkor légy szíves, üzend meg neki, hogy fáradjon át egy szóra, beszédem van vele.
- Amint parancsolod, effendi.

A bíró kiment, és csakhamar láttam, hogy a bérese bekopogtatott Csurák házába.

Elővettem kopcsámat, amelyet még Deszelimtől, az iszmiláni kovácstól szereztem, és föltűztem a fezemre. Hálef is elővette az övét. Kísérőimnek pedig meghagytam, hogy barátságosan bánjanak Csurákkal.

---

¹⁵ Rendőr.

Csakhamar visszatért a küldött; szálas, izmos férfi követte őt, messziről is láttam, hogy igazi hegyilakó, fezt viselt, piros bő nadrágot, ezüstsujtásos kék mellényt, piros, bő ujjú, arany hímzésű dókát és térdig érő rámás csizmát. Sárga selyemövébe egy handzsárt és két pisztolyt tűzött.

Künn az udvaron néhány szót váltott a házigazdával, aztán bejött. Sötét szeme szúrósan nézett végig rajtunk, majd kivált engem mustrált hosszasan. Sajátságos szem volt ez. Hideg, szívtelen, mogorva. Mintha sohasem tudott volna barátságosan nézni.

Köszönt, és udvariasan meghajolt, de azért mintha az önérzetéből sem akarna engedni. Hozzám pedig így szólt:

- Te vagy az az effendi, aki beszélni akar velem?...

- Igen. Bocsáss meg, hogy háborgatlak, és ülj le.

- Megengedi, de már én csak állva maradok. Nincs sok időm.

- Pedig nekem hosszabb beszédem volna veled. Vagy azért fukarkodsz így az időddel, mert vendégeid vannak?

- Nincsenek vendégeim.

- Nem is vársz vendégeket?

- Nem - felelt kurtán.

- Akkor, kérlek, foglalj helyet. Nekem fáj a lábam, és az udvariasság nem engedi, hogy ülve beszéljek veled.

Csurák kénytelen-kelletlen leült.

- Ismered ezt? - kérdeztem, a kopcsára mutatva.

- Nem - felelte közönyösen. - Ezért hívtattál?

- Ezért - feleltem.

- Én lovakkal és marhákkal kereskedem, de nem gombokkal.

- Tudom. Hanem én egy üdvözetet hoztam neked.

- Kitől? - kérdezte hidegen.

- Deszelimtől, az iszmiláni kovácstól, és testvérétől, a vendéglőstől.

Erre már barátságosabban nézett rám, és a mogorvasága is alábbhagyott.

- Ismered őket? - kérdezte.

- Természetesen.

- Miért természetesen?

- Mert mi testvérek vagyunk.

- Honnan jössz?

- Sztambulból. Az Uszta küldött, akiről bizonyosan hallottál.

- Hogyne. Kihez küldött?

- A Suthoz.

- És megtalálod?

- Azt hiszem.

- Hm, az bajos lesz.

- Nem lesz bajos, ha te segítesz.

- Én? Hát kinek nézel engem? Haramiának?

- Nem, hanem derék szkipetárnak, aki ismeri a kopcsa jelentését, és aszerint cselekszik.

- Uram, tudom én, hogy mi a teendőm. Ez vezéri kopcsa, ámde mi ezt a jelvényt már nem használjuk. Nem ér az már semmit, mert sokan visszaéltek vele. Most más jelvényt használunk.

- Milyen az?

- Azt csak nem mondhatom meg! Éppen azzal kell, hogy igazold magadat te is.

- Tehát szavak?...

- Úgy van. Az első szó: helyet jelent. Hol keresed a Sutot?

- A derekulibában.

- Helyes. Tehát a mi emberünk vagy. De a másik szó?... Tudod-e azt?

Már attól félttem, hogy csávába jutok, amikor visszaemlékeztem a révész szavaira, az osztromdzsai kihallgatás előtt. Azt mondta, hogy Mübareknél e szóval kell bekopogtatni: bir szirdás... jó barát.

- Persze hogy tudom - feleltem elszántan. - Hiszen a szirdástok, barátotok vagyok.

Csurák eléggülten bólintott, kezét nyújtott, és majdnem nyájasan így szólt:

- Helyes ez is. A mi emberünk vagy. Megbízhatom benned, Isten hozott. Nem költöznél át hozzám? Szívesen látlak...

- Köszönöm, de nézd csak, jobb ha itt maradok.

- No, te okos és óvatos ember vagy. Ezt szeretem. Hát miféle üzenetet hoztál?

- Azt csak a Sutnak mondhatom meg.

- Tehát hallgatni is tudsz. Hm! Most mit tegyek?

Felállt, és elgondolkozva járt fel s alá a szobában.

- Személyes ügy az vagy üzleti? - kérdezte hirtelen.

- Üzlet, mégpedig nagyon jövedelmező. Csurák szeme mohón felcsillant.

- És tőlem mit akarsz?

- Hogy vezess a derekulibához.

- Azt hiszed, megtalálod ott a Sutot?

- Remélem.

- Nos, hát bizalmasan megsúghatom neked, hogy ő várni fog ott rád, ha én szólok neki. Az egész megvan egy rövid óra alatt. Várhatsz addig?

- Ha éppen kell, várok, mert én sietek.

És Mübarekre gondoltam. Csak előbb meg ne érkezzék, akkor minden jól megy.

- Sietni fogok - felelt készségesen Csurák. - Hát ezek kik? - kérdezte az embereimre mutatva.
  - Barátaim és kísérom.
  - Ezek is a Sutot akarják látni?
  - No, az éppen nem szükséges. Elég, ha én megyek el.
  - De csak jöjjenek el ők is - szólt Csurák, és ravasz mosollyal sodorta meg a bajuszát. - Hadd lássa a Sut őket is, ha már veled jöttök... De nini! A te lábad be van kötve. Hogy jössz akkor a derekulibához?
  - Lovon.
  - Mit gondolsz? Lovon nem járhat az abban a sűrűben!
  - Akkor... nem lehetne, hogy a Sut maga fáradjon hozzám?
  - Még csak az kéne! Nem tenné, még ha te volnál is a hegy, ő meg Mohamed. Különben a Sut arcát nem is lehet látni, mert mindig befesti feketére. Most ilyen arccal jöjjön hozzád?
  - Persze, persze... De hogy menjek el hát a kunyhóig?...
  - Tudod, mit? Az én anyám nagyon öreg, s már nem tud járni, csináltattam neki egy hordszéket. Abban majd elviszünk téged.
  - Nagyon köszönöm. De ahhoz embereket is kell fogadnod.
  - Mi jut eszedbe? Idegeneket csak nem vehetünk magunk mellé, különben vége volna a titkunknak. Majd elvisznek a te embereid.
  - Az is igaz.
  - Tehát én megyek előbb a Suthoz. Te pedig mondd meg a házigazdának, hogy az én barátom vagy, s hogy mindenben fogadjon szót nekem.
  - Miért?
  - Mert nem tudom, mi beszélőnivalód van a Suttal. Meglehet, hogy engem visszaküld a faluba... vagy téged meghív magához... mit tudom én... Szóval legyen itt valaki megbízottad.
  - Értem.
  - Egy óra múlva ülj a hordszékbe, és jöjjetek ki a faluból, a kaputól jobbra. Én ott várlak meg titeket. Itt ne lássanak minket együtt.
- Rögvest az ablakhoz lépett, és beszólította a házigazdát.
- Ezzel az effendivel dolgom van - mondta. - Ő egy óra múlva elmegy, és később talán velem ízen neked. Tehát tégy meg mindent, amit az ő nevében meghagyok neked. Kérdezd meg őt is.
- A kiája rám nézett, én bólintottam. Erre a mészáros kifordult. Láttam, hogy bemegy a házába, és csakhamar távozik onnan.
- Uram, nem értelek - szólalt meg a kiája. - Én azt hittem, te gonosztevőnek tartod a mészáros, és most ilyen hatalmat adsz a kezébe?!... Hiszen akkor engedelmeskednem kell neki!
  - Dehogyan. Ezt csak színleltem előtte, de most visszavonom a megbízást. Ha mégis hozzád küldöm, akkor egy cédulát adok neki, amelyre azt az egy szót írom: *Allah*. Ha ezt megmutatja, csak akkor fogadj neki szót, ha nem, akkor tagadd meg az engedelmisséget.
  - De akkor megharagszik.

- Az kisebb baj annál, mint ha én haragszom meg. Bezárható az istálló?

- Be, uram.

- Akkor vitesd oda a lovainkat, és két szolga ügyeljen rájuk. Megfizetem. A lovakat csak nekünk add át. Érted?

- Értem, uram.

- Most pedig adj valami ennivalót.

Ettünk, és egy óra múlva Oszko meg Omar elhozták a hordszéket. Beleültem, még egyszer lelkére kötöttem a kiájának, hogy ügyeljen a lovainkra, azután elindultunk.

A hordszéket Oszko és Omar vitte, puskával a vállukon. Hálef elől lovagolt az én két puskámmal meg az övével.

Mihelyt a faluból kiértünk, megláttam Csurákot. Ő is észrevett minket, és jó darabon elénk lovagolt. Az erdő szélén megállt, és amikor talákoztunk, csodálkozva, szinte haragosan nézett végig rajtunk.

- Ti úgy föl vagytok fegyverkezve - horkantott -, mintha csatába készülnétek!...

- A fegyver a szabad ember jelvénye - feleltem.

- De itt nincs rá szükség! Tegyétek csak le, mert így nem beszélhetek a Suttal.

- Nem tesszük le - jelentettem ki. - Mi így szoktunk járni. Ha a Sut nem akar velünk beszélni, akkor maradjon magának.

És intettem, hogy forduljunk vissza.

- Hohó! - kajdászott Csurák, és csúnya káromkodást fojtott el. - Az nem úgy megy! Ti iderendeltétek a Suto, hát milyen néven venné, ha faképnél hagynátok?!...

- Ne kívánjon tőlünk ilyen dőreséget.

- Nem kíván az senkitől. Hát csak gyertek. Talán rábírom, hogy veletek kivételt tegyen... de alig hiszem...

Dörmögve lovagolt előre, és mi utánagyalogoltunk. Az erdő kevésbé volt sűrű, mint ahogy Csurák mondta. Kényelmesen ellovagolhattunk volna a fák között.

Végezetül mindinkább keskenyedő völgytorkolatba értünk. Megálltunk a lankás szögletben. Félórai út lehetett mögöttünk.

- No, itt a kunyhó - szólalt meg Csurák, miközben Omar és Oszko letették vállukról a hordszéket. - Szállj ki, uram!

Én előbb körülnéztem.

A szienit-bércek majdnem függőlegesen meredtek fölfelé. Egyetlen repedés, egyetlen kiugró sem látszott rajtuk, ahol bármilyen növény gyökeret verhetett volna.

Csak lenn, ahol összeértek, kuporgott egy kis bemélyedés, abban támaszkodott a fából összetákolts kunyhó.

- Jelents be előbb - szóltam Csuráknak.

Bement, és az ajtót nyitva hagyta. A nyíláson át durván ácsolt padokat láttam a kunyhó belsejében, és a bejárattal szemben másik, szintén nyitott ajtót. Keskeny, alacsony, befelé nyíló szárnyán vaskapcsok, zárként jó vastag vaspánt szolgált; az most a földön feküdt.

Halvány világosság szűrődött ki ebből a hátsó helyiségből.

Csurák azzal az üzenettel jött vissza, hogy csak tegyük le a fegyvereinket. Én ellenkeztem. Arra hivatkoztam, hogy neki is kése meg pisztolyai vannak.

- De kemény fejed van - szólt Csurák, és visszament még egyszer.

Végre jelentette, hogy bemehetünk.

Én nem szálltam ki, hanem bevitettem magamat. Hálef előrement, bekandikált a második ajtón, és halkán visszaszólt nekem:

- Csak egy fegyvertelen ember van odabenn, az ábrázata egészen fekete.

- Van még ajtó?

- Nincs.

A szűk nyíláson épphogy átfértünk a hordszékkal. A lámpás fényénél kivettem, hogy ez a barlangforma helyiség háromszög alakú. Az ajtó meg a fala alkotta az alapját, a két hegyes szögben összeérő sziklatömb meg a szarait. Azok találkozásában derengett a lámpás, mellette ült egy alak, fekete, talárszerű köntösben, az arcát is bekente korommal, ezért nem láthattam a vonásait.

Amikor kiszálltam a hordszékből, az az alak felém fordította a lámpást, és megszólalt:

- Hívattál. Mit akarsz tőlem?

Hangja tompán, természetellenesen sajgott. Talán elváltoztatta, hogy később ne ismerjenek rá. Pedig nekem mégis úgy tetszett, mintha ezt a hangot már hallottam volna.

- Te vagy a Sut? - kérdeztem.

- Én - felelte vontatottan.

- Akkor üdvözetet hozok neked.

- Kitől?

- Először is Usztától, Sztambulban.

- Uszta már nem él!

- Mit mondasz?

- Meghalt. Letaszították a galatai torony párkányáról.

- Sejtán! - kiáltott föl Omar, merthogy ő volt, aki végrehajtotta ezt a műveletet.

De hogyan tudhatta meg a Sut? Futár sem járhatott gyorsabban nálunk.

- Te ezt nem tudod? - kérdezte a Sut.

- De tudom - feleltem.

- És mégis üdvözetet hozol nekem... egy halottól?

- Nem adhatta át nekem a halála előtt?

- Meglehet. A gyilkosa azonban borzalmasan megbűnhődik... Lassú, kínos halállal, éhen fog elpusztulni... Hát még kitől hoztál üdvözetet?

- Deszelimtől Iszmilánból.

- Az is meghalt! Kitörte a nyakát, a kopcsáját ellopták. Az ő gyilkosát is a másikkal hasonló sors fogja utolérni. Tovább!

- Továbbá üdvözetet hozok az öreg Mübarektól és a két Aladzsitól.

- Ők hárman már üdvözöltek engem. A te üdvöletedre nincs szükségem.

- Ah! Tehát itt vannak?

- Igen, itt vannak. És tudod-e, ki vagyok én?

- A Sut?

- Nem, én nem vagyok a Sut, mert őt sohasem fogod látni. Sőt egyáltalán semmit sem fogsz látni most már!...

Nagy koppanást hallottunk a hátunk mögött. Csurák, aki a küszöbön állt, eltűnt, az ajtót bereszelte maga után.

A lámpa kialudt.

- Én Mübarek vagyok! - hangzott most fölöttünk. - Ti pedig itt maradtok, itt fogtok elsenyvedni, amíg föl nem faljátok egymást!

Gúnyos hahota kísérte a szavaikat.

Fénysugár villant be: fejünk fölött csapóajtófélét láttunk, amelyen át kötélén húzták föl a fekete alakot kívülről.

Azután eltűnt a fény, és vak éjszaka borult ránk. Mindez egy pillanat alatt történt.

- Allah! - kiáltott föl Hálef. - A fekete ördög eltűnt, és mi itt álltunk ölbe tett kézzel...

- Bizony - szólt Oszko. - Ostobák voltunk, uram.

- De még milyenek! - nevetett Hálef. - Eddig csak egyenként voltunk ostobák, de most külön-külön meg együttesen is kezét foghatunk a mesebeli rőt ökörrel.

- Hallgassatok csak! - szóltam közbe. - Mi ez?

Éktelen ordítás hallatszott a konyhán kívül. Ökölrel verték az ajtót, ki-ki megmondta a nevét, és mindenféle jót kívánt nekünk gonoszul.

Csakugyan ki akartak éheztetni minket.

- Hát azt hiszed, szidi, hogy mi itt elpusztulunk? - kérdezte Hálef fogcsikorgatva. A fogcsikorgatás persze azoknak szólt, akikkel most nem kaphatott hajba.

- Nem hiszem - feleltem. - Hanem előbb nézzünk itt körül.

- Igaz is, szidi, nálad van az a kis lámpa, amiben olaj meg foszfor van?

- Nálam van az mindig. Nesze.

Hálef átvette az üvegcsét, kinyitotta, és mihelyt a foszfor levegőt kapott, világítani kezdett.

Ez a világosság elegendőnek is bizonyult, hogy megvizsgáljuk a helyiséget.

Az ajtót belül vaslemezekkel verték ki, a sarkai vasból készültek, a tengelye pedig a kősziklába fúródott. Nos, azért ezt még meglazíthatjuk, gondoltam, amikor szemügyre vettem.

A két falat s a padlót is kemény sziklából vajták ki, és jól bevakolták.

A magas tetőt Omar még Oszko vállára kapaszkodva sem érhetette fel.

Nem maradt más hátra, mint hogy megpróbáljuk az ajtót kimozdítani tengelyéből.

Három emberem serényen munkához látott. A kések csikorogva recsegték-ropogtak a szienit-palán; künn harsogó hahota kísérte ezt a zenét.

A helyzet csöppet sem látszott kedvezőnek. Még ha kijutunk is, künn lövések fogadnak minket.

Több óra telt el így, de a munka nem haladt.

- Hagyjuk abba - szóltam. - Kíméljük az erőnket. Talán eljön a kocsmáros is, ha nem térünk vissza. Megmondtam neki, hogy a mészáros tagja a bandának. Ha nem térünk vissza, aggódni fog értünk, és keresni fog minket. Tudja, hogy eltávoztunk a mészárossal.

- De nem tudja, hová - vetette közbe Hálef. - Sajnos, azt elfeledtem neki megmondani.

- Beszéltünk neki erről a viskóról, és valószínűleg errefelé fog kutatni.

- Azt nem hiszem, mert fél az Aladzsiktól.

- Itt vannak?

- Bizonyára, mert nem hagyják a kunyhót őrizetlenül.

- Pihenjünk és várjunk. Ha nem hallják a lármánkat, azt hiszik, beletörődünk a sorsunkba. Nem vigyáznak olyan éberen.

A várakozás azonban csakhamar nehezebbre esett társaimnak, és sürgetésüknek végre nem bírtam ellenállni.

- Nos hát - szóltam -, nézzük, meg még egyszer a tetőt. Oszko hajoljon le, így, Omar álljon a hátára, én meg az ő nyakába ülök.

Magamhoz vettem a foszforlámpát, és két ember segítségével felkapaszkodtam a tetőig. Fából volt. Halkan megkopogtattam: a zsindele nem lehetett vastagabb másfél hüvelyknél.

De azért künn meghallották a kopogást, mert egy hang szólalt meg:

- Hallod? Most meg itt vannak.

Ez Csurák hangja volt.

- Egymás vállára állhattak, mint a csepűragók - felelt a másik hang.

- No, csak próbálják a csapóajtót fölemelni - szólt Csurák -, mert én is rajta ülök!...

- Vagy aki kidugja a fejét, annak adunk egyet a puskatussal!...

- Hallod ezt, szidi? - kérdezte Hálef. - Az egerek nem bújhatnak ki, mert kandúrok strázsálnak a háztetőn. Hogy felelsz most nekik?

- Azt tüstént meglátod - válaszoltam halkán. - Adjátok csak ide a puskámat.

- Ühüm, értem... Melyiket?

- A medveölőt.

Hálef odaadta Oszkónak a kétcsövű puskámat, Oszko átnyújtotta Omarnak, Omar pedig nekem.

- No, most vigyázz Omar - szóltam. - Én csak a csövét foghatom, te tartsd a puska agyát. Én majd célzok. Ha azt mondom: *egy!*... nyomd meg a ravaszt jobb felől; ha azt mondom: *kettő!*... akkor bal felől. Megértetted?

- Meg, uram.

Kerestem egy rést két zszindely között, a csapóajtó közepe táján, ahol Csurák ült.

- Rajta!... Egy!

A lövés eldőrdült. Két réműlt kiáltás hangzott fel.

- Allah! Ezek lönek!

Ez nem a Csurák, hanem a másik hangja volt.

- Kettő!

Eldőrdült a másik lövés is. Ágyúszóként visszhangzott a szűk helyen.

- Vallahi! Vallahi! - jajgatott, akit eltaláltam. - Megsebeztek! Meghaltam!

Csurák szavát nem hallottam, csak a jajkiáltását.

- Oszko, nehéz vagyok? - kérdeztem.

- Hát... egy kicsit igen.

- Akkor pihenjünk. Hiszen van időnk.

- Nos, szidi, találtál? - kérdezte Hálef, mikor leszálltam.

- Kétszer is. Úgy látszik, Csurák meghalt. A másik csak megsebesült.

- Ki lehet az a másik?

- A hangját nem ismerem. Talán a börtönőr.

- És más nincs odakünn?

- Ha van, jaj neki.

- De hogy nyitod ki a csapóajtót? Ez a fő.

- Kilövöm a vaskampóját.

- Ohó! De hátha van még künn valaki... Azok is löhetnek.

- Tegyük egy próbát.

Kivettem a zsebemből zöld selyem turbánkendőmet, és a fezem köré csavartam.

- Mit akarsz ezzel, szidi? - kérdezte Hálef, míg a foszforlámpával világított.

- Mindjárt meglátjátok - feleltem.

Miután kipihentük magunkat, ismét felkapaszkodtam embereim hátára. Magamhoz vettem Henry-karabélyomat meg a turbánt. A medveölőt pedig Omar kezébe adtam.

- Mint az imént - súgtam neki. - Egy, kettő!

A két lövés sikerült. Óvatosan felnyitottam a csapóajtót, és kinéztem. Már sötét volt künn, de őreink, úgy látszik, tüzet gyújtottak, mely a sziklákra hintette világát.

Most a turbánt a karabély csövére tettem, és kidugtam a nyíláson.

A csel jól sikerült, mert két lövés dőrdült el. A turbán lerepült a puskacsőről.

Erre magam is kibújtam a nyíláson.

A tűz fényénél egy holttestet láttam a háztetőn. Csurák volt.

A földén még két ember állt, de úgy, hogy a tűz éppen megvilágította őket, míg én sötétben maradtam.

Egyikük újra töltött, a másik felém szögezte puskáját. De én gyorsabb voltam. Csak a bal könyökét vettem célba.

A következő pillanatban a betyár jajgatva ejtette le fegyverét, és hanyatt-homlok rohant a tűz felé. A másik is utánaugrott.

Ekkor láttam, hogy Bíbár az, a szkipetár.

A tűznél a testvére, Mánah el Bársza és Barúd el Ámaszát ültek.

- Jönnék! Jönnék! - ordította Bíbár. - El innen a tűztől!

A három zshivány felugrott, és befelé rohant az erdőbe.

Tehát Mübarek volt, akire legutoljára lőttem. Eszembe jutott, hogy a karja milyen vastag volt, és be is kötötte. Eszerint hát az osztromdzsai romnál is őt találta a golyóm. Őt otthagyták a kunyhó tövében, eszméletlenül.

Egyszerre suttogást hallottam a hátam mögött.

- Szidi, itt vagyok. Ki lehet jönni?

- Igen, Hálef, de csak óvatosan.

Hálef kimászott.

- Hát itt ki fekszik? - kérdezte.

- Csurák.

- Úgy kell neki!

Amikor jobban körülnéztem, sziklába erősített vasgyűrűt vettem észre. Erről lógott le az a két kötél, amellyel Mübareket felhúzták.

- Akkor a börtönőr is ezen ereszkedett le - vélekedett Hálef.

- Meglehet - szóltam. - Használjuk fel mi is.

Csakhamar kihúztuk Omart meg Oszkót.

- Most pedig - folytattam -, én lebocsátkozom és körülnézek. Ha béka kuruttyol, de csak egyet és mély hangon, akkor lejöhettek ti is. Értitek?

Lent megvizsgáltam Mübareket. Úgy feküdt ott, mint valami hulla. A könyökét szétzúzta a golyó, és talán a feje lágýára esett, amikor lezuhant.

Levágtam a kötélből egy darabot, és megkötöztem a vén gazembert.

Tovább kúsztam a sziklák mentén. Később a növények mögött kerestem fedezéket. Csakhamar megpillantottam a tüzet; majd, vagy ötven lépésnyire, megéreztem, hogy erre lovak vannak. Még tovább osontam. Ekkor hangokat is hallottam.

A lovak nyugtalanul dobogtak patáikkal, farkukkal meg az éjjeli rovarokat kergették. Akkora zajt csaptak, hogy észrevétlenül a közelükbe juthattam.

Odakúsztam két ló közé, és lefeküdtem a mély, sásforma fűbe. A betyárok alig három lépésre lehettek tőlem.

- No, Mübarek póruul járt - szólt éppen Mánah el Bársza. - Szamárság is volt az öregtől, hogy felmászott oda.

- Akkor én is számár voltam? - kérdezte Bábár.

- Te óvatosabb voltál, mert nem talált a golyó. De ki lőtt rád?

- Ki? Hát az, akit effendinek szólítanak. Hanem jobb lett volna, ha az én tanácsomat követitek. Ha rajtuk ütöttünk volna, amíg a viskóhoz jöttek, most kutya bajunk lenne.

- Mübarek megtiltotta.

- Ez is szamárság volt tőle. Az egyik ott halt meg a háztetőn, a másik átlőtt lábbal lezuhant, és szörnyethalt.

Ez tehát a börtönőr volt.

- Nem kár érte! - szólt Barúd el Ámaszát. - Úgyis utamban volt ez a fickó. Én még föbe kólintottam a puskám agyával.

- No, hát határozzunk - sürgette Szandár. - Megrohanjuk őket a kunyhónál?

- Meg - felelt Mánah el Bársza -, de csak sötétben, és itt az erdőben, mikor nem is sejtik.

- Az erdőszélen, a bokrok közt. Ott biztosabb.

- Helyes - szólt közbe Bábár, akinek elferdült hangján megérezte, hogy a szája és az orra sebes.

- De az effendivel hadd végezzek én, mert ő lőtt rám.

- Az a hordszékben fog ülni. Úgy nehezebben bánysz el vele.

- Igaz... Csak tudnám, hogy mikor indulnak el Zbigánciból.

- Talán holnap.

- No, akkor jó lesz a másik tervünk. Utánuk küldjük a mi Zuefünket, aki úgy ismeri a vidéket Prizrendiig, akárcsak én a zsebemet. Bízunk, rá a dolgot.

- De mi is szedelődzködünk, nehogy megelőzzenek.

Nem várhattam tovább, visszaosontam a kunyhóhoz.

De előbb meglestem, amint a zsványok fölkászálódtak.

Magamhoz szólítottam kísérőimet, és elbeszéltem nekik a hallottakat. Azután megmotoztuk áldozatainkat. Csuráktól nem vettünk el semmit, de Mübareknél találtunk két, arannyal telt erszényt. Hálefre bíztam, hogy ossza szét a szegények közt.

Megtaláltuk a haldokló börtönőrt is. Iszonyú volt látni ezt az embert. A golyóm szétzúzta a combját, a fejét meg úgy berepesztette a Barúd el Ámaszát puskája, hogy az agyveleje kilát-szott.

Pislákolott benne az élet. Révedező szemekkel nézett ránk. Adtunk neki vizet, azután meg-szólítottam:

- Ismersz minket?

A haldokló bólintott.

- Tudod, ki ütött agyon?

- Barúd el Ámaszát - hörögte.

- Nemsokára megjelenysz Allah ítélőszéke előtt. Szállj magadba, és felelj őszintén. Az öreg Mübarek volt a Sut?

- Nem.

- Hát ki a Sut?

- Nem tudom.

- Azt sem tudod, hol lakik?

- A Karanormán-hánban.

- Hol van az a helység?

- A Sár Dagiban, nem messze Vejca falutól...

Ezután elnémult. Ott halt meg a kezünk között.

- Mübareket a halottal zárjuk ide együvé - szóltam. - A kiája majd küldjön értük.

Kihoztuk a hordszéket, s feloldottuk Mübarek kötelékét, így zártuk be a kunyhóba.

A hordszékbe ültem, megindultunk visszafelé.

Amikor az erdőből kijutottunk, jobbra tértünk a Szletovszka rétjei felé. Ezen a kerülőúton érkeztünk haza a fogadónkba.

A kiája csodálkozó arccal meredt ránk.

- Te nem utaztál el, uram? - kérdezte.

- Hová?

- Karatovába. Csurák azt mondta.

- Tehát itt járt?

- Itt, és követelte a lovaiddat. Nagyon felbőszült, amikor megmondtam neki, hogy te visszavontad a felhatalmazásodat. Azzal ijesztgetett, hogy majd haragra gerjedsz, ha Karatovában nem kapod meg a lovakat.

Erre aztán elbeszéltem neki, ami a hegyi barlang körül történt. A kiája száj tátva hallgatott.

- Csak egy dolgot hibáztál el, uram - szólt végül.

- Mit?

- Miért a könyökét találtad csak annak a Mübareknek?... Pusztult volna el az is, legalább egy gazemberrel kevesebb volna a világon! Te persze könnyen veszed a dolgot. De én most mit kezdjek ezzel a haramiával?...

- Mübarek szökevény rab. Vitesd Üszkübbe. Ott majd elintézik a dolgát.

A kiája még egy sereg kifogással állt elő. Annyira rettegett a szkipetároktól, hogy szinte engem is szeretett volna bemártani a bajba.

Amint így vitatkoztunk, egyszerre felugrott Oszko, és az ablak felé mutatott.

- Effendi! Segítség!... - kiáltotta sápadt arccal.

Mind odanéztünk. Puska csövét láttam meg az ablakpárkányon. Éppen az én homlokom felé fordult. Felkaptam puskámat az asztalról, és egymás után elsütöttem mindkét csövet. Ugyanakkor eldőrdült az orgyilkos puskája is.

- Mi ez, szidi? - hüledezett Hálef, aki nem látta az idegen puskacsövét.

Oszko némán mutatott az ablak felé. Akkor Hálef is megértett mindent. A következő pillanatban az ablakpárkányra szökött.

- Hálef, megőrültél?... - kiáltottam rá.

De már künn termett az utcán. A szűk ablakon csak Hálef férhetett ki.

Kinéztam utána.

Csurák kapujától ismerős alak rohant Hálef felé.

- Mánah el Bársza! - kiáltott föl kísérem, és ő is nekilódult.

Én is megismertem a betyárt, amikor világosság vetült rá. Lőttem, de nem találtam.

- Oszko! Omar! - fordultam a másik kettőhöz. - Hamar, utána, ti is...

Kirohantak az ajtón.

A kiája halálra vált rémületében. Eközben künn még több lövés dördült el.

A szomszédok riadtan csődültek a ház elé. Mindenki tudta, hogy az Aladzsik erre járnak, és ez csak fokozta a félelmet.

Végre csönd lett.

Három emberem visszajött.

Hálefnek rongyos, sáros volt a ruhája, homlokáról csurgott a vér.

- Megsebesültél? - kérdeztem ijedten.

- Nem tudom...

- Vízet ide... Nézzük csak meg.

Megmostam a homlokát, és csupán könnyű horzsolást láttam.

- Ki lőtt rád? - kérdeztem. - Mánah el Bársza?

- Nem, a másik.

- Hát másvalaki is megtámadott?!... Ki?

- Nem láthattam a sötétben, bár a szakállunk úgy összeért, hogy akár megcsókolhattuk volna egymást.

- Az alighanem a Csurák testvére lehetett - szólalt meg a kiája. - Mert itt él az egyik öccse is, bár az kissé gyávább ember nála.

A dolog pedig azzal végződött, hogy Hálef futtában lőtt, és nem talált. A támadók kerekét oldottak.

- Amikor épp megragadtam Mánah - fejezte be elbeszélését Hálef -, egy harmadik fickó is nekem ugrott.

- Hát az meg ki lehetett?...

- Nem tudom, de holnap megismerem, mert a késemet jól végighúztam a pofáján.

A másik kettő is derekasan viaskodott. Éppen hogy megmenekültek a halál torkából.

Ideje volt már asztalhoz ülnünk.

Vacsora közben - éjjelre járt az idő - egy lovas ember érkezett, aki ott akart megszállni. Törpe alak volt, a ló pedig szánalmasan sovány gebe, és látszott, hogy ugyancsak agyonhajszolta.

Néhány szót váltott a kocsmárossal, ez pedig hozzám jött, és megkérdezte tőlem, nem volna-e szükségünk ügyes vezetőre.

Nekem tüstént eszembe jutott az a Zuef, akiről az Aladzsik beszéltek, ezért óvatos igyekeztem lenni.

- Hogy jutott eszedbe - kérdeztem a kocsmárostól -, hogy nekünk ilyen ajánlatot tégy? Nincs nekünk szükségünk vezetőre.

- Talán mégis. Ismeritek az utat?

- Ismerjük.

- Hát szóval nem kell vezető?

- Nem.

- Jól van. Én csak a kedvedben akartam járni.

- Igaz, kiről is beszéltél voltaképpen?

- No, az igazat megvallva, nem hozzátok méltó útitárs. Szegény házaló, akinek állandó lakása sincs.

- Ez itt? Mi a neve?

- Áfrit.

- Illik az alakjához. Áfrit óriást jelent, ez pedig törpe.

- A nevét az apjától örökölte.

- Idevaló?

- Nem tudja senki, hol született. Ismerik mindenütt, mert sokfelé jár.

- Tisztességes ember?

- Meghiszem azt. Önzetlensége példabeszéddé vált.

- Most honnan jön?

- Szletovóból, az északra van innen.

- És hová megy?

- Üszkübbe, és még tovább. Mivel te is arra utazol, hát gondoltam, beajánlom neked. Te csak kerülsz, ha az országúton mégy, mert az egyenes utat bajos megtalálni.

- Beszéltél már neki rólunk?

- Nem, uram. Nem is tudja, hogy idegenek vannak itt. Csak azt kérdezte, megszállhatna-e itt reggelig.

- Most hová ment?

- A ház mögé, a lovához. A lováról is láthatod, hogy milyen szegény ember.

- Megengedem, hogy bejöjjön hozzánk. Legyen a mi vendégünk.

Áfrit csakhamar meg is jelent. A vézna kicsi ember nyomorúságos ruházatot viselt.

Félszegen leült az asztal végére. Más fegyvere nem volt, csak egy kés. Zsebéből egy darab száraz málét kapart ki, és azt kezdte majszolni.

Ez a toprongyos ember talán mégsem lehetett a haramiák cinkostársa.

Felszólítottam, hogy üljön közelebb, és megkínáltam a vacsoránk maradékával.

- Uram, te barátságos vagy - szólt udvariasan -, én pedig csakugyan éhezem és szomjazom. De én csak szegény házaló vagyok, nem ülhetek ilyen urakkal együvé. Ha kegyeskedsz valamit adni, hálásan fogadom, de engedd meg, hogy csak itt fogyasszam el.

- Amint akarod. Hálef, tálalj neki.

Hálef vitt neki egy rakás ételt meg italt, és Áfrit mohón hozzálátott a lakomához.

Amikor elvégezte, odajött hozzám, kezet nyújtott, és illedelmesen megköszönte a vendéglátást.

Olyan megszorodott, tisztességes arccal, olyan őszintén nézett a szemembe, hogy már-már bízni kezdtem benne.

- Vannak rokonaid? - kérdeztem tőle.

- Senkim sincs, uram. A feleségem meg a gyermekeim két éve meghaltak himlőben. Egyedül élek.

- Hogy hívnak?

- Házalónak hívnak közönségesen, de a nevem Áfrit.

- Meg tudnád mondani, hol a hazád?

- Hogyne, uram, azt csak tudnom kell, hol születtem. Egy kis faluban a Sár Dagban, Vejca a neve.

Ez volt az a hely, ahol a haldokló börtönőr szerint Karanormán-hán feküdt. Gondoltam, talán mégis hasznos lehet ez a találkozás.

- Ismerős vagy ott? - kérdeztem.

- Hogyne, uram. Sokszor járok arrafelé.

- Mikor mégis megint oda?

- Éppen most. Üszkübön és Kákándélán megyek keresztül.

- Látogatóba?

- Nem, uram. Egy csodadoktor lakik ott, azzal szeretném magam megnézetni.

- Hát beteg vagy?

- Beteg. Azt hiszem, epekövem van.

Olyan is volt az arca, mintha erős belső fájdalmak gyötörnék. Nagyon megsajnáltam.

- Mikor indulsz?

- Holnap reggel.

- Üszkübbe?

- Nem egészen. Egy nap alatt nem lehet odaérni.

- Van útközben jó fogadó?

- Van több is.

- Velünk jönnél-e?

- Már hogy jöhetnék! Nem tudok én ilyen nagy urakkal beszélni.

- Nekem tetszik, ahogy most beszélsz velünk. Szóval, ha nincs ellenedre, menjünk együtt, nem kívánom ingyen, hogy a vezetőnk legyél.

- Ugyan, uram. Nagy megtiszteltetés nekem már az is, ha veletek mehetek. Társaságban jobb lovagolni, mint egyedül. Ha tehát parancsolod, hozzátok csatlakozom.

Ezzel elintéztük az ügyet, és Áfrit visszaült a helyére. Később jó éjszakát kívánt, és feküdni tért. Társaim is mind tisztességes embernek találták, a kocsmáros pedig megerősítette ítéletünket. Lassanként kiürült az udvar és az előszoba. Eljött az ideje, hogy mi is kipihenjünk magunkat.

5. A miridita

Másnap útra keltünk Várszi felé, ahonnan tegnap jöttünk. Ám mikor a Szletovszka hídjára értünk, meghagytam embereimnek, hogy csak menjenek előre Jerszeli irányában, én pedig visszafordultam, hogy körülnézzek.

Gyanakodtam Csurák testvéreire. Amint a kiája elmondta, Csurákék miriditák, és Orosiból, a törzs főtanójából származtak el Zbigánciba: szabad arnauták tehát és vérbeli szkipetárok. Az ilyen emberekben sohasem jó megbízni.

Elbújtam lovammal a parti bokrok közé, és vártam. Jól számítottam, mert alig öt perc múlva megjelent a miridita. Fakó pej lovon ült, puskával a nyergében és fokossal az oldalán. Az arcát keresztben egy nagy sebhely torzította el, melyet tapasszal ragasztott be.

Nem Várszi felé haladt, hanem a két folyó torkolatához, onnan pedig a Jerszeli síkjához vivő lankásnak. Óvatosan utánalopakodtam, és a messzelátómmal ügyeltem a mozdulatait.

Átértünk a Karanormán és Várszi útján, majd jókora rétségre jutottunk, amelyet helyyel-közzel bokrok tarkítottak. Itt már csak a nyomait követhettem.

Egyszerre csak ló horkantását hallottam egy bokor mögött. Óvatosan megkerültem, és a miridita hókáját láttam meg. Lovasa leszállt róla, a földön keresett valamit, majd egy bokor mögött eltűnt.

A puskája ott lógott a nyeregkápán. Fölhúztam a závárját, és leszedtem a gyutacsot; a gyújtólyukba pedig gombostűt szúrtam. Most már az a puska éppoly hasznavehetetlenné vált, mint valami beszögezett ágyú.

Magam is leszálltam a lovamról, és puskámra támaszkodva poroszkáltam tovább.

Csakhamar lódobogást és emberi hangokat hallottam.

- Eleget vesztegeltünk már - szólt az egyik hang, amelyben a Barúd el Ámaszátéra ismertem. - Ne töltsünk még egy napot hiába, hanem gyerünk előre, és várjuk be őket. Pihenhetünk addig is.

- Későn indulnak el a kutyák - felelt a másik hang, amelyet nem ismertem. Ez a miridita lehetett. - Magam is sokallom már ezt az időfecsérlést. De most sietni fogok. A puskámat aprított ólommal töltöttem meg.

- Sok szerencsét! Most azonban indulok... Hallottam, hogy ők már útra keltek, és Üszküb felé lovagolnak...

- És ti is arra mentek?

- Nem, Engeli felé, mert így megelőzzük őket.

- Akkor én is maradok egy darabig. Előre!...

A patadobogás eltávolodott.

Óvatosan kinéztem a bokrok közül.

Megláttam a két Aladzsit tarka lovaikon, a miriditát az ő hókáján, Mánah el Bárszát, Barúd el Ámaszátot és az öreg Mübareket, akinek felkötötték a karját... Ha tudták volna, hogy én csak húsz lépésre bujkálok tőlük!

Visszatértem a társaimhoz, akik már a hátuk mögött hagyták Várszit.

Miközben elbeszéltem nekik a hallottakat, szemmel tartottam Áfrit, a kalauzunkat.

- Mi idegenek vagyunk - fordultam hozzá -, és sokszor hallottunk valami Sut nevű embert emlegetni. Ki az?

- Nagyon híres rabló - felelte Áfrit sunyi pillantással. - Jobb arrul nem is beszélni. Mindenütt vannak emberei. Akármelyik fa mögül előbukkanhat valamelyik.

- Hát olyan nagy a bandája?

- Szövetségesei vannak minden faluban, minden városban. A legtekintélyesebb bíró s a legszentebb imám is tagja annak a bandának.

- És mit szól ehhez a törvény?

- A törvény, uram? Semmit. Mert azt százféléképpen lehet magyarázni. No, és a bíró ki is forgathatja azt kénye-kedve szerint. Én legalább így hallottam. Meg aztán nézd: itt vannak az albánok, az arnauták, szkipetárok, miriditák, meg egy csomó nép, apró törzs erre is, arra is. Mindegyiknek más a törvénye, más a szokása, más a bíraskodása. Ez a jó világ az olyan haramiáknak, mint a Sut. Füttyül az a nagyúr, a basákra, a bírakkal, rendőrökkel és katonákkal egyetemben. Itt minden falu ellenlábasa a szomszédjának. Hol valami lopás, hol valami rablás, hol éppen vérbosszú miatt... Szóval örökös a harc és a háború. És aki bírja, marja. Azé a szó, aki a legnagyobb gazember... No de, effendi, én nem mondtam semmit. Én szegény ember vagyok, és szerencsétlenebb már igazán nem lehetek... Ne szólj szám, nem fáj fejem.

- Attól félsz talán, hogy, elárulunk?

- Nem... De tudod, itt a fáknak is füle van. A levegőnek is!...

- Persze, persze... Másutt nem egykönnyen esnék meg ilyesmi.

- Hát másutt nincsenek rablók? Csalók, tolvajok?

- Vannak, de a rendőrségnek, a törvénynek nagyobb a hatalma. Nálunk, teszem azt, úgy a körmére koppantanának a Sutnak, hogy...

- Kivágná az magát mindenhol! - vágott szavamba Áfrit, és félig gúnyosan tette hozzá: - A Sut előbb ismerné meg a maga emberét, mint az őt.

Ha ez a beszélgetés néhány évtizeddel később zajlik, a köpenicki kapitány históriája jutott volna eszembe, amelyen az egész európai sajtó nevetett. No de azért még ez is csak elszigetelt eset volt e balkáni rablókalandokhoz képest, amelyeknek párját legföljebb Észak-Amerika indiánjai közt lehet keresni...

- De hagyjuk abba, uram - folytatta Áfrit. - Mondom, nem jó erről beszélni se.

- Jól van - feleltem -, hát egyebet kérdezek tőled. Ahogy hallottam, te Vejcából való vagy. Nem ismersz egy híres hánt annak a falunak a tájékán?

- Mi a neve, uram?

- Nem emlékszem már jól - feleltem, újra a szeme közé nézve. - Valami Kara vagy ilyesféle.

Áfrit szeme megvillant. De aztán lesütötte, és úgy tett, mintha ő is törné a fejét.

- Kara. Kara... Igazán én sem tudom.

- Nem Karanormán? - szólt közbe Hálef, aki elértette, hogy mit akarok.

- Az, az! - bólintottam én. - Karanormán-hán.

Áfrit még gondolkozott egy darabig, aztán így szólt:

- Most már tudom. De az nem valami nagy hán, hanem olyan düledékféle. Nem lakik abban ember. Sok évszázaddal ezelőtt nagy karavánszeráj volt ott. Később karaul lett belőle; vagyis őrtorony a határszéli katonák számára. De az is összeomlott. No, és mit hallottál arról a helyről?

- Hogy a Sut ott tanyázik.

Áfrit arca ismét megrándult.

- Azt hiszem, hogy téged felültettek - szólt aztán, összeszedve magát.

- Igazán?

- Én mondom. Jól ismerem ezt a helyet, jártam ott nappal, éjjel. No de a Sut akárhol másutt tanyázhat, csak ott nem... Különb, uram, te oly buzgón kérdezősködöl utána, mintha éppen őt keresnéd.

- Miből gondolod ezt?

- Mert te, amint hallom, már napok óta kergeted a Sut embereit. Talán bizony rendőr vagy. Mégpedig az ármányosabb fajtájából.

- Nem vagyok rendőr.

- Már akár az vagy, akár nem, de a Sutot nem találod meg Karanormán-hánban. El sem juthatsz oda!

- Miért nem?

- Mert előbb meggyilkolnak téged. A Sut már úgyis tudja, mi a szándékom. Te a halál fia vagy.

- Azt majd meglátjuk.

- Meg ám, de akkor már nem szabadulhatsz.

- Én csak annyit mondok, hogy se hivatalnok, se rendőr nem vagyok. A Sut meg az emberei csak hagyjanak nekem békét.

- De te is hagyj nekik békét!

Ezeket a szavakat már szinte parancsoló hangnemben váltottuk. Áfrit, ez a kis törpe ember, egészen kikelt a képéből. Most már egyre jobban gyanakodtam rá. Fel akartam jobban kissé bősíteni, hogy színt valljon.

- Te pedig úgy tetszel nekem - szóltam -, mintha a Sut bizalmasa volnál, hogy ilyen biztosan jósolod a halálotat.

- Nem - felelte -, csak én már sok esetből láttam, hogy a Sut nem ismeri a tréfát.

- Óh, ne félj, nem is tréfálok én a Deszelim sógorával.

- Ki mondta ezt neked? - kiáltott fel Áfrit.

Most már a kezemben volt. Tehát ismerte Deszelimet, és tudta, hogy az a sógora a Sutnak.

- Ő maga mondta nekem - feleltem.

Áfrit mély gyűlölettel mért végig. Tehát azt is tudta, hogy Deszelim miattam törte ki a nyakát.

- No, az nagy oktalanság volt tőle - szólt aztán, és mosolyogni próbált. - De hát - tette hozzá, mentegetni akarva előbbi elszólását - tudhatta-e Deszelim, hogy a sógora miket művel?

- Tudta bizony, különben nem mondta volna meg nekem.

- Hogy csaltad ki ezt belőle?

- Csellel.

- Vallahi, akkor te nagyon veszélyes ember vagy. Ha én volnék a Sút, ebben a minutumban meghalnál. No de hát én tisztességes ember vagyok, és örülök, hogy vannak még a világon okos emberek, akik túljárnak a gazok eszén.

Eközben elhagytuk a fákat, és füves síkságra értünk ki.

Itt lónyomot fedeztem fel. A nyom balról jött, és éppen a mi irányunkba kanyarodott. Lehajoltam a nyergemből, hogy megvizsgáljam.

- Mit nézel, effendi? - tudakolta Áfrit.

- Azt - feleltem -, hogy ki lovagolt erre... Ez a miridita volt. Talán negyedórája járt előttünk.

- Miből látod azt?

- A letiport fűből. Menjünk tovább.

Észrevettem, hogy Áfrit nyugtalankodni kezd. Amellett hol jobbra, hol balra nézett, és kivált a bokrokat leste, amelyek előtt elhaladtunk.

Én is jobban megnéztem a bokrokat, és láttam, hogy a miridita titkos jeleket hagyott hátra Áfritnak. Egyszer jobb, majd bal felől fordult egy-egy lenyesett ág abba az irányba, amerre haladnunk kellett.

Nem engedhettem, hogy Áfrit magában kinevessen minket. Tehát egyszer így szóltam Hálefhez:

- Látod azt a letört ágot?

- Látom, szidi.

- Mit gondolsz, ki törte le?

- Valami vad.

- Hol a vad nyoma?

- Azt nem látjuk.

- Pedig a törés egészen friss.

- No, és aztán? Miért érdekel téged az az ág?

- Mert az az ág nekem egész történetet mesél.

Áfrit nyugodt igyekezett maradni, de az ajka gúnyos mosolyra húzódott.

- Talán vezetőnk megadhatná ennek a magyarázatát - folytattam.

- Én? - kérdezte a törpe csodálkozást színlelve.

- Hát mit jelenthet egy ilyen ág?

- Nagyon sokat.

- No, persze, a földi dolgok mulandóságát. Tegnap még virult, és ma elfonnyadt... meghalt...

- És azt is jelenti, hogy én is meg fogok halni.

- Nem értelek, effendi.

- Nos, azt az ágat a miridita törte le.
  - Miért?
  - Mert célja volt vele. Hiszen láttál már több letört ágat is.
  - Én nem.
  - Ez már a tizenegyedik.
  - Az csak véletlen.
  - Az is véletlen, hogy egyszer jobbról, egyszer balról vannak letörve?
  - Persze... amerre járt a vad...
  - Az ágat lovas ember keze magasságában törték le. Odáig még a szarvas sem ér föl. Meg aztán a miridita nyoma is éppen e bokrok mentén vezet, hol jobbra, hol balra.
  - No, és mi célja lehetett ezzel a miriditának?
  - Mondd csak: ismersz-e egy Zuef nevű embert?
- Áfritnak csak a szeme villant meg, egyébként erőt vett magán.
- Hallottam ezt a nevet - felelte közönyösen -, de ilyen nevű embert nem ismerek. Ki az?
  - A Sut embere. Azzal bízták meg, hogy a miridita törébe csaljon ma minket.
  - Honnan tudod ezt?
  - Az nem tartozik rád.
  - Ez miféle kapcsolatban van az ágakkal?
  - A miridita ezen a módon jelzi Zuefnek, hogy merre lovagoljon.
  - No, és Zuef eljött?
  - Nem, mert szerencsére becsületesebb vezetőre találtunk.
- Áfrit föllélegzett.
- De akkor is - tudakolta -, mi szükség ezekre az ágakra?
  - A földön esetleg nem látják meg a nyomokat. Vagy mások is járnak erre előttünk. Tehát szükség volt egyéb jelre is. De nem ez itt a lényeg.
  - Hát mi?
  - A miridita ezekkel az ágakkal nem azt jelzi, hogy merre ment ő, hanem azt, hogy Zuef merre vezessen minket.
  - Hát az nem mindegy?
  - De nem ám. Meglásd, csakhamar más lesz a jel és más lesz a nyom.
  - Vallahi! Micsoda fejed van! - kiáltott fel Áfrit őszinte csodálkozással.
  - Menjünk csak tovább. Megtaláljuk még azt a jelet.
- Még több letört ág mellett haladtunk el. Figyelmeztettem Áfritot, hogy a miridita nyoma is egyre arra vezetett.
- De egyszer aztán balra tért el a lónyom, míg a letört ágak egyenesen folytatódtak tovább.

- No, látod - szoltam -, itt a miridita kitért balra, hogy lesbe álljon. Zuefnek pedig egyenesen kell minket vezetnie, a bokrok között.

- És te mit teszel most?

- Ha itt volna az a Zuef, úgy megkorbácsoltatnám, hogy holta napjáig megemlegetné.

- Megérdemelné! Kár, hogy nincs itt.

- Talán mögöttünk van. Ne várjuk meg?

- Nem mer az mutatkozni.

- Az az ő szerencséje. Tehát tudjátok, mit? Én egy kissé hátramaradok...

- Miért, uram? - kérdezte Áfrit.

- Mert félek! - feleltem Hálef nagy multságára. - Hanem mindjárt utánatok megyek... Igaz, Hálef! Fogd a puskádat, mert nem tudjuk, mi történhet. Én csak bevárom a miriditát egyedül. Téged pedig - fordultam Áfrithoz - meg akarunk védeni, ha már velünk vagy, nehogy téged is bántsanak, ártatlan létedre. Ne mozdulj a társaim mellől, mert azok felelősek érted! Előre, Hálef! Kanyarodjatok kissé jobbra!

A kis Hádzi egyet hunyorított, annak jeléül, hogy megértett. Ők aztán tovább lépdeltek a bokrok közt, én pedig lassan balra fordultam, hogy megvizsgáljam a nyomot.

Óvatosnak kellett lennem, mert a miridita előbb megláthatott engem, mint én őt.

Egyszerre éles füttyszót hallottam, majd mintha valaki megkönnyebbülten sóhajtott volna egy bokor mögött:

- El haszil!... No, végre!...

A fütty társaim irányából hangzott. Ezt tompa lódobogás követte a puha földön.

Felágaskodtam nyergemben, hogy átnézzek a bokron, amely mögé behúzódtam.

Csakugyan a miriditát láttam. Lova mellett ült a fűben, és most a nyeregbe ugrott. Ő is felágaskodott, és a társaim után nézett.

Mondhatom, azt a helyet ugyancsak jól választotta meg. Akármelyik pillanatban villámgyorsan lecsaphatott volna ránk.

Most legalább elkészülhettem én is.

Először is elővettem a lasszómat. Ez nem pusztán amerikai fegyver; ismeri minden nomád vagy pásztor nép: a turkomán, a mongol, a kirgiz, az orosz, bár különféle alakban, más és más elnevezés alatt. Egyik válfaja a magyar csikós pányvája vagy karikás ostora is. Rettenetes fegyver ez annak a kezében, aki tud bánni vele.

A lasszó végét a kantárszíjra kötöttem, és kezembe vettem a puskámat. Lovammal távolodó társaim irányába fordultam. Balra állt tőlem a miridita. Láttam, hogy bosszankodik, amiért Zuef eltért a tőle kijelölt iránytól. Ha én nem mondom Hálefnek, hogy jobbra tágítson, akkor közelebb kerültek volna a miriditához.

Most megláttam az embereimet. A miridita is. Megindult egyre gyorsabb ügetésben. Én utána. A puha talaj felfogta a patkó zaját.

Még néhány bokor volt hátra, azután a miridita kiért a síkságra. Harsányat kiáltott, hogy megjesszen minket.

Megállította a lovát, és fölemelte a puskáját, de nem lőtt. Még csak nem is célzott, hanem kiáltott még egyet.

Most vette csak észre, hogy én nem vagyok a csoportban.

Társaim is megálltak. Hálef hangos kacagásra fakadt.

- Mi kell, ember? - kérdezte. - Minek vágsz olyan pofát, mintha a saját fejedet nyelted volna le, a flastromoddal együtt?...

- Kuttyák! - rikoltotta a betyár fogcsikorgatva.

- Engem keresel? - kérdeztem én.

A miridita megfordult. Ott álltam ötven lépésre mögötte.

Megsarkantyúzta lovát, és a puskáját megint fölemelte.

- Téged kereslek, sejtán! Megölted a testvéremet, ezért számolunk!

- Nem félek a golyódtól - feleltem. - Rajtunk az nem fog.

- Majd meglátjuk! Pusztulj a dzsehennába!...

A zavar csattant, de a puska nem sült el.

- No, látod? - szóltam nevetve.

És rászögeztem kétcsovű medveölömet.

- Nem addig van az! - ordított bőszerűen. - Ez nem fog elhibázni...

Meglóbálta fokosát, és felém hajította.

Szemmel tartottam minden mozdulatát, és szerencsésen elhárítottam a fokost a puska csövével. Máskülönben éppen homlokodon talált volna.

A miridita kiejtette kezéből a gyeplőt, akkorát bámult. Most már csak a két pisztolya maradt. Azoktól nem féltem.

- De most rajtam a sor! - kiáltottam.

És megint célba vettem.

Ám a miridita egyet fordult, és nekiszáguldott a mezőségnek.

Ekkor Hálefhez lovagoltam, és átadtam neki a puskámat, hogy ne legyen útban.

- Csak hamar - sürgetett a kis Hádzsi -, mert még elszökik!

- Van időnk. Vágtassatok csak utánam.

Fütyentettem, és Rih megindult. A gyeplőt a nyakába dobtam, és felálltam a kengyelben. A lassót pedig a bal karomra csavartam, dobásra készen.

Amikor utolértem a miriditát, rászóltam:

- Állj meg! Parancsolom.

Megfordult, és mind a két pisztolyával egyszerre lőtt rám, futtában. Persze, nem talált. Erre kirántotta a kését, és belevágta lóva húsába, de az agyoncsigázott pára nem bírta már fokozni az iramot.

Most hajítottam el a pányvát. Amikor a martalóc nyakára csavarodott, hirtelen megállítottam ménemet, és vissza is rántottam.

A hóka tovább nyargalt, a miridita pedig ott maradt a földön. Karját, derekát ugyancsak szorította a hurok.

Odaléptettem hozzá, a szeme csukva volt. Elájult.

- Meghalt, szidi? - kérdezte Hálef, amikor utolértek minket.

- Nem tudom. Nézd meg.

Hálef leugrott, és megvizsgálta.

- Nem, csak szundikál. Itt a fokosa.

Kis idő múltán a foglyunk felnyitotta a szemét, és mogorván nézett körül.

- Nos - kérdeztem -, mit szólna ehhez a kis kalandhoz?

- Légy átkozott! - felelte vicsorogva.

- Szádból csak úgy dől az áldás! Pedig mi nem akarunk ártani neked. Csak egy kis leckét adtunk. Nem félünk, látod, se a fokosodtól, se az aprított ólmodtól.

- Nálad van a puskám?

- Nincs. Eltűnt a lovaddal.

- Akkor honnan tudod, hogy mivel van töltve?

- Megálmodtam. Most menj csak a cinkosaidhoz.

- Hová?

- Nem tudod? Engelibe.

- Ki mondta ezt neked?

- Megálmodtam. Álmomban láttam, hogy Várszi magaslatain várnak ők, te elváltál tőlük és idejöttél, hogy megvárd, amíg Zuef a kezébe ad minket...

- Zuef! - kiáltott fel rémulten, és Áfritra nézett, de az intett neki, hogy nincs baj.

- Ki az a Zuef? - kérdezte aztán nyugodtabban.

- A barátod.

- Nem ismerem.

- No, majd ráismersz, ha a szemed előtt megkorbácsoltatom. Ti úgy egyeztetek meg, hogy ha te nem térsz vissza társaidhoz, akkor én meghaltam, de ha visszatérsz, akkor a terv nem sikerült. Hát most eredj vissza.

- Nem tudom, hogy kitől hallottad ezeket. De végezz röviden. Kezedben vagyok, ölj meg!

- Miért?

- Mert az életedre törtem.

- Az én vallásom tiltja, hogy a rosszért rosszal fizessünk.

- Nem ismered a vérbosszú törvényét?

- De ismerem.

- Akkor tudod, hogy nekem egész életemben arra kell törekednem, hogy téged megöljelek?

- Tudom.

- És mégsem ölsz meg?

- Nem. De mondd csak, megérdemeltem-e én a vérbosszút? Engem bezártak, szabadulni akartam. Nem tudtam, hogy a testvéredet ölöm meg. Miért ült a háztetőre?

- Szavaidból csak úgy gyöngyözik az igazság!

- És miért volt a testvéred az én ellenségem?

- Mert az ő barátai a te ellenségeid, és mert te a Sutot el akarod pusztítani.

- Dehogyan akarom.

- De keresed őt! Megölted a sógorát is, Deszelimet. Ez is vérbosszút kíván.

- Nem én öltem meg Deszelimet. Ellopta a lovamat, és miközben üldöztem, lebukott róla, és a nyakát törte. Én vagyok a gyilkosa?

- Miért nem hagytad futni?

- A lovammal? Azt már nem. Eddig azt hittem, hogy vitéz, nyílt lelkű emberek vagytok. De most látom, hogy gyávák vagytok. Gyávák, aljas söpredékek. Hálef, oldozd fel ezt az embert!

- Megörültél, szidi? - kiáltott fel a kis Hádzsi ijedten.

- Oldozd csak fel, ha mondom.

Hálef vonakodva engedelmeskedett. A miridita felállt.

- Effendi - kezdte -, nem tudom, mit akarsz velem.

- Mondtam már.

- Szabad vagyok?

- Mehetsz, amerre tetszik.

- És... és nem kívánsz tőlem semmit?

- Mit kívánjak?

- Ígéretet arra, hogy kímélni fogom az életedet.

- Van eszemben!

- De nekem kötelességem, hogy téged megöljelek.

- Próbáld meg.

- Tudod, hogy ma estére a társaimnál leszek.

- Tudom.

- Tudod, hogy hol várnak rám...

Itt megállt. Az arcáról leolvastam, hogy nagy küzdelmet vívott önmagával.

- Effendi - szólt némi szünetet tartva -, gyávának fogsz tartani, ha elfogadom kezedből a szabadságot?

- Nem.

- Akkor elfogadom. Közöttünk vérbosszú van, de tegyük félre egyelőre... Itt a fokosom. Neked adom. Tudod-e, mit jelent ez?

- Nem.

- Ez a fegyverszünet jele. Mihelyt nekem visszaadod, a vérbosszú újra kezdődik. Elfogadod?

- El.

- Merre futott a lovam?

- Ott legel a bokrok közt.

- Akkor megyek. Effendi, szívesen nyújtanám búcúra a jobbomat, de a tiédhez a testvérem vére tapad. Csak akkor nyúlhatok hozzád, ha megöllek. Allah legyen veled!

- Veled is.

A miridita elment. Útközben még visszafordult, és felénk intett, aztán felült a lovára, és elvágatott.

Fokosát még ma is őrzöm. Remek munka. A nyele hólyagos halbőrrel van behúzva; az acélját finoman cizellálta a kovácsa. Egyik oldalán ez áll arab betűkkel:

*Li ma ak kelimet.*¹⁶

A másik felén pedig ez:

*Avazi, hatrak.*¹⁷

A vérbosszú még egyre alszik - és nem is fog fölébredni soha...

---

¹⁶ Egy szavam volna hozzád.

¹⁷ Jó kézbe juss, ég veled!

6. A csonka torony

Jerszeliben egy órát pihentünk, azután tovább indultunk Kiliszeli felé. Itt szép nagy épületre figyeltem föl, amely kastélyszerű külsejével, pompás kertjével messze kivált a szegényes parasztházak közül.

Áfrit elmondta nekem, hogy e kastély ura bizonyos Murád Habulám nevű török, Szalonikiból, aki nagyon vendégszerető ember, és örömezt befogad minket is. Hozzátette, hogy ez az ember sokat utazott, és gazdag könyvtára van.

Feltűnt nekem, hogy oly buzgón ajánlotta ezt a kastélyt. Előre is ment, hogy bejelentse érkezésünket.

A kastély mellett halastó csillogott. Amíg a partján várakoztunk, egyszerre csónakot pillantottam meg a vízen. Fiatal leány ült benne, akinek piros ruhája, fejkendője és hajviselete tüstént elárulta a bolgár hajadont.

Beszédbe elegyedtünk. A leány elmondta, hogy Ankának hívják, s hogy mátkájával, Janikkal együtt Murád Habulámnál szolgál. Keresztény volt ő is, a mátkája is. De a legnagyobb csodálkozással hallottam tőle, hogy a gazdája már vár engemet és kísérőimet. Titkos üzenetet kapott jövetelemről, és az életemre tör. Hogy mi a terve, azt a bolgár lány még nem tudta. Mindenesetre érdekes híradással szolgált, rendkívül hasznos dolgokról hallottam.

Áfrit visszajött, és erőnek erejével betessékelt minket.

Beléptünk a kapun.

Nagy, hosszúkás épület fogadott, de már düledezőfélben. Az ablaknyílások üresen tátongtak. A tető is sok helyen beomlott. A falról lemállott a vakolat, és a csupasz téglák kikandikáltak alóla.

Sunyi képű legény fogadott minket a kapu alatt.

- Ez Humun, a nagyságos úr szolgája - mutatta be Áfrit.

Humun mélyen meghajolt, és két markos suhancra mutatva, így szólt:

- Effendim, a gazdánk nagy fájdalommal hallotta, hogy nem bírsz járni. Itt vannak ezek az emberek, jó erősek, rájuk bízhatod magadat.

Leemeltek a lovamról, és az ölükben vittek a folyosón meg két szobán keresztül a fogadóteremig. A társaim utánam jöttek.

A bejárattal szemben ült a ház ura. Amikor engem meglátott, meghajolt, de nem állt fel, és így szólt:

- Üdvözlégy, effendi! Allah áldja meg házamba jöttödet, és hosszabbítsa meg napjaidat mellettem. Bocsáss meg, hogy nem állhatok fel, mert a nikrisz¹⁸ szaggatja lábamat. Jöjj közelebb, és foglalj helyet jobbomon. Társaid pedig pihentessék meg tagjaikat itt előttünk.

Leültettek melléje, kísérőim velünk szemben foglaltak helyet.

---

¹⁸ Köszvény.

Miután én is mondtam néhány udvarias szót, kimentek hordozóim, és a szolga pipát meg kávét hozott be.

Keleten az ember gazdagságát a pipájáról szokták megítélni. Nos, a pipája után ítélve, ez a Murád Habulám dúsgazdag lehetett. A dohányja és a kávéja is finom volt.

Azután az utamról beszélgettünk. Az utazásról meg a földrajzra és a könyvekre tért a szó.

Időközben jól szemügyre vettem emberemet. A magas, szikár alak arca oly ismerősnek tetszett nekem. De hogy hol láthattam, nem tudtam megmondani. Egyébként ez a koravén arc, ez az apró, fürkésző szempár, hozzávéve széles száját és kiugró állát, amúgy sem keltettek bennem kedvező képet. Bajuszt, szakállat nem viselt.

A ruhája viszont egyáltalán nem vallott gazdag emberre. Piszkos és ócska göncöket hordott a turbánjától a papucsáig.

A beszélgetésből megtudtam, hogy a hadseregnek szállított egykor. No, az ilyen foglalkozásból sok pénzt lehet összeharócsolni.

Később, a házigazda felkérésére, Hádzsi Hálef Omar vette át a szót, és elmondott egyet-mást legutóbbi kalandjainkból.

Murád Habulám összecsapta a kezét, és úgy tett, mintha nagyon csodálkoznék. Amellett egyre kért minket, hogy mennél tovább legyünk a vendégei.

- Meg van írva az élet könyvében - feleltem kitérően -, hogy meddig maradjunk itt. Azon egyikünk sem változtathat.

- Úgy van, úgy - bólogatott a török.

- Vezetőnk, Áfrit, azt mondta, hogy te is sokat utaztál.

- Óh, igen - felelte, de a szeméből kiolvastam, hogy nem mond igazat. - Sok falut és várost bejártam, amíg a lábam nem fájt. De hajh! a köszvény...

Ez az állítólagos köszvény is szemet szúrt nekem. Kérdezősködni kezdtem róla, s ekkor kiderült, hogy Murád Habulám még csak nem is ismeri a betegség tüneteit. A lábát ugyan bekötötte, de úgy látszik, ez merő tettetés csupán.

- Szóval most magányosságra vagy kárhóztatva - jegyeztem meg, mély szánakozást mutatva. - De legalább nem unatkozol. Itt vannak a könyveid.

- A könyveim? - kérdezte Murád Habulám meglepetten.

- No, igen, mert Áfrit azt is mondta, hogy neked gazdag könyvtárad van. Szeretném látni, ha megengedné...

- Hja, vagy úgy... - hebegett a török, zavartan köhécselve. - Hát persze, van néhány könyvem, amelyek jók nekem, ámbár olyan tudós embert, mint te, aligha érdekelhetnek.

- Mégis, nem nézhetném meg őket?

- De igen... csak ne most... Te még fáradt vagy. Előbb gondoskodom a lakosztályotokról...

- Hol kapunk szállást?...

- Nem itt a házban, mert itt sokszor zavarnának titeket, hanem a *kulle jaslu anajában* rendeztettem be nektek szobát.

- Ahogy gondolod. De miért nevezik azt az épületet öregasszony tornyának?

- Nem tudom. Azt rebesgetik, hogy egy öregasszony a halála után rendszeresen visszajárt, és éjjelente fehér lepedőben sétált a torony párkányán, onnan áldotta meg a gyermekeit... Hiszel te a kísértetekben?

- Nem.

- Akkor nem fogsz félni a vénasszonytól?

- Van eszemben! Mostanában is kísértget?

- Azt mondják... Az emberek nem is mernek éjszaka járni a torony környékén.

- No, mi csak örülnénk, ha egyszer hazajáró lelket láthatnánk. Megkérdezhetnénk tőle, mi újság a holtak birodalmában.

- Volna hozzá bátorságod?

- Volna bizony.

- Ej, megjárhatnád. Nem jó a kísértetekkel beszélni, mert az ember könnyen az életével lakol.

- Abban nem hiszek. Kérlek, vitess minket a toronyba.

- Át kell mennünk a kerten. Azt hiszem, tetszeni fog neked, mert ilyen kertet még a hetedik mennyországban sem láthatsz. Sok pénzembe is kerül.

- Csak azt sajnálom, hogy nem sétálhatok benne.

- Nem baj, uram. A feleségem is olyan lábfájós, hogy székben tolják. Most úgyszólván idehaza, hát majd beleülsz az ő székébe.

- Nagyon köszönöm a jóságodat.

- Humun fog majd tolni. Ő egyébként is rendelkezésedre áll.

- Ne fáraszd, kérlek, a szolgádat. Itt vannak a kísérőim, majd segítenek azok.

- Azt én nem engedem, mert ők is éppolyan vendégeim, mint te. Humunnak meghagytam, hogy minden parancsodat teljesítse, és sohase mozduljon mellőle.

Tehát felügyelet alatt álltunk. Ennek a legénynek arra kellett vigyáznia, hogy egyetlen szót se válthassunk titkon egymás közt.

Elhozták a széket, beleültem, és elbúcsúztam a házigazdától. Azután kivonultunk a kertbe.

No, azzal ugyan kár volt dicsekednie!... Aligha irigyelhatték a mennybeliek Murád Habulámtól.

A molyrágta, ósdi és roskatag buzogánytorony azonban legalább négyemeletnyi magasra nyúlt, legalábbis annyi ablakot láttunk egymás fölött...

A földszinten az egyetlen helyiségben néhány vánkos feküdt a falak mentén, és rozoga, alacsony asztal egészítette ki a bútort.

- Itt fogtok lakni, uram - szólta Humun. - Ez a legjobb szobánk.

- És fölöttünk mi van?

- Még három ilyen helyiség, de azokban nem laknak, nem is tartunk ott bútort. Pedig szép ám a kilátás onnan fölülről!...

Azon gondolkoztam, miként szabadulhatnék meg ettől a szolgától.

Egyszerre eszembe jutott, hogy a törökök nagyon babonásak, és kivált az igézéstől, a szemmelveréstől félnek.

Tehát keményen ránéztem a szolgára, és így szóltam hozzá:

- Nézz csak a szemembe, Humun. Nem látsz semmit?

- Mit, effendi? - kérdezte kíváncsian.

- Azt, hogy ha én valakire ránézek, annak vége. A szemem rátapad, a lelke az enyém lesz. Ha csak rá gondolok és rosszat kívánok neki, ennyi elég, hogy szerencsétlenül járjon mindenütt, ahol én akarom.

- Effendi! - kiáltott fel a legény ijedten. - Talán a fena gösz¹⁹ van a te szemedben?

- Úgy van. Ha akarom, megrontom a szememmel az ellenségeimet, akik nekem rosszat akarnak!

- Vallahi! - ordított Humun. - Akkor jaj nekem! Allah, óvj meg!...

És mind a két kezét kinyújtva, megfordult, és ész nélkül futott ki a szobából.

Kísérőim nagyot kacagtak a sikerült tréfán.

- No, ezt jól csináltad, szidi - kuncogott Hálef. - Rossz lelkiismerete van a komámnak. Ez sem jön vissza egyhamar hallgatózni...

- Annál jobb - feleltem. - Majd felküldik Janikot, az Anka mátkáját. Annak pedig csak örülhetünk.

Három emberem fölment a toronyba. Csakhamar visszatértek a jelentéssel, hogy ott semmi gyanúsat nem találtak.

Engem azonban gondolkodóba ejtett néhány részlet, ezért Oszko vállán fölvittem magamat én is.

A torony minden emelete egyetlen szobából állt. A padlón egy-egy nyílás, amelyen át a lépcső vezetett. Csak a legfelső emeleten zárta el a bejáratot csapóajtó. A fal itt csak kétkönyöknyi magas, úgyhogy a kerek torony pillérei közt csakugyan pompás kilátás nyílt a tájakra. Még erkély is futott a torony körül, de a kövei részben meglazultak, részben kihulltak, s ezért az odavívó ajtót befalazták. Mindazonáltal veszélyesnek látszott ez a hely, mert létrán könnyen fel lehetett mászni ide, innen pedig, a lépcsőkön le, hozzánk. Csakis úgy védekezhettünk, hogy a csapóajtót belülről jól elrekeszeljük. Akkor kívülről nem tudják kinyitni.

Alig tértünk vissza a szobánkba, fiatal, markos legény jött, aki ivó- és mosdóvizet hozott.

Nem csalódtam, csakugyan Janikot küldték, az Anka vőlegényét. Humunt magánál tartotta a házigazda, mert állítólag jobban kezdett fájni a lába.

Janikkal beszélgettem. Elmondta, hogy ő meg Anka is kelengyére gyűjtik a pénzt, s ha mindkettőjüknek lesz ezer-ezer piaszterje, akkor egybekelnek. Az ő tőkéje már majdnem együtt van, de Ankáéból hiányzik még kétszáz piaszter. Hogy azt összehozzák, még két évbe telik, mert lopni nem lophatnak, Habulám pedig nagyon fukarul fizeti őket.

---

¹⁹ Rossz pillantás, rontás.

Örömet akartam szerezni e derék bolgár fiataloknak. Felajánlottam Janiknak a kétszáz piasztert, ami alig tett ki negyven márkát. A legény előbb azt hitte, hogy csak tréfálok, és azután is vonakodva fogadta el a pénzt. Viszonzásul megígérte, hogy mindenben hűséges szolgánk lesz.

A gazdája felől kezdtem tőle kérdezősködni, s a következőket tudtam meg:

Habulám a testvére Mánah el Bárszának, az egykori adószedőnek. Ezért tetszett hát nekem oly ismerősnek Habulám arca. Mánah el-eljövögetett Habulámhoz, de merthogy szőkevény létére nem mutathatta magát, a csűrben bújt el a torony mellett.

Janiknak meghagyta a gazdája, hogy hallgassa ki minden szavunkat, és mondja majd el neki, miről beszéltünk.

- Mondd neki azt - ajánlottam -, hogy idegen nyelven társalogtunk, és nem értettél egy kukkot sem.

- Ez lesz a legokosabb! De most megyek, uram, az ennivalóért.

Janik csakhamar búzakenyérrel, hideg hússal és friss tojásrántottával tért vissza.

- Effendi - figyelmeztetett -, Anka azt üzeni, hogy ne egyetek a jumurta jemejiből²⁰...

- Gyanakszik valamire?

- Az úr maga habarta össze a tojásokat a liszttel, és Ankát kiküldte a konyhából. Anka azonban belesett, és látta, hogy Murád Habulám szúcsán szehírit²¹ vett ki a zsebéből. Az úr azt is megkérdezte tőlem, hogy miről beszélgettetek. Én úgy feleltem, amint meghagyta. Erre utasított, hogy bánjak veletek nagyon barátságosan, kérdezősködjek tőletek sokat, hátha így megtudok valamit, ígért is öt piaszter baksist.

- Ha van kedved öt piaszterért eladni lelkedet az ördögnek...

- Isten ments!... De Anka azt üzeni, hogy a kenyérből és húsból bátran ehetek.

- Hát akkor együnk. A tojásrántottát pedig adjuk a verebeknek.

Hogy milyen előkelő szállást kaptunk, az is mutatja, hogy a szobánkban több verébcsalád is tanyát ütött. Fészket raktak a fal kihullott kövei közé. Nem féltek tőlünk.

Amikor néhány morzsányi omlettet odaszórtam eléjük, hangos csiripeléssel csaptak le a prédára.

Künn ezalatt egyre sötétebb lett, és vihar közeledését jelezte a távoli mennydörgés moraja.

- Hozz lámpát - szóltam Janikhoz -, és mond meg a gazdának, hogy a torony összes ablaktábláját becsukjuk és elreteszljük. Ha kérdi, hogy miért, feleld, azért, mert nem akarjuk beengedni az öreganyó szellemét.

Mialatt Janik lámpáért járt, embereim csakugyan bezártak minden táblát. Végre visszatért Janik egy ócska agyaglámpával, benne oly kevés olajjal, hogy alig tarthatott volna egy óráig.

- Miért ilyen kevés az olaj? - kérdeztem.

- Mert a gazdám nem adott többet. Azt mondta, hogy úgyis mindjárt lefeküsztok. De Anka okos leány, és titokban ideadta ezt.

---

²⁰ Tojásos étel, rántotta, omlett.

²¹ Patkányméreg.

Egy üveg olajat vett ki a zsebéből.

- Nemcsak fősvényeségből tette ezt Habulám - mondtam én. - Azt akarta, hogy sötétben maradjunk.

A verebek ekkor szokatlanul hangosan kezdtek csiripelni. Felborzolt tollal ültek fészükön, s láttam, hogy nagyon szenvednek. Azután egyre-másra hulltak a földre. Kimúltak szegények.

- Ilyen hamar! - kiáltott fel Hálef. - No, ez a cudar jó nagy porció mérget keverhetett a tojásrántottánkba!...

- De négy erős embernek mégis csak több kellett volna. Mi nem vagyunk verebek.

- Mit csináljunk a maradék rántottával, szidi? - kérdezte Hálef.

- Adjuk be annak, aki sütötte.

- Jaj, ezt ne tegyétek - vágott közbe Janik -, mert egyszeribe rám gyanakodna!...

- Nem is azt tesszük - mondtam én. - Hanem átviesszük az omlettet Habulámnak, és azt mondjuk, hogy téged kínáltunk meg belőle, aztán iszonyú gyomorgörcsöt kaptál tőle. A többit csak bízd rám.

Janik beleegyezett, és átvittem magamat Habulámhoz.

Amikor a házigazda meglátott engem, kiterjesztette mind a tíz ujját, és rémülten kiáltott fel:

- Hásza, fi amahn Allah!... Isten őrizz! Menj ki, menj ki! A szemedből csak úgy árad a rontás!...

- No, csak az ellenségemnek ártok vele - feleltem. - Neked nem.

- Nem hiszem én azt. Eredj ki!

- Ej. Murád Habulám, hát így bánasz te a vendégeddel?

- Megígéred Allahra, hogy a szemed nem ront meg engem?

- Megígérem.

- No, akkor rám nézhetsz. De annyit mondok, hogy súlyos átok ér, ha énbennem valami kárt teszel!...

- Énrajtam nem fog az átok... De mit látok! Allah csodát művelt! Hiszen te nem úgy mozogsz, mint valami köszvényes!... A lábad sincs már bekötve...

Murád Habulám zavartan fészkelődött a helyén, és azt sem tudta, mit feleljen.

- Lám csak - folytattam -, és még az én szememtől féltél! Pedig az én szemem csak gyógyulást hozott rád...

- Meglehet, effendi - felelt Habulám, a szavamba kapva. - Hiszen én a barátod is vagyok, te meg az én barátom vagy.

- Úgy van. Éppen azért azt szeretném, ha megosztanánk egymással a vacsoránkat. Már csak az udvariasság és a barátság törvénye is ezt kívánja. Tehát elhoztuk vacsoránk legízletesebb fogását, és arra kérünk, hogy kóstold meg azt előttünk. Hádzsi Hálef Omar, add elő!

Hálef kitakarta a tojásrántottás serpenyőt, amelyet addig a kaftánja csücskében tartott, és e szavakkal nyújtotta át Habulámnak:

- Uram, fogadd a vendégbarátság eme pompás étkét, és légy kegyes nekünk megmutatni, hogy ízlik neked.

A tojásrántotta tetején hat döglött veréb feküdt.

Murád Habulám hüledezve nézett sorba minket, és végül így szólt:

- Mi ez? Miért vannak ezek a verebek a jumurta jemejin?

- Megkínáltam őket az omlettből - feleltem -, s annyira ízlett nekik, hogy elpusztultak gyönyörükben.

- Effendi - dadogta Murád halálsápadtan -, nem értelek! Hogyan hullhattak el a verebek a tojásrántottától?...

- Ezt kérdelem én is tőled. Kinek köszönhetjük ezt az ínycenc eledelt?...

- Anka sütötte, a szolgáló.

- Akkor mutasd meg neki, és mondd, hogy egyék belőle. Ez nem ömür támi, hanem ölüm jemeji²². Aki ezt megízleli, annak szemére ráborul az enyészet árnya.

- Megdöbbenesz, uram!

- Megijednél te jobban is, ha én nem volnék látnok. Most mi is ott feketnének a toronyban, holtan, és a lelkünk feljárna éjjel kísérteni az öreganyó szellemével együtt... Én azonban tüstént fölfedeztem a patkánymérget, és íme, az ég madarai fel is fordultak tőle.

- De hát mi történt? Az én konyhámban nincs méreg.

- Patkány sincs a házádban?

- Az van, nagyon sok.

- Nem méreggel irtod őket?

- De. Üszkübből hozattam...

- És hol tartod?

- Itt a szobámban. Csak én férhetek hozzá.

- Mondtam neked, hogy én látnok vagyok. Íme, most látom Ankát a konyhában, és vele tégedet is. Te kiküldöd őt, azután kiveszed a zsebedből a papírzacskót a szúcsán szehírivel, és belerázod a tojáshabarékba...

- Effendi! - kiáltott fel a török, és megtántorodott. - Én nem vagyok méregkeverő!...

- Hát azt mondtam én? Te bizonyára cukornak nézted a patkánymérget.

- Nem, nem...

- Pedig látom, hogy még a zsebedben van... Nyúlj csak a kaftánodba!...

A török önkéntelenül a jobb zsebébe nyúlt, és ijedten rántotta ki a kezét.

- Nincs itt semmi!... Mit akarsz velem, effendi?

- Murád Habulám, most hazudsz! Nézd csak meg, Hálef...

Mielőtt a török tiltakozhatott volna. Hálef diadalmasan kivette zsebéből a papírzacskót.

- Nos, Habulám - kérdeztem én -, ugye, hogy jól láttam?...

---

²² Ömür támi - élet eledele: ölüm jemeji - halál étke.

- Jól, effendi... - hebegte. - De a próféta szakállára esküszöm, nem tudom, hogyan jutott a zsebembe ez a mérreg. Másvalaki tette oda.

- Ugyan ki?

- Janik, mert ő is ott volt a konyhában. Nagyon körmönfont, gonosz ember ám az!

- Nos, akkor megkapta a büntetését, mert ő is evett a tojásrántottából... Látod, hiányzik belőle egy darab.

- Vallahi! Evett? Hiszen akkor meghal!

- Sajnos...

- És ennek te vagy az oka. Miért kínáltad meg őt az ételből?!...

- Murád Habulám, minket te nem csalhatsz meg. A bűnös egyedül te vagy. Mi azonban nem büntetünk meg, hanem időt hagyunk neked, hogy megbánd a vétkeidet... Vigyázz hát, nehogy valamit forralj ellenünk.

A töröknek elakadt a hangja, mi pedig távoztunk.

Siettünk vissza a toronyba, mert a vihar már teljes erejével dühöngött.

Az idő is előrehaladt, már igencsak besötétedett. Hálef meg akarta gyújtani a lámpát, de én nem engedtem.

Az ajtót csak félig tettük be, úgyhogy a hasadékon át a kertbe láthattam.

Éppen villámlott. Ez a pillanat elégnek bizonyult arra, hogy két embert lássak meg a csűr előtt.

Nos, gondoltam, bizonyára ők azok, akiket mi vártunk. Ez a zivataros idő csak előnyükre szolgált. Odaállítottam Janikot az ajtóhoz, hogy tartsa szemmel őket, ami az egyre cikázó villámok fényénél nem is okozott nehézséget.

Csakhamar jelentette Janik, hogy behúzódtak a csűrbe.

Ekkor én is levitettem magamat a csűr elé. Embereim visszavonultak, én pedig óvatosan utat törtem magamnak a zabkévék közt. A szakadó esőben meg sem hallhatták lépteimet.

Egész csődületet találtam a csűrben, amikor a hátsó eresz alatt - ez némiképp védett a zuhogó esőtől -, a hevenyészve összetákolt pajta falánál, a gerendák közt tátongó résen át belestem. Jól láttam az egész díszes társaságot, és tisztán hallottam minden szavukat is.

Ott ült Murád Habulám is, akit szörnyű köszvénye sem gátolt, hogy kimozduljon szobájából.

Mellette gubbasztott a testvére, Mánah el Bársza és Barúd el Ámaszát; emellett pedig az öreg Mübarek, akinek még mindig fel volt kötve a karja.

A bejáratnál állt Humun, a szolga, vele szemben meg a miridita. Tehát ő is eljött.

Köztük volt még a két Aladzsi és Zuef, a kém. Vagyis összesen kilenc emberrel álltunk szemben mi négyen.

Murád Habulám éppen a patkánymérreg históriáját beszélte el.

Mindnyájan megdöbbenve hallgatták. Tehát ez a fogás nem sikerült. Most arról tanácskoztak, hogyan pusztítsanak el minket.

Végre abban egyeztek meg, hogy létrán másznak föl a toronyra, s a csapóajtón meg a lépcsőn átjönnek le hozzánk.

- Most pedig osszuk ki a szerepeket - intézkedett Barúd el Ámaszát -, hogy minden rendben és gyorsan történjen. Annak a frank gyaurnak meg legalábbis két ember kell, hogy elbánjanak vele!...

- Itt vagyunk mi - jelentkezett a két Aladzsi. - Bízd csak őt ránk.

- Helyes. A többinek elég lesz egy-egy ember.

- A miridita Oszkóval végezhetne - javallotta Habulám.

- Nem! - szólt közbe Barúd el Ámaszát. - Oszkót hagyjátok nekem! Oszko engem üldöz, hát haljon meg az én kezemtől...

- Miért üldöz téged?

- Mert a leányát elraboltam és eladtam... hogy kinek, az nem tartozik rátok!...

- No, persze az ilyen tréfát nem minden apa tűri el. De hát kicsoda is ez az Oszko? Nem szerb?

- Nem, montenegrói. Valamikor jó barátságban éltünk. Volt neki egy nagyon szép lánya, Szenitza. Megtetszett az egyik nagyúrnak, aki jó pénzért rávett engem, hogy szöktessem el a számára. Hát ti mit tettetek volna a helyemben?

- Persze, persze, jól megszolgáltad azt a pénzt... - vigyorgott Murád Habulám.

- No ugye?... A nagyúr magával vitte Szenitzát Egyiptomba, ahol aztán tőle is elrabolta valaki.

- Kicsoda?

- Nem találjátok el. Az a gazfickó, akinek Kara ben Nemszi a neve.

- Az a frank?

- Az. Szenitza ugyanis egy sztambuli nagykereskedő fiát szerette, akit Iszlának hívtak. Iszla összekerült Egyiptomban ezzel a frankkal. A frank megszerezte neki Szenitzát, akivel aztán Sztambulba utazott, és ott feleségül is vette.

- De az a frank hogyan fundálhatta ki mindezt?

- Fena gösz süt a szeméből! - sopánkodott Murád Habulám. - Mindent meglát.

- Allah pusztítsa el!

- El is pusztítja még ma...

- Nos hát akkor a miridita választhatja magának Omart.

- Nem - szólalt meg a miridita, aki eddig keresztbefont karokkal hallgatott.

- Nem? - kérdezte Habulám csodálkozva. - Talán Hádzsi Hálef kell neked? Az a tücsök?

- Az sem.

Mind álmélkodva néztek rá.

Csurák testvére erre elmondta, hogy mütareke²³ van közte és köztünk.

Ezen a többiek ugyancsak fölháborodtak. Nekitámadtak a miriditának, annyira szidták, csepülték, hogy már majdnem késhegyre mentek.

---

²³ Fegyverszünet.

Mübarek nagy üggyel-bajjal végül is lecsillapította a civakodókat, s ekkor a miridita elbeszélte, hogy élete a kezemben volt, és megkegyelmeztem neki. Ő pedig a fokosát adta nekem a szulhnáme²⁴ jeléül.

- Láthatjátok - fejezte be -, hogy nincs nekem itt semmi keresnivalóm. Megyek is.

És az ajtó felé indult.

- Hová mégy? - kiáltottak rá a többiek.

- A fák alá, eloldom a lovamat.

Mübarek eléje állt.

- Esküdj meg - parancsolta -, a próféta szakállára, hogy nem csalsz meg minket, és nem szólsz a jövevényeknek!

Erre a kihívó hangra mélyen megsértődött a büszke miridita. Szemébe nézett a vén martalócnak, és mennydörgő hangon ráripakodott:

- Még te mersz így beszélni, te, akinek egész élete csupa hazugság?! Kicsoda vagy te volta-képpen? A „szent” Mübarek? Az nem igaz! Buzra, a „koldus”? Az sem igaz! Honnan szakadtál ide? Mi az igazi neved?! Senki se tudja. Úgy jöttél erre a földre, mint a véba²⁵, amitől Allah óvjon minden igazhívót. Úgy burjánzol a romfészked körül, akár a sukrán²⁶, vagy mint a bendzs²⁷, amely megmételjezi és kiirtja az egész vidék lakosságát... Én csak bűnös ember vagyok, de azért nem tűröm, hogy sértegess. Akármelyikünk csak egyetlen szót szóljon, te elvesztél!... De én soha nem mondom ki azt a szót, hacsak te nem kényszerítesz rá! Ahelyett mást súgok én, amit nem lehet hallani, csak érezni... Nézz ide: itt van a kezemben!

Kihúzta a törét, és megfenyegette vele Mübareket.

- Allah! Meg akarsz ölni? - rikácsolta a vén haramia ijedten.

- Nem akarlak, ha te sem akarod. És most jó éjszakát...

Visszadugta a kését, és kimászott a kévék közt.

Habulám intésére Humun, a szolga, óvatosan utánaosont, majd rövidesen visszatért, és jelentette, hogy a miridita csakugyan elügetett.

- Ennek is elvette Allah az eszét - dörmögte Barúd el Ámaszát. - Órá többé már nem számíthatunk...

- Nem - bölintott Mübarek. - Még meg is fenyegetett!... No de majd ártalmatlanná teszem.

- Meg akarod ölni? - ocsúdott föl Mánah el Bársza.

- Hogy mit akarok veled, az az én dolgom. Most az a legfőbb, hogy ezt a frankot sürgősen tegyük el láb alól a kompániájával együtt. Hát ki ölje meg Omart?

- Én - szólta Humun.

- Jól van. Csak a kis Hádzsi van még hátra.

---

²⁴ Békekötés, békeszerződés.

²⁵ Dögvész.

²⁶ Bürök.

²⁷ Beléndek.

- Azzal elbánok én - ajánlotta Mánah el Bársza. - Cingár fickó, de erős, mint a párdac és ügyes, mint az atmadzsa²⁸. Menjünk, és hallgatóddzunk. Ha valamennyien lefeküdtek, akkor munkára!

- Én már előkészítettem mindent - szólt Habulám, és fölállt.

Mübarek azonban visszatartotta:

- Ne menj még!... Egyet-mást szeretnék kérdezni tőled...

Én a többit már nem vártam meg, hanem visszavonultam ugyanúgy, ahogyan jöttem.

Tétovázva álltam meg a csűr előtt, mert nem volt mire támaszkodnom. Oszko azonban meglátott a torony ajtajából. Tüstént lesietett, felkapott a vállára, és úgy vitt vissza a szobánkba.

Előbb Janikot az ajtó mellé állítottam őrnek, aztán előadtam társaimnak a haditervet.

Utána mi is megvitattuk a mienket. Ez egyszerűen annyiból állt, hogy a csapóajtót beszögezzük. Mármost a legfelső kat²⁹ hasonlított a burája nélküli lámpáshoz: nincs lefolyása, csak egy kis lyuk a falon, amely az esővizet vezeti el. De ha ezt is betömjük, akkor ellenségeink úgy eláznak, mint az ürgék, ha oda felkapaszkodnak.

Kivált Hálefnek tetszett ez a terv. A saját leleményéből még ki is egészítette; Janiktól ugyanis megtudta, hogy van a háznál kerti fecskendő, s annak csöve felér a torony tetejéig. Azt eszelte ki, hogy a csövet fölvezetik a falnyílásig, és vizet szivattyúznak a latrokra. Én ugyan nem helyesletem az ötletet, de Oszko és Omar is hozzájárult, és ezért végül engednem kellett.

A négy ember tüstént munkához látott. Kalapácsot, szegeket, vaskapcsokat kerítettek, előhozták a szivattyút is.

Éppen megvoltak az előkészületekkel, s visszatértek a szobába, amikor Humun hozta a vacsoránkat; de nem jött be vele, csak az ajtó mögött maradt, és Janik vette át tőle az étkeket.

A pompás vacsorával, meg kell adni, Habulám kitett magáért, hogy elterelje magáról a gyanút. Étkezés után kioltottuk a lámpát, és csöndben várakoztunk.

Janik elvitte az edényt, és künn is maradt, kémlelődött.

Két óra múlva kopogott az ajtón. Jelentette, hogy Habulámot látta, Humunnal együtt bemászott a csűrbe.

Tehát most már nemsokára megostromolják tornyunkat a támadóink.

Hálef a többiekkel fölment a lépcsőn a csapóajtóig. Én lenn maradtam.

Hamarosan visszatért a négy ember, és Hálef így szólt:

- Szidi, fölértek... Heten vannak összesen. Az utolsó éppen most mászik föl.

- Úgy van - feleltem -, mert a miridita elment, Mübarek pedig nem harcolhat a sebe miatt.

Erre ők négyen kimentek, elvitték a létrát, és nekiálltak a szivattyúzásnak. Hálef vezényelte a műveletet.

Fönn azonban csend honolt. A gazemberek nem merték elárulni magukat.

Több mint egy óra is beletelt, míg a négy emberem visszatért.

---

²⁸ Karvaly.

²⁹ Emelet.

- No, megvagyunk, szidi - jelentette a kis Hádzsi, sugárzó arccal. - Ezeket aztán alaposan megfürdettük. Igaz, hogy mi is átáztunk ebben a zuhóban. No de se baj!... Hanem most újra meggyújthatjuk a lámpát.

Meggyújtotta, és olajat is töltött hozzá. Azután megint fölmásztak a csapóajtóig.

Itt kinyitottak egy ablaktáblát, és hallottam, amint Hálef kiszólt:

- Allah szalám ver, cselebilerim!... Allah áldjon meg, uraim! Ugye, jólesik egy kis zuhany a forró nap után?...

Hallgatóztam, de senki sem felelt.

- Szidi - mondta Hálef, mikor visszajöttek -, ezek aztán beleestek a csapdába. Kukkot sem mernek szólalni! De hallottam, hogy vacog a foguk. Mi pedig vígan alhatunk végre egy nagyot.

- Aludjatok csak - hagyta rá Janik -, ti nagyon kifáradtatok... Én majd addig virrasztok... Ha valami baj lenne, fölkeltelek titeket...

7. Vízáradás

Nem sokáig kérettük magunkat, hanem lefeküdtünk, mert ugyancsak ránk fért egy kis pihenés. Én azonban sokáig nem tudtam elaludni, bárhogyan erőlködtem is. Hallgattam három emberem lélegzetét s a zápor egyhangú zuhogását.

Amikor éppen kezdtem elszenderülni, kopogás riasztott fel.

Janik ajtót nyitott, és Anka lépett be.

Hálef, Oszko meg Omar is felébredt, természetesen.

- Bocsáss meg, effendim, hogy háborgatlak - mondta a bolgár cselédlány -, de hírt hozok. Janiktól hallottam, hogy el akartátok áztatni a támadókat odafönn. Sikerült?

- Sikerült, mégpedig pompásan.

- Én pedig azt hiszem, hogy megszöktek.

- Hogyan jöhettek le?

- Azt nem tudom. Csakhogy Habulám visszajött... a hangjáról ismertem meg... és úgy káromkodott, ahogy még sohasem hallottam. Azt hiszem, Humunnal beszélt. Azt is hallottam, hogy a konyhában nagy tüzet gyújtottak, és levetették gúnyáikat. A fa sercegett, pattogott, arra aztán mind többen dobogtak a konyhában, és dühösen szitkozódtak. Hát én is siettem, hogy szóljak neked.

- Köszönöm, Anka. Szóval az ürgéink valahogy megugrottak... Hálef, hová tettétek a létrát?

- Letettük a földre, szidi.

- Most már értem. Eszerint egypáran leereszkedtek a fecskendőcsövön, s a létrát megint feltámasztották.

- Hadzsa!... Isten őrizz! Nézzünk csak utána.

Kirohant Oszkóval meg Omarral együtt. Valóban, a létra a falhoz támasztva, a cső pedig lenn a földön.

- Most mit legyünk, szidi? - nézett rám Hálef, és haragjában toporzékolt.

Mielőtt felelhettem volna, Habulám hangját hallottam meg az udvarról. Meglátta Ankát a félig nyílt ajtón keresztül, és felkiáltott hozzá:

- Anka, sejtán kuzi... Ördögadta leányzója! Ki engedte meg neked, hogy oda fölmenj?! Tüstént gyere le!... Janik, te is ott vagy? Majd adok én nektek!...

- Murád Habulám - feleltem én -, nem lennél kegyes bejönni hozzánk?

- Köszönöm szépen! Még hogy a szemed megrontson! Ha tudtam volna, hogy így magadhoz csalogatod a szolgálmat, bezártam volna a kapumat előtted!...

- Erről még beszélünk. Gyere csak be...

Nem felelt, hanem halkán tanácskozott valakivel. Tehát nem volt egyedül.

- Hát ha nem jön, majd felhozom én - szólt a kis Hádzi, és az ajtóhoz lépett.

- Vissza, kutya - kiáltott rá egy hang -, különben lelőlek!

- Hallod ezt, szidi? - kérdezte Hálef, inkább csodálkozva, mint ijedten.

- Hallom - feleltem. - Ez a Barúd el Ámaszát hangja.

- Két férfi áll a csűr előtt. Rám szögezték puskáikat. Úgy látszik, most már nyíltan akarnak támadni.

- Nem hiszem. Nem merik. Csak fenyegetnek, mert bizonyára szökni készülnek. Tehát azt akarják, hogy ne álljunk az útjukba...

- Lehet, szidi. És mi ezt nyugodtan tűrjük?

Válasz helyett fogtam Henry-karabélyomat, és az ajtó melletti ablakhoz álltam úgy, hogy ne lássanak.

Az eső már elállt, és az ég alja szürkülni kezdett. Két alakot láttam a toronnyal szemben. Egyikük földre támasztotta, a másikuk lövésre készen fölemelte puskáját, úgyhogy a puska agya éppen az arcához ért.

Karabélyom csövét az ablak párkányára fektettem. Céloztam és lőttem. A golyó a puska agyába fúródott, amely ettől arcon sújtotta a zsványt.

- Ej, műszibet, ej, bilekjat!... Óh, jaj, óh, ármány! - kiáltott fel.

Megismertem a hangjáról: Barúd el Ámaszát óbégatott.

- Fussunk innen! - kiáltotta Mánah el Bársza. - Még fölébrednek a lövöldözésre!

El is tűntek mindketten.

- Fegyverre ti is - fordultam embereimhez -, és siessetek az istállóba! Még ellopják a lovainkat!...

Mind kirohantak az ajtón. Anka is elment. Csakhamar visszatért Janikkal és Omarral; Oszko és Hálef pedig az istállóban maradt a lovak mellett.

- Elutazol, szidi? - érdeklődött Janik.

- El - feleltem -, mégpedig azonnal. Téged pedig magunkkal viszünk, és Ankát is.

- De Murád Habulám nem fogja azt megengedni.

- Majd beszélünk a fejével.

Levittem magamat az istállóba, megvártam a lovak itatását, azután szóltam embereimnek, hogy menjünk Habulámhoz.

A folyosón szembetalálkoztunk Humunnal.

- Mit kerestek itt? - mordult ránk.

- Murád Habulámmal, a gazdáddal óhajtának beszélni - feleltem.

- Nem lehet - válaszolta, elfordítva a fejét.

- Miért nem?

- Mert alszik.

- Akkor hát keltsd föl.

- Nem szabad.

- De ha én kívánom!

- Ahhoz semmi közöm.
- Hát akkor parancsolom.
- Te nem parancsolsz nekem.
- Hálef, elő a korbáccsal!

A kis Hádzsinak sem kellett ezt kétszer mondani. Néhányszor jól végighúzott az álnok szolgán.

Humun ordítózására kicsoszogott Habulám is.

- Ember - kiáltott rám -, hogy mered bántalmazni az én szolgámat?!...

Nem feleltem, és intettem kísérőimnek is, hogy maradjanak nyugodtan.

Habulám nem egyedül jött. Vele volt Zuef is, mögöttük pedig egész sereg férfi és női cseléd sorakozott.

- Megtiltom, hogy ide belépjetek - folytatta Habulám.

- Mi jogon tiltod meg?

- Én vagyok e helység legfőbb rendőri és bírói hatósága.

Hálef azonban nem hallgatott rá, hanem úgy ráütött a kezére, hogy Habulám tüstént elengedte a kilincset.

Erre benyomultunk a szobába. Habulám és kísérete utánunk tódult.

- Ez már mégis sok! - kiabálta Habulám, a szoba közepén. - No, majd meglakoltok ezért, mert én vagyok az itteni dzseszáh mehkemeszi³⁰ elnöke.

- Kiliszeli egyszerű falu - válaszoltam -, itt nincs ilyen hatóság.

- De én vagyok a helység mollája³¹!...

- Hol tanultad ki a bíróságot?

- Azt nem kell tanulni.

- Ohó! Ha mollah akarsz lenni, tizenkét éves korodig szubjáhn mektebibe³² kell járnod, azután egy medreszébe³³, hogy megkapd a szofta³⁴ címet. Megvan neked ez a címed?

- Mi közöd hozzá?

- Van hozzá közöm. Aki rólunk ítélni akar, annak legyen hozzá joga meg képesítése is. Tudsz-e arabul beszélni és írni?

- Tudok.

- Perzsául is?

- Igen.

---

³⁰ Büntető törvényszék.

³¹ Mollah vagy molla - a falu bírójája.

³² Elemi iskola.

³³ Mohamedán teológiai iskola, szeminárium.

³⁴ Jogi főiskolát végzett törvénytudó.

- Tudod-e az egész Koránt kívülről?
- Tudom.
- Hát bizonyítsd be. Mondd el a negyvenhatodik szúrát, mely *El Ahkaf*-nak neveztetik.
- Hogy is kezdődik az? - kérdezte zavartan.
- Természetesen e szavakkal: „*Az irgalmasságos Istennek nevében...*”, mint minden szúra.
- De nem ez az igazi kezdete.
- Nem bizony, hanem ez: „*E könyvnek kinyilatkoztatása Istentől vagyon, a mindenható és mindentudó Istentől. A mennyet és a földet és ami a kettőnek között van, mi valójában csak bizonyos időre teremtettük; ám a hitetlenek eltérnek azon intelemtől, mely nekik adatott vala...*” Folytasd tovább!

Habulám megvakarta a füle tövet.

- Ki jogosított fel arra - szólalt meg végül -, hogy engem itt kérdezzess? Én softa vagyok, hát érd be vele.

Ezzel a cselédségéhez fordult:

- Álljátok el az ajtót, hogy senki a vádlottak közül ki ne mehessen, és hozzátok be tüstént a kötek aletit³⁵!

A parancsot azonnal végrehajtották.

Humun és Zuef mellé állt kétfelől, a többiek közénk meg az ajtó közé. Egy cselédleány elszaladt a deresért.

Habulám roppant tekintéllyel elterpeszkedett a szoba közepén, s intett két pandúrjának, hogy foglaljanak helyet ők is.

- Ti vagytok a sáhitler meg az imdátlar³⁶ - jelentette ki. - Bejaz, gyere ide. Te vagy a leg-erősebb. Te kezeled majd az idzsrát.³⁷

Most hozzám fordult.

- Kara ben Nemszi a neved.
- Így neveznek itt - feleltem.
- Te vagy-e a melletted álló Hádzsi Hálef Omar ura és parancsolója?
- Parancsolója nem, csak barátja.
- Az mindegy. Bevallod, hogy ő engem megütött?
- Be.
- És Humunt is, az én szolgámat?
- Igen.
- Tudod, hányat ütött Humunra?

---

³⁵ Deres.

³⁶ Sáhitler - tanúk: imdátlar - ülnökök.

³⁷ A tárgyalás jegyzőkönyve.

- Nem számláltam meg.

- Legalább húszat! - kiáltott közbe Humun.

- Jó. Én ugyan csak egyet kaptam, mindazonáltal...

- Be kár! - szólt közbe Hálef.

- Csitt! - mordult rá Habulám. - Csak akkor beszélj, ha kérdezek. Most gyere ide, és húzd le a cipődet... No, csak egymás után!...

Hálef azonban meg sem mozdult.

Habulám intett Bejaznak:

- Menj, és hozd ide!

A szolga Hálefhez lépett, aki kirántotta mind a két pisztolyát.

- Jaj! Allah! Ez az ember lő! - kiáltotta Bejaz, és visszainalt gazdájához.

- Gyáva! - dörmögte Zuef fogcsikorgatva, és maga is pisztolyt rántott. - Teljesítsd hát a kötelességedet - rivallt a szolgára. - Ha ez a törpe megmozdul, lelövöm!...

- Áfrit, te meg mernéd ezt tenni? - kérdezte Hálef, és fölnevetett.

- Hallgass! - szakította az félbe. - Ha tudnátok, hogy én ki vagyok, hát reszketnétek. De majd megismertek úgyis. Eredj a dereshez, és húzd le a cipődet. Egy-kettő!

Ez komoly beszédnek hangzott, de azért Hálef nem ijedt meg.

Zuef megfenyegette.

- Ha nem fogadsz szót, hát megtanítalak.

- Meg-e? - felelt Hálef. - Hát lássuk!

Zuef hozzákapott, ugyanakkor Hálef úgy képen teremtette, hogy felbukott, és kiejtette kezéből a pisztolyt.

Habulám is felugrott vánkosáról, és ordított dühében.

- Fogd be a szád, és ülj vissza! - kiáltottam rá. - Ha engedelmem nélkül felállsz, úgy összetöröm a koponyádat, akár a tojást. Te meg, Hálef, vedd elő azt a jó kis korbácsot.

Mindenki reszketve elhallgatott.

- Félre onnan az ajtóból! - fordultam a cselédséghez. - Oda a sarokba! És meg ne moccsanjatok!

Mind engedelmeskedtek, még Humun is.

Csak Oszko kiáltott föl. Odanéztem. Zuef kést rántott, és rám akarta vetni magát. De Oszko még idejében torkon ragadta, és lefegyverezte.

- Hurcoljátok a deresre! - parancsoltam embereimnek.

Mind a hárman megragadták, de Zuef félrelökte őket, és villámgyorsan felkapta a földről a pisztolyát.

- A deresre! Engem? - kiáltotta, és tajtékozott dühében. - Ez az utolsó szavad!...

A pisztoly eldőrdült. Alig maradt annyi időm, hogy fájós lábammal félreugorjak. A golyó az ajtóba fűrődött, Anka és Janik között.

Hanem most én vettem magamat Zuefre, és elkeseredett dulakodás támadt közöttünk. Embereim is segítettek, és végre sikerült a kémet a deresre kötöttnem.

- Látod - fordultam Habulámhoz -, hogy a te házad valóságos rablóbarlang?! Majd megtanítunk téged, hogy nem való a vendégeidre lődözni és mérgezett tojásrántottával kínálgatni őket...

- Én ártatlan vagyok - dadogta a török fogvacogva.

- Te csak hallgass! Rád kerül még a sor, ne félj! Ez az ember halált érdemel - mutattam Zuefre -, de mi megkegyelmeztünk neki, hátha megjavul... Csak a botozást kapja meg a talpára. Hányat adjunk neki, Hálef?

- Ötvenet.

- Nem, elég lesz harminc is, de jól ráhúzzatok!...

- Igen, de ki verje meg? - kérdezte Hálef. - Mert én nem nyúlok hozzá!...

- Jól is teszed. Ne piszkold be a kezedet. Hát válaszod ki te magad, aki végrehajtsa az ítéletet.

- Majd Humun, mert ő úgyis Zuef cinkosa.

- Én nem!... - tiltakozott a szolga.

- Akkor te magad kapsz harmincat. Válassz!

Humun megcsóválta a fejét, és jó suhogós botot vett a kezébe.

- Te pedig, Hálef - folytattam -, fogd a korbácsot, és ha Humun gyöngén üt Zuefre, sújts a nyaka közé! Minket nem lehet kijátszani!...

A botozás megkezdődött. Zuef föl sem szisszent. Összeszorította a száját, és majdnem fölnyársalt minket a szemével.

Habulám szólni akart, de elhallgattattam.

Amikor Zuef megkapta büntetését, feloldozták a deresről. Habulámhoz mászott, és fejét a térde közé szorítva leült. Nekünk megvetőn hátat fordított.

- Effendi, ezzel készen vagyunk - jelentette Hálef. - Kin van a sor? Ki jön most?

- Humun - feleltem kurtán.

- Hányat kap?

- Húszat.

- Ki adja neki?

- Mondd meg te.

- Murád Habulám!

Pompás ötletnek tartottam a kis Hádzsitól, hogy így uszította egymás ellen a zsványokat.

- Humun mindig hűséges szolgám volt - dadogta Habulám. - Miért verjem meg?

- Éppen azért, mert olyan hűségesen szolgált téged, éreztesd vele kézzelfoghatóan az elégedettségedet - vágta rá Hálef.

A vonakodás mit sem használt. Humun is megkapta a magáét Habulám kezéből.

- No, ki a következő? - kérdezte Hálef.

- Murád Habulám - feleltem.
  - Én? - kiáltott fel ijedten a török. - És miért?
  - Mert gyilkosokat béreltél föl ellenünk.
  - Nem igaz.
  - Itt volt a fivéred, Mánah el Bársza, aki adószedő volt Üszkübben, de elcsapták, és most a zshiványok közt kóborol.
  - Te álmodtad ezt! Nekem nincs is testvérem.
  - Akkor azt is álmodtam, hogy minket a toronyba szállásoltatok, és Humunnak osztottátok a kísértet szerepét. De aztán mást gondoltatok: azt, hogy létrán felmáshztok a toronyba, leereszkedtek hozzánk a lépcsőn, és mindünket meggyilkoltok. A két Aladzi akart velem végezni; Barúd el Ámaszát pedig Oszkóval, mert Szenitza elrablásáért vérbosszút esküdtek egymás ellen. Testvére, Mánah, Hálefet vállalta magára, Humun pedig Omart. A miridita elment, mert békét kötött velünk, és nekem ide is adta a fokosát.
  - Allah akbar!... Nagy Isten! - kiáltott fel Humun rémulten. - Ez mindent tud! A vesékbe látó szeme mondta meg neki!...
  - Hallgass! - mordult rá Habulám. - Uram, én ezeket az embereket nem is ismerem.
  - Pedig együtt tartottál velük a csűrben, azután meg a toronyban.
  - Miféle csűrben? Az én házamban nincs is csűr.
  - Hát majd megmutatom neked. A miridita nem fenyegette meg késével az öreg Mübareket?
  - Nem tudom, uram... - hebegte a török, mindjobban megrökönyödve.
  - Hát akkor Zuef tán tudni fogja.
- A kém fogát vicsorítva fordult vissza.
- No, valld be - szóltam -, ha van bátorságod!
  - Van hát!... Igazad van! Meg akartunk gyilkolni titeket. Nem sikerült. De Allahra mondom, hogy nem juttok messze innét, és hollók kárognak a fejetek fölött!...
  - Féltrebeszél! - vágott közbe Habulám. - A fájdalom elvette az eszét.
  - Gyáva! - dörmögte Zuef.
  - Kérdezd meg Humunt is, szidi - tanácsolta Hálef. - Ha nem felel, kap még húszat.
- A szolgálóhoz lépett, és megrázta.
- Hagyj békén, te ördög fattya! - kiáltotta Humun. - Bevallok mindent.
  - Hát úgy van, ahogy az effendi mondja?
  - Egészen úgy van.
  - Ez is az eszét vesztette! - bódult el Habulám kétségbeesve.
  - De vannak még itt tanúk - feleltem. - Janik, ártatlan a gazdád?
  - Nem, meg akart gyilkolni titeket.
  - Anka, nem láttad, hogy Habulám patkánymérget kevert az ételünkbe?
  - De, a saját szememmel láttam.

- Óh, Allah! Micsoda hazugság! - sopánkodott Habulám. - Nos, én megesküszöm neked a próféta szakállára, megesküszöm minden szent kalifára, hogy ártatlan vagyok!

- No, akkor hamisan is esküszöl.

Ekkora szentségtörésre a mohamedánok is felháborodtak.

Hálef a korbácsához kapott, a cselédek zajongtak. Humun vérző lábával odavánszorgott gazdájához, és a szemébe köpött.

- Tuh!... Pfüj! Légy átkozott mindörökre! Gyávaságod juttasson a dzsehennára. Én itt hagylak. De előbb leszámolunk.

Zuef is közel lépett, és leköpte.

- Gyalázat rád és öregséged napjaira! Semmi közöm hozzád többet.

Habulám úgy állt ott, mint a gutaütött. Majd egyszerre felemelte mindkét karját, és így kiáltott:

- Allah, Allah, vétkeztem ellened! De jóvá teszem. Bevallom, hogy meg akartunk titeket gyilkolni, és mérget kevertem az ételedbe.

- Allah il Allah, Mohamed rászul Allah! - zengték kórusban a körülállók.

Hálef odament hozzá, és a vállára tette kezét.

- No, szerencséd, hogy visszavontad a hamis esküdet! A próféta szakállára mondom, hogy leáldozott volna életed napja, mielőtt elhagyjuk e házat. Tehát bevallod a vétkeidet?

- Be.

- Akkor viseld is érte a büntetést. Effendi, hány botütést kapjon ez az ember?

- Százat - feleltem.

- Százat?! - kiáltott fel Habulám rémulten. - Azt én nem állom ki. Tekintsd ősz fejemet.

- Hiszen nem a fejedre kapod, hanem a talpadra - vágott vissza Hálef.

- Irgalmazzatok nekem...

- Mit mondana Zuef meg Humun, hogy őket megbotozták, téged pedig nem?!

- A deresre vele! - kiáltott Zuef.

- Húzzatok rá százat! - tette hozzá Humun.

- Hallod? - kérdezte Hálef. - Allah úgy akarja. Hát csak gyere.

Megrántotta a karját, de Habulám úgy összegörbödött, mint a szőrös hernyó, és bőgött, mint a gyermek.

Hanem azért csak odakötötték a deresre.

- Ki verje meg? - kérdezte Hálef.

- Te - feleltem, és intettem neki. Hálef értette, mit akarok.

- Jaj, kegyelem, irgalom! - rimánkodott Habulám. - Inkább megfizetem a büntetést!...

- Még hogy megfizeted? - kérdezte Hálef kacagva. - Talán tréfálsz, öreg? A fősvénység a te nagyapád, a kapzsiság az ösanyád. Aztán mennyit fizetnél?

- Minden botütésért adok egy egész piaszt.

- Vagyis száz piasztert! Megőrültél te? Nekünk tízezer piaszterrel ér föl ez a gyönyör, s neked húsezer piaszterrel a fájdalom; az összesen harmincezer. Szégyelld magad!

- Hát adok kétszázat.

- Ej, ne fecséreld itt a szót! - kiáltott rá Hálef, és kezébe vette a botot.

- Allahu feverzin, döjme!... Az istenért, ne üss! - nyöszörögte Habulám. - Többet adok! Sokkal többet...

- Mennyit?

- Háromszázat... nem, négyszázat... ötszázat... Nincs több, csak ötszáz piaszterem.

- Nem tehetünk róla - szólt Hálef vállat vonva. - Mi gazdagabbak vagyunk, mint te. Annyi botütést adhatunk, hogy egész Kiliszelinek elég volna. Hát hozzáteszünk még ötvenet, és kapsz százötvenet.

- Nem, nem, annyit nem állok ki... még százat sem...

- No, jó. Hát, Omar, gyere ide, és számolj!...

Ezzel egyet ütött Habulám jobb lábára.

- Allah kerihm! - ordított Habulám. - Fizetek hatszáz piasztert!

- Kettő! - vezényelt Omar.

Habulám még egyet kapott a bal lábára.

- Megállj! Megállj! - kiáltotta. - Adok nyolcszáz... nem, kilencszáz... nem, ezer piasztert!

Hálef kérdőleg nézett rám.

- Jó - bólintottam -, csak az a kérdés, van-e nálad ezer piaszter?

- Van, van! - felelt a török. - Vigyétek, és éljetez vele boldogul!...

- Az ezer piaszter a szegényeké.

- Bánom is én, csak oldozzatok már fel.

- Még egyéb föltételünk is van.

- Óh, Allah! Még több pénz kell?

- Nem. Csak azt kívánom, hogy Janikot és Ankát tüstént bocsásd el.

- Szíves örömet!

- De a bérüket is add ki egészen.

- Megkapják.

- És adj nekik jó bizonyítványt írásban.

- Adok.

- Rendben. Tüstént el is megyünk velük. Hanem Üszkübs messze van ám ide gyalog... Kölcsönözd nekik a szekeredet addig.

- Váj szana!... Azt nem!...

- Miért?

- Mert nem adják vissza.

- Ezek becsületes emberek. Különben szólj az üszkübi hatóságnak.
- Üszküb messze van ide.
- De úgy tudom, ott van a feleséged.
- Hát, Isten neki! - hagyta rám megtörten. - Végeztél?
- Még nem. Arról, amit ellenünk terveltél, tégy írásban vallomást.
- Mit akarsz azzal?
- Odaadom Janiknak.
- De abból bajom lesz!
- Hálef, fogd a botot!...
- Várj! Várj! Megkapod az írást. Oldozzatok fel!

Miután feloldozták, Hálef és Oszko bekísérték a szobájába, hogy hozza a pénzt meg az írószereket.

- Itt az összeg, szidi - nyújtotta Hálef, amikor visszajöttek.

Eltettem az erszényt.

Habulám odasántikált Janikhoz és Ankához, és dühösen rivallt rájuk.

- Pusztuljatok innen, és Üszkübben adjátok vissza tisztességesen a szekeret! Én meg naponként fogok imádkozni, hogy Allah verje meg a házasságotokat!...
- Még te beszélsz, gazember?! - vágott vissza Janik. - Most csak az effendinek köszönheted, hogy megmenekültél. De amúgy is meg vannak számlálva az óráid, mert az effendi megkeresi a vezéredet is.
- Csak keresse - válaszolt Habulám gúnyosan. - Úgysem találja meg.
- De megtalálja.
- Igazán? És hol?

Intettem Janiknak, de nem vette észre, hanem fölényesen így felelt:

- A Karanormán-hánban...
- A Karanormán-hán!... - nevetett föl a török. - Miféle hely az?
- Falu a Vejca mellett, ott tanyázik a vezéretek.
- Karanormán-hán! Hallod ezt, Zuef?

A kérdezett gúnyosan vigyorgott.

Ez meglepett engem. Abból a levélből idéztünk, amelyet el Hamd el Ámaszát írt a testvérenek, Barúd el Ámaszátnak. Onnan ismertem ezt a nevet.

Kivettem tárcámból a cédulát, és jobban megnéztem.

Az arab írás, mint tudjuk, csak a mássalhangzókat jelöli, míg a magánhangzókat pontokkal helyettesíti. Egy ilyen pont helyzete sokszor nemcsak a magánhangzók értékén, hanem a jelentésén is változtat.

Most láttam, hogy én sem jól néztem meg előbb egy pont helyét, úgyhogy i helyett o-t olvastam; azonkívül a negyedik szótagot oly sebtében kanyarították oda, hogy a hareket (görbe vonal) irányát is másképp értelmeztem. Eszerint a második szót nem normánnak, hanem nirvánnak kellett olvasni.

Halubám kíváncsian bámult a cédulára.

- Mi ez, effendi? - kérdezte.

- Egy írás, amint látod.

- Megnézhetem?

- Nesze.

Elkapta a cédulát, és láttam, hogy elsápadt. Ismerte ő is Hamd el Ámaszátot? Tudott a titokról, amely után mi kutattunk?...

Ugyanakkor Hálef titkon Zuefre mutatott. Odanéztem.

Zuef nagy kínosan föltérdelt, és kinyújtotta a nyakát. Mohón leste az írást ő is.

- Miféle nyelven van ez? - kérdezte Habulám. - Én el sem tudom olvasni. Itt csak szótagok vannak, de nem szavak.

- Másképpen kell azokat összerakni, akkor érthető mondat lesz belőlük.

- És te megérted?

- Meg.

- Akkor magyarázd meg.

- Nos, ha összerakjuk a szótagokat, ezeket a szavakat kapjuk: *In pripa veszte la karanorman han ali sza panajir menelikde...* Érted ezt?

- Csak egy-két szót - felelte, de láttam, hogy összerezzent.

Zuef is elsápadt, és még jobban összezsugorodott a helyén.

Most már tudtam, hányadán állunk.

- Ez - mondtam - török, szerb és oláh keverék nyelv, mert ez az írás nem mindenkinek szól. Sut és az emberei titkosírással leveleznek...

- Sejtán... Ördög! - dűnnyögte Zuef.

- No, és te el tudtad olvasni - vágott közbe Habulám, izgatottságtól remegő hangon. - Akkor te is szövetségese vagy a Sutnak.

- Feleded, hogy én nyugati ember vagyok.

- Vagyis okosabb vagy, mint mi?

- Természetesen.

- De hetykén beszélsz! Hát akkor mondd meg, mi ennek az írásnak az értelme.

- Azt jelenti: *Mielőbb hírt a Karanormán-hánba; de a meneliki vásár után.*

- Ki írta ezt a levelet?

- Egyik ismerősöd: Hamd el Ámaszát, a testvére Barúd el Ámaszátnek, aki az éjjel itt bújt a házában.

- Én nem is hallottam róla. Hol van az az ember?
  - Galingré kereskedő ügynöke volt Szkutáriban, most pedig útban van a Suthoz, hogy nála a testvérével, Barúddal találkozzék.
  - Honnan tudod ezt?
  - Elmondja ez a levél.
  - Akkor nagyon okos fejed van, effendi. Nincs neked szükséged holmi szemmelverésre vagy rontásra... Gyanítom, hogy meg fogod találni az igazi Karanormán-hánt.
  - Már megtaláltam.
  - Nem, nem! Amelyikről te beszéltél, az nem az igazi.
  - No, Habulám, most ugyan elszóltad magad. Imént esküdöttél, hogy nem ismered a Sutot, és most bevallod, hogy tudod, hol tanyázik.
  - Nem úgy értettem - mentegetőzött Habulám, fontoskodó arcot öltve. - Én éppenséggel hogy segíteni akarok neked!... Nos, hát menj Üszkübben a rendőrségre, és kérj egy helységnévtárt: akkor meglátod, mennyi Karanormán-hán van.
  - Túl nagy kerülő volna - feleltem. - Hanem egyszerűbb, ha o helyett i-t és n helyett v-t mondok. Tehát lesz: Karanirván-hán.
  - Sejtán! - dörmögte Zuef másodszor is.
- Habulám pedig rémülten kapott a fejéhez.
- Hát van ilyen nevű helység is? - kérdezte rekedten.
  - Nirván perzsa szó, s ezért ezt a helyet a perzsa határszáron kellene keresni. De én inkább azt gyanítom, hogy a hely a tulajdonosától nyerte a nevét. Az az ember nirváni, vagyis a perzsiái Nirvánból való. Kara feketét jelent, tehát bizonyosan fekete a haja. Hán pedig a fogadó neve. Így nevezték el a házat Karanirván-hánnak.
  - Sejtán! - morogta Zuef megint.
  - No, de hogy tudsz te egy névből egész történetet kihozni?! - horkant fel Habulám a homlokát törölgetve. - Erősen tartok attól, hogy tévedsz.
  - Nem. Ez a hán nincs se városban, se faluban.
  - Miért?
  - Mert akkor a neve itt volna a levélben. A ház tehát magányos helyen fekszik, és nincs a helységnévtárban.
  - Így aztán nem is akadsz rá soha, mert idegen vagy.
  - Mondd csak, ismeresz te perzsa embert Kiliszeli környékén?
  - Nem.
  - Alig hiszem, mert a perzsák ritkák a szkipetárok földjén. Tehát csak egy perzsa ember után kell kérdezősködnöm ebben az irányban.
  - Miért ebben az irányban?
  - Elmondja a levél.
  - Hogyhogy? Én azt szóról szóra elolvastam, és nem találtam benne semmit.

- No, Murád Habulám, megint bakot lőttél. Imént azt mondtad, hogy nem tudod elolvasni ezt a titkosírást. És mégis, lám, szóról szóra elolvastad! Pedig itt csak szótagok vannak. A hazugnak jó emlékezete legyen, különben rajtakapják minden füllentésen... De hát hagyjuk ezt. A levelet Hamd el Ámaszát írta Szkutáriból, a testvérének, Barúd el Ámaszátnak, Edrenébe. Azt írja neki, hogy jöjjön hozzá, és utazzék át Meneliken. Hamd el Ámaszát Karanirván-hánig elébe megy. Minek tegyenek kerülőt, ugye?... Tehát ezen a vonalon: Edrenétől Meneliken keresztül Szkutáriig kell lennie a Karanirván-hánnak, mégpedig Menelik és Szkutári között. Érted most már?

- Sejtán! - dörmögte negyedszer is Zuef.

- Ez mind szépen hangzik - válaszolt Habulám -, de én mégsem hiszek az okoskodásod helyességében. Ám beszéljünk egyébről is. Igazán el akarod vinni Üszkübbe a mérget és a tojásrántottát?... Én már leróttam a bírságomat.

- Le, de aztán kinevettél minket. Ezért is bűnhődnöd kell. Velem nem lehet tréfálni. A mérget meg a tojásrántottát elviszem Üszkübbe, és átadom a rendőrségnek.

- Még száz piasztert adok a szegényeknek, effendi, gondold meg a dolgot!...

- Hát előbb azt mondd meg: nehéz-e errefelé cselédet kapni?

- Dehogyan nehéz! Akármikor talál az ember.

- Nos, akkor bocsásd el ezeket az embereket!

Habulám megkövülten nézett hátra.

- A cselédeid - folytattam - azt mondták nekem, hogy nem akarnak nálad maradni. Tehát bocsásd el őket.

- Azt mondták? Ezért korbácsot kapnak.

- Csak ne henceg! Te már kaptál, és tudhatod, hogy az nem jó. Hát miért nem akarod elbocsátani őket?

- Mert nekem nem tetszik.

- No, akkor viszem a mérget Üszkübbe. Hálef, készen vannak a lovak?

- Készen, effendi.

- Akkor mehetünk.

- Megállj! - kiáltott utánam Habulám. - Ejnye, de lobbanékony vagy!

- Ne köntörfalazz itt, mert nekem nincs időm. Fizesd ki az embereidet, aztán alászolgája.

- Engedd csak útjukra őket - szólt közbe Zuef -, hadd menjenek a sejtánhoz! Minél messzebbre lesznek, annál jobb...

Habulám vonakodva engedett, s az ügyet elintéztük.

- De te se hidd - folytatta Zuef, hozzám fordulva -, hogy ezt elviszed szárazon.

- Tudom - bólintottam én. - Te is mindjárt utánunk jössz.

- Hiszen járnai sem tudok!

- Lóra ülsz. Aztán megmondod a cinkosaidnak, hogy én Karanirvánba megyek. Add át nekik azt is, hogy tiszteltetem őket.

Nemsokára búcsút vettünk a kapufélfától, és nekivágtunk az országútnak.

Vezetőnk, a szolga, már készen állt. Megkerültük a falut, és amikor elbúcsúzott tőlünk, még megkérdeztem tőle, hány lovaszt látott elmenni. Azt felelte, ötöt, de csak Mánah el Bárszát, Habulám testvérét ismerte közülük. A többit leírta, és e leírásból Barúd el Ámaszátra, Mübarekre meg a két Aladzsira ismertem. Azt is hallottam, hogy Mübarek sebe dacára is egyenesen ült nyergében; valóban szívós természete lehetett.

Mivel fájós lábam miatt nem szállhattam le, megkértem társaimat, hogy vizsgálják meg a nyomokat.

- Miért akarod ezt, szidi? - kérdezte Oszko.

- Hogy a lovakra ráismerjek. Megeshet még, hogy nem tudjuk, ki megy előttünk. Akkor javunkra válik, ha valamelyik ellenségünk lovának patalenyomatát fölismerjük.

Éppen pázsitos helyen lovagoltunk. Óriási platánok terebélyesedtek itt, tövükben számos bokorral és csemetével, közöttük a talaj szét volt túrva. Nyom tehát akadt elég, de jellegzetes egy sem.

Az esőtől felpuhult föld híven őrzött minden lépést, mint megannyi pecsétet.

A nyomok az országútnak vezettek, amelyen Gurileren és Karacsinován át Üszkübbe lehetett jutni. Még ott is tisztán felismerhettük az irányt a nagy sárban, ahol a forgalom megakadt.

Mi is nehezen jutottunk előre.

Ahol csak csermely vagy patak folyt, az mind kiöntött. Csupán az ég mosolygott barátságosan fölöttünk.

- Szidi - kérdezte Hálef mellem kanyarodva -, utoléred-e ellenségeinket?

- Nem, Hádzsi - feleltem -, arra nem is gondolok. Amíg azt hittem, hogy Karanormán a Vejca mellett van, addig előnyösnek tartottam, hogy mi érjünk előbb oda. De most, hogy tévedésem kiderült, azt sem tudjuk, merre van a célunk, így továbbra is csak a nyomokat kell követnünk. Azt hiszem, azért hamarosan sikerül megtudnunk, hol van az a Karanirván-hán.

- Bizonyosan Üszkübön túl. Nem gondolod?

- Meglehet, mert különben a város és miközöttünk kéne lennie, azt pedig nem tartom valószínűnek.

- Nagy város Üszkübe?

- Ahogy tudom, majdnem harmincezer lakosa van.

- Akkor ott elveszítjük az üldözöttek nyomát.

- Sztambul sokkalta nagyobb, s ott nem találtuk-e meg mégis, akit kerestünk? Az is meglehet, hogy be sem megyünk Üszkübbe, mert az öt jómadár el fogja kerülni. Roppant veszélyes hely az nekik. Hacsak az öreg Mübarek a sebe miatt be nem megy oda... Készüljünk el erre az eshetőségre is. Ám, szerintem, legvalószínűbb az, hogy nagy kerülővel mennek Üszkübe felé, és azon túl megint a kákándélai országútra kanyarodnak. Ha jól sejtem, Karanirván-hán Kákándélán is túl lesz, a Sár Dagh magányos völgyei közt.

A Kriva Rjekához érkeztünk, amelynek megáradt hullámai tajtékozva csaptak ki a partra.

Ha a Várdár mellékfolyói ekkora víztömeget hoztak a hegyekről, a főfolyam aggasztó módon földuzzadhatott.

Nem kis veszéllyel járt, hogy átléptessünk az ócska pallón, amelyet szinte elborított a víz, és a cölöpei inogtak a hullámok ostromától. Mindkét parton könyökmagasságban öntötte el a víz az országutat.

Úgy rémlett, hogy a tegnapi vihar megviselte a Sár Dagh és a Kurbecska Planina egész vidékét.

Majd a termékenységéről híres musztafai síkság közepén találtuk magunkat. Jó félóra múlva elértük Guriler falut, a Kriva Rjeka jobb mellékágánál.

Ez a folyó is kiöntött, és sok kárt okozott. A házakat víz lepte el, s a lakók erejüket megfeszítve dolgoztak a mentésen.

Hogy Üszkübbe jussunk, meg kellett tartanunk eddigi irányunkat Karacsinováig. Az országút majdnem egyenes vonalban vezetett tovább.

Itt már sok utazó járt, s a nyomok elvesztek. Reméltem, hogy a falun túl ismét feltűnnek, de ott sem láttunk semmit.

Úgy tudtam, hogy nincs erre több országút. Talán a szökevények még nem hagyták el a falut? Láttuk, hogy van ott egy konak, el is lovagoltunk mellette. Vissza kellett térnünk, hogy kérdezősködjünk.

A konak oly mélyen állt a vízben, hogy az ajtaját is csapkodták a hullámok. Előtte egy férfi serényen dolgozott a töltésen.

Alig fogadta köszönésemet, és mogorván nézett rám.

- Rossz vendég érkezett - szóltam a vízre mutatva.

- Vannak sokkal rosszabb vendégek is - felelte bosszúsan.

- Hát mi lehet rosszabb a tűznél meg a víznél?

- Az emberek.

- Saját tapasztalatodból beszélsz?

- Abból hát. Tapasztaltam én sokat és sokszor, például ma is.

- Ma is? Te vagy a ház gazdája?

- Én. Be akarsz térni? Láttalak titeket erre menni. Miért fordultatok vissza? Menjete csak tovább, Isten hírével.

Baltájára támaszkodott, és bizalmatlanul sandított rám. Pedig nyílt, becsületes arca volt, és csöppet sem látszott embergyűlölőnek. Sejtettem, hogy mi lehet oka visszautasító modorának.

- Úgy beszélsz velem - szóltam -, mintha haragudnál rám. Hát mivel szolgáltam rá erre az udvariatlanságra?

- Neszáket adamín szineti dir... Udvariasság az ember éke, az igaz, hanem vannak emberek, akikre nem áll ez a közmondás.

- Én is ilyen volnék?

- Igen.

- Akkor nagyot tévedsz, barátom. Rágalmaztak engem előtted.

- Honnan tudod, hogy beszéltek nekem rólad?

- Viselkedésedből gyanítom.

- No, hát a te gyanakvásod azt bizonyítja, hogy nem hazudtak nekem. Menj isten hírével. Semmi közöm hozzád.

- De nekem van hozzád. Én nem olyan ember vagyok, mint ahogy előtted leírtak.

- Ne fáraszd magad, ismerlek - szakított félbe megvető kézmozdulattal. - Ha egy kis eszed van, hát fuss ebből a faluból. Azt hiszed, itt is elhagyatott helyen vagy, ahol félnek tőled az emberek, mert nem kapnak segítséget? Nézz csak oda! Láthatod, hogy a padisah bizalmasai vannak nálam.

Katonaruhás férfi jelent meg az ajtóban. Vonásairól mindjárt láthattam, hogy testvére a kocsmárosnak.

- Mi baj? - kérdezte. - Mit akar ez az idegen?

És fenyegetően nézett végig rajtam.

- Nem tudom - felelt a kocsmáros. - Nem is akarom tudni. Mondtam már neki, hogy kotródjék innen.

- Ne olyan sebbel-lobbal - szóltam én. - Előbb egy kérdésem volna, s remélem, hogy udvarias választ is kapok.

- Attól függ, milyen lesz a kérdésed - szólt a katona. - Én hákím aszkeri³⁸ vagyok Üszkübben, és most látogatóba jöttem a testvéremhez. Ezt vedd eszedbe, mielőtt kérdeznél.

Most minden világos lett előttem.

- Járt ma reggel öt lovas nálatok? - kérdeztem.

- Járt - felelte.

- Az egyik meg volt sebesülve, és te bekötözted?

- Így van. Talán tudod, hogy ki sebezte meg?

- Én magam.

- Akkor igaz, amit azok az emberek elbeszéltek.

- Nos, mit beszéltek?

- Azt te sokkal jobban tudhatod, mint mi. Ha nincs több kérdeznivalód, végeztünk.

Ezzel sarkon fordult.

- Megállj! - kiáltottam utána. - Ismétlem, hogy hazudtak nektek, csak azt nem tudom, hogyan. Hanem ha a szultán orvosa vagy, akkor tudsz olvasni. Nézd csak meg ezt az írást.

Kibontottam a fermánt, és odaadtam neki. Amint meglátta a pecsétet, mélyen meghajolt, és csodálkozva így szólt:

- Hiszen ez a nagyvezér pecsétje és aláírása! Ilyen okmányt csak a padisah különös engedelmével adnak ki...

- Örülök, hogy ezt ilyen jól tudod.

- És te vagy ennek a fermánnak jogos tulajdonosa?

- Hasonlítsd össze a személyleírást.

---

³⁸ Katonaorvos.

Az orvos rám nézett, megcsóválta a fejét, és így szólt testvéréhez:

- Úgy látszik, megbántottuk ezt az effendit. Nem igaz, amit róla mondtak.

- Én is azt hiszem - erősítettem. - No de mit mondtak rólam?

- Itt a fermánod - mondta az orvos. - Azt állították rólatok, hogy ti rablók vagytok.

- Ezt sejtettem. Nos, hát éppen azok a rablók, akik ezt rólunk mondták.

- No, pedig nem úgy viselkedtek.

- Mert szükségük volt a segítségedre, tehát udvariasan bántak veled.

- Sőt, egyiket közülük ismertem is.

- Mánah el Bárszát?

- Azt. Adószedő volt Üszkübben.

- De elcsapták.

- El, de azért nem lett zsvivány.

- Azt csak én tudom! Hallottál a két Aladzsiról?

- Hogyne. Hírhedt és rettegett rablók azok, és nem lehet elfogni őket. Miért kérded ezt?

- Mert itt voltak. Nem nézted meg az öt ember lovait?

- De. Kivált két pompás tarka ló tűnt föl nekem... Az ám! Mi jut eszembe!... Hát itt járt a két Aladzsi, akiket a lovuk után neveztek el így?

- Itt járt. És a többi három is címeres gazember.

- Eszembe sem jutott volna. És még titeket mondtak zsviványoknak!... Igen, azt mondták, hogy ti hegyi tolvajok vagytok, és Kiliszeliben, egy konakban találkoztak össze veletek. Ott hajba kaptatok, és ti rájuk löttetek. Az öregnek két golyó fúródott a karjába, én kötöztem be.

Erre röviden én is elbeszéltem a rablóhistoriát, és megtudtam, hogy a banda Üszkü felé ment.

- De nem látom a nyomukat az országúton - szóltam.

- Rumélia irányába mentek. Erre nagyon sáros az út az esőzéstől, de Rumélia felé mindig fűben lovagolhatnak.

- Az nagy kerülő. Egyébként az a véleményem, hogy nem is mennek Üszkübe. Ők tudják, miért. Nehéz a ruméliai utat megtalálni?

- Dehogyan. Egy darabon a folyó mentén halad, azután jobbra kanyarodik. Könnyen megtalálhatod a lovasok nyomát is, mert puha a talaj.

Elbúcsúztam tőlük, és visszarúgtattam kísérőimhez.

Csakugyan, amint északnyugat helyett nyugatnak fordultunk, és elhagytuk a falut, tisztán kirajzolódott a fűben az öt ló nyoma. Igazi út nem is vezetett itt.

- Ismered Ruméliát, szidi? - kérdezte Hálef.

- Nem én. Csak annyit tudok, hogy az egy falu, de sohasem jártam ott. Azt hiszem, azon az országúton fekszik, amely Köpriliből a Várdár mentén Üszkübe visz. Rajta túl már vasút húzódik.

Tempósan haladtunk előre, és félórán belül megláttuk a falut. Balra a köprili országút vitt Kapetánli-hán felé, jobbra az üszkübi folytatódott tovább.

Amint végigmértem szemmel az országutat, egy lovasra akadtam, aki gyors galoppban vágatott Kapetánli-hán felől. Sietős dolga lehetett, ha a sárban is így tudott nyargalni.

Kezembe vettem a messzelátót. Alig néztem meg emberemet, odaadtam a csövet Hálefnek is.

- Allah! - kiáltott fel Hálef, amint belepillantott. - Hiszen ez Zuef!...

Nem tévedtem tehát, amikor sejtettem, hogy mindjárt utánunk ő is kinyargal Kiliszeliből.

- Igyekezzünk - szóltam. - Figyelmeztetni akarja a többit, de az nem történhet meg. Lám csak, tudja, hová mentek!...

- Nem vághatunk elébe - figyelmeztetett Hálef -, mert sokkal közelebb jár a faluhoz. De a falun túl utolérhetjük.

- Igen, ha híd van a folyón. Viszont ha sajkával vagy kompon kelhet át, akkor megelőz minket. Én előre lovagolok.

Megadtam Rihnek a jelt, mire a gyorsvonat sebességével kezdett száguldani.

Ekkor Zuef észrevett engem, és hevesen korbácsolta ő is a lovát. Bizonyosan rám ismert, meg akart előzni.

Zuef közelebb járt a célhoz, mint én, de lova nem versenyezhetett az enyémmel. Ezért csakhamar elértem az országutat, és Zuef meg a falu közé kerültem. Ő pedig sokkal jobban félt tőlem, semhogy elémbe mert volna vágni. El sem kerülhetett, mert balra a megáradt folyó zárta le az utat.

Megtorpantam az országút közepén, hogy bevárjam kísérőimet. Zuef is állt vagy négyszáz lépésnyire mögöttem.

- No, ezt jól csináltad, szidi - kacsintott Hálef nevetve, amikor utolért. - De most mit tegyünk? Beszélni akarsz azzal az emberrel?

- Eszem ágában sincs.

- De az életünkre tör.

- Már megkapta a büntetését. Tegyük úgy, mintha nem is ismernénk. Előre csak!

Továbblovagoltunk, és Zuef lassan utánunk poroszkált.

Ruméliát nagyobbnak véltem Gurilernél. Lenyúlt az országúttól a folyó partjáig. Híd nem vitt át a folyón, csak komp; túlfelől a vasút.

- Most mindjárt átkeljük? - kérdezte Hálef.

- Még ne. Lessük meg, mit csinál Zuef, azután menjünk utána.

- És ha félrevezet minket?

- Azt nem engedjük. Sokkal jobban fájhat a lába, semhogy kitérésre volna ereje.

Félreálltunk, hogy Zuef a komphoz juthasson, és amellet szemügyre is vehessük.

Zuef nem ment a komphoz. Megállt, és a vonatot nézte, amely munkásokat szállított a zsilipek felállítására. Úgy tett, mintha ez a sürgés-forgás nagyon érdekelné. De én jól láttam, hogy oldalvást egy fehér házat vizsgál.

- Az egy hán lesz - állapítottam meg. - Oda akar betérni. Tegyük úgy, mintha át akarnánk kelni.

A komphoz lovagoltunk. Deszkákból pallót rögtönöztek, hogy száraz lábbal lehessen járni az elöntött parton. Mi viszont nem gyalogosok voltunk, ezért bele kellett ugratnunk a vízbe.

Az átkelés bonyodalmakkal járt. A megáradt folyón örvények képződtek, az ócska komp recsegett, ropogott, kis híja, hogy el nem merült, és a foszladozó kötél is bajosan teljesítette szolgálatát.

Az öreg révész a komp szélén ülve pipázott. Figyelmesen kémlelt minket, majd egyetértő pillantást váltott három legényével.

Én most is szemmel tartottam Zuefet.

Alig ültünk fel a kompra, a fehér ház felé ügetett. Ott leszállt, kikötötte a lovát, és becihelődött az ajtón.

- Hálef, Oszko, hamar utána! - szóltam. - Nézzétek meg, mit csinál, mit beszél ott. Le ne vegyétek róla a szemeteket.

Két emberem megfordította lovát, és visszagázolt a partra. Fél perc múlva már Zuef után mentek. Én az öreg révészhez fordultam:

- Mit fizet négy lovas az átkelésért?

- Húsz piaszt - felelte, és ki is nyújtotta a kezét. Egyet suhintottam rá a korbáccsommal, és így szóltam: - Nem kapsz semmit.

- Akkor itt maradsz.

- Nem, csak vigyél át. Te ötszörös árat követeltél, ezért büntetést érdemelsz. Nézd, itt a nagyúr fermánja. Láthatod, hogy engem nem lehet megcsalni. Átviszel minket, és kapsz minden piaszter helyett egy korbácsütést a talpadra.

A révész megnézte a pecsétet. Kivette szájából a pipát, kezét összetette a mellén, meghajolt, és alázatosan így szólt:

- Uram, amit Allah küld, az jó. Átszállítlak titeket, és kapok húsz korbácsütést. Allah áldja meg a padisaht és gyermekeinek gyermekeit.

Elővettem húsz piaszt, és e szavakkal nyújtottam át neki:

- Nesze, a verést elengedem, mert irgalmazok öreg korodnak.

- Uram! - álmétkodott a révész. - Te a nagyúr és a nagyvezér oltalma alatt állsz, és mégis fizetsz?

- Úgy illik, hogy az oltalmazott szelíd és igazságos legyen.

- Óh, uram, óh, aga, óh, effendi, óh, emír, általában nem olyanok. De a te szemedből kegyelem sugárzik, szavaid könyörülő szívre vallanak...

Félbeszakítottam hálálkodását, és megkérdeztem, sok embert szállított-e ma át.

- Sokat - felelte.

- Nem volt köztük öt lovas, akik közül kettő tarka lovon ült?

- De igen, uram. Egyikük mintha sebesült lett volna. Abból a fogadóból jöttek, ahol kis időre leszálltak.

A fehér házra mutatott.

- Mikor láttad őket?

- Úgy két órája. Bárcsak ne láttam volna őket.

- Miért?

- Mert megcsaltak. Veréssel fizettek, amikor a béremet kértem. Megbízást is adtak, de azt nem teljesítem. Nem én. Aki nem fizet, annak nem teszek szívességet.

- Miféle megbízás volt az?

- Üzentek valamit egy embernek, aki most a közeletekben állott, és ott szállt le a fogadó előtt.

- Ismered?

- Ismeri azt mindenki. Házaló.

- És mi az az üzenet?

- Hogy siessen, mert csak reggelig várnak rá.

- Hol?

- Azt nem tudom.

Az öt zshivány közül a révész is csak az elcsapott úszkubi adószedőt ismerte.

Most két férfi jött ki a fogadóból, kezükben evezővel. A partra mentek, és megindultak a vízfolyással szemben.

- Óh, Allah! - kiáltott föl a révész. - Ezek a balgák csónakon akarnak átkelni?

- Hol a csónak?

- Ahol az az asszony ül a parton. Te nem láthatod, mert a fűzfák eltakarják... És még ez a házaló is?...

Zuef kijött a fogadóból, és lóra ült. Felénk sandított, azután a csónakhoz lovagolt. Ott leszállt.

- Allah il Allah! - sopánkodott a révész. - Igazán a csónakba ül. Tudom, hogy szegény, én akár ingyen átvinném. Miért nem jön ide?

Nem magyaráztam meg az együgyű öregnek Zuef okait. Bizonyosan így akart hamarabb a túlsó partra jutni, hogy aztán elillanjon.

Hálef és Oszko is visszajött most.

- Szidi - jelentette Hálef -, a svihákja csónakon akar átkelni. Harminc piasztert ígért, ha átviszik.

- Megtudtatok valamit?

- Igen, de nem sokat. Annyit, hogy az öt cimborá a Treszka-konakban várja Zuefet.

- Az hol van?

- Nem tudom. A kocsmáros sem mondta meg, mert Zuef leintette.

- Vele nem beszéltek?

- Nem.

- Az jó. Nézd, csakugyan a csónakba ül, a lovát pedig maga után úsztatja. Ej, még valami baj történik ott. Az asszonyt sajnálom. Siessünk mi is egy kicsit - fordultam a révészhez.

A révész a pipáját tömte.

- Nem hallod? Láss munkához, mert meg akarom előzni azt a csónakot.

- Sose búsulj azért. Az a csónak úgyse ér át. Meg aztán az én munkámhoz a csibuk is hozzátartozik... Így ni! - szólt, amikor kényelmesen megtömte a pipát, és rágyújtott. - Most dologra, legények! Szolgáljuk meg a piasztereket.

Kétszeres sebességgel folytattuk utunkat, a csónakot sem tévesztve szem elől.

Zuef gúnyosan integetett fel hozzánk. Csakhamar oly közel értünk egymáshoz, hogy láthattuk a csónakban ülők arcát.

- Már a folyó közepén vannak! - kiáltotta az öreg révész. - Ördögük van ezeknek!... De mi ez?... Óh, jázik! Ugye, hogy megmondtam!...

A sebes víz kikapta az egyik férfi kezéből az evezőt. Most csak a másik dolgozhatott, de neki sem volt hozzá ereje.

Az áradat ellenállhatatlanul sodorta magával a csónakot, egyenesen a mi kompunk felé.

- Vigyázzatok! - kiáltották mindkét partról.

De már későn. A csónak hangos recsenéssel ütközött a kompba.

A parton állók egy emberként, rémülten kiáltottak fel.

Nem tudom, mi történt velem e pillanatban. Csak ösztönszerűen éreztem, hogy nekem e szerencsétlenek segítségére kell sietnem, és mire föleszméltem, ott találtam magam a hullámok közt.

Miként ugrottam ki a nyeregből? Hogyan dobtam el magamtól puskát, tüszőt meg egyebet, arra nem emlékszem. Hálef mondta el később, hogy már az összeütközés előtt leugrottam lovamról, nyilván előre éreztem a katasztrófát. Hiába akart engem visszatartani.

Erről sem tudok semmit. Minden gondolatom csak egy tárgyra irányult.

Azt a szerencsétlen asszonyt akartam megmenteni, aki kétségbeesve kiabált segítségért. Belekapaszkodott a komp szélébe, de az erős hullámverés visszasodorta.

Ekkor ugrottam a vízbe, és egyik kezemmel megragadtam a vergődőt, de az örvény engem is elkapott, és vont lefelé a mélységbe.

Amikor fölbukkantam, láttam, hogy meglehetősen messze sodródtunk a komptól. A folyó közepén is túljutottunk, így a part felé kellett igyekezniem az asszonnyal, aki időközben elájult.

Ilyenkor legjobb háttal úszni, még ha az ember nem is láthat előre, de az a kényelmesebb. Kiemeltem a nő fejét a vízből, míg az enyém annál inkább alámerült, úgyhogy csak kinnal, bajjal vehettem lélegzetet.

A parton versenyt futottak velem az emberek, de csak zavartak kiabálásukkal. Engem nem érthettek utol, mert a vízfolyás szédítő sebességgel sodort.

Végre valahára sikerült, az örvényeket kikerülve és öntudatomat megőrizve, utat törnöm a part felé, a zavaros hullámok között.

Az árvíz borította part mentén nyugodtabban folyt az áradat, és mégsem éreztem talajt a lábam alatt, hanem mind mélyebbre merültem. Ekkor valaki felém kiáltott: - Allahu szeverszin! Daha uszak, daha uszak jüsz! Orada csukurler! Surada gel!... Az istenért! Ússzál tovább, tovább! Ott mély a víz! Gyere idebb!...

A vasúti töltéshez használták fel a partszakaszt, alaposan kikotorták a medret, azért volt itt mélyebb a víz. A kiabálót nem láttam, de sejtettem, hogy a töltésen áll.

Feléje igyekeztem tehát. Amikor odaértem, tíz, húsz kéz is kapott felénk. Először az ájult asszonyt adtam át. Én félig kúszva, félig mások segélyével feljutottam a töltésre. Csak most éreztem, hogy tonnasúllyal tapad rám a ruhám.

Hangos örömrivalgás harsant föl körülöttem, majd lódobogás közeledett. Társaim vágattak felém a töltésen, Hálef legelől.

- Szidi, szidi! - kiabálta messziről. - Élsz-e vagy meghaltál?

- Élek! Sőt, olyan jól érzem magam, akár a kiöntött ürge.

- Dicsőség Allahnak!

Leugrott a lováról, elém borult, és megragadta mindkét kezemet:

- Hogy lehet ilyen vízbe ugrani?! Ugye, ittál is belőle?

- Ittam bizony. Úgy ízlett, mint a híg sör...

- No, én nem kérnék belőle. Allah, Allah, hogy megijedtem, amikor se szó, se beszéd a vízbe vetődöttél! Hát érdemes egy asszonyért az életedet kockáztatnod?

- Hogyne! Hát te nem mennél tűzbe, vízbe Hannehért?

- Az más. Hanneh a feleségem, az asszonyok és leányok gyöngye, de ez senkid, semmid!...

- Mindegy, embertársam, és halálos veszélybe került. Hol vannak a puskák és más ingóságom?

- Mind nálam.

- Hát a csónak többi utasával mi történt?

- A két evezőst felvettük a tutajra, Zuef elmerült a vízben.

- Belefulladt?

- Dehogyan. A sejtán még nem kívánta meg. Láttam, hogy úszott a gebéjével... Az ám, ott vannak ni, a ló is, ő is.

Arrafelé néztem, és láttam, hogy Zuef a lova farkába kapaszkodva vergődik a partra. Már közel is voltak.

- Odamenjek, szidi, hogy az orrára koppintsak? - kérdezte Hádzsi.

- Hagyd csak békében. Elég rémületet állhatott ki.

- De ő az oka, hogy te a vízbe ugrottál!...

- Azért még nem érdemel halált.

- De megszökhetsz, és most nem is üldözheted...

- Hadd fusson, utolérjük mi még. Természetesen Oszko meg Omar is roppantul örvendett szerencsés megmenekülésemnek.

Vasúti munkások vettek minket körül, és biztattak, hogy menjek be a kunyhójukba, ahol van kályha, s ott hamar megszárázhatom a ruhámat.

Erre volt most legnagyobb szükségem. Felültem a lovamra, és visszafelé indultam, éppen abban a pillanatban, mikor Zuef is partot ért.

A munkások diadalmenetben kísérték, a lovamat is ők vezették. Közben csak annyit láttam, hogy Zuef a mező felé vágatott. Hálef is odanézett, és fogcsikorgatva szólt:

- Kern láhananín ömri uszun var; lakin Allah var eder, Allah jok eder!... A burján, a gaz hosszú életű, de Allah teremt és pusztít.

Végre megérkeztünk egy jókora fakunyhóhoz, és bevezettek a kályha mellé.

Alig léptem be, a másik kunyhóból fiatal, tagbaszakadt férfi jött át, aki így szólt hozzám:

- Uram, Szora már feleszmélt... Fogadd hálámat!

- Az asszonyról beszélsz? Rokonod?

- A feleségem. Én mubásszír³⁹ vagyok. Öltözz át, uram. Mindjárt elhozom a sziafét eszbábimat⁴⁰ ...

Kiment, és csakhamar egy teljes rend ruhával meg egy pár papuccsal tért vissza. Hálef segített az átöltözésben. Eközben le kellett vennem a gipszet is a lábamról. Most vettem észre, hogy már egészen jól járok nélküle is. Lehúztam a nagy csizmát, és kijelentettem, hogy nincs rá többé szükségem.

- Akkor adjuk talán a munkásoknak - tanácsolta Hálef.

- Nem bánom - feleltem.

A munkafelügyező örült, hogy a ruhája jól illik rám. Áthívott a saját kunyhójába, hadd köszönje meg a felesége a jószágomat.

Átmentem, de megtiltottam minden hosszabb hálálkodást. Beszélgetés közben azt is megtudtam, hogy mindketten keresztények, és a férfit Szeftnek, azaz Jozseftnek hívják,

- Itt a munkásoknak nem sok kedvük van a vasútépítéshez - beszélte többek közt a felügyelő. - Én képzett mimár⁴¹ vagyok, azért vettem át a munkálatok vezetését. Sok embernek ad ez kenyeret, uram. Én magam is szegény vagyok, az apám csobán⁴², úgy nyolcórányira innen.

- Melyik faluban?

- Nem falu az, csak egy tanya. Mindössze két ház van ott a Treszka mentén, és mivel a szomszédunknak konakja van ott, hát azt a helyet Treszka-konaknak hívják.

- Ez nagyszerű! - kiáltottam lel. - Én éppen ezt a Treszka-konakot keresem. Az az ember, aki a feleségeddel egy csónakban ült, oda megy, hogy bizonyos emberekkel találkozzék. Azokkal nekem is volna egy kis beszédem.

- Ez úgy hangzik, mintha ellenségük volnál.

- Eltaláltad. Ma reggel öt ember lovagolt arra, akiket a törvény üldöz. Kompon keltek át a folyón.

- Valami Mánah el Bársza is velük volt, aki egy időben adót szedett Üszkübben?

- Úgy van.

---

³⁹ Munkafelügyelő.

⁴⁰ Ünneplőruha.

⁴¹ Építőmester.

⁴² Juhász.

- Láttam ezt az embert. A parton álltam, amikor jöttek. Civakodtak a révésszel, akit pénz helyett korbáccsal üzettek ki. Engem is megfenyegetett Mánah el Bársza, amikor előttem elhaladt.

- Miért?

- Mert gyűlöl. A keresztényektől mindig tíz-tizenkétszeres fejadót szedett. Egyszer összeálltunk, és följelentettük. Nagy összeggel csalta meg a keresztényeket.

- Megbüntették?

- Dehogyan. Megszökött. Azt mondják, hogy az egész adópénztárt magával vitte. Azért nem mutatkozhat Üszkübben. Hát ezt az embert keresed? Jó barátságban állt mindig a mi konakdzsinkkal, és most is bizonyosan betér hozzá.

- Megmondanád nekem a Treszka-konakba vivő utat?

- Hiába írnám le, mert ahhoz nagyon jól kell ismerni a környéket. De ha kívánod, szívesen adok melléd egy megbízható embert. Ő majd elvezet apámhoz is.

Örömmel fogadtam az ajánlatát.

- Messze lakik apád a konaktól? - kérdeztem.

- Nem, csak egy ugrás az egész.

- Tehát a konak lakói megláthatják, amikor jövök?...

- Ha nem akarod, hogy meglássanak, akkor a sógorom fog vezetni. Különben is késő éjszakára érsz oda. A sógorom a vasútépítésnél dolgozik. Ha visszajön, beszélek vele. De most kérlek, légy a vendégem társaiddal együtt. Dél van, ennünk kell. Megkínállak valamivel, ami muszlim földön ritkaság.

Kinyitott egy szénával bélelt szekrényt, és jókora sonkát meg több füstölt kolbászt vett ki. Adott mellé kenyeret, sót, borsot is.

Nekem a sonka annyira ízlett, hogy Halef, Oszko és Omar is megkívánta. Ám csak nagy fáradsággal sikerült megnyugtatnom a lelküket, hogy nem kárhoztatja el őket Mohamed a tiltott étel miatt. Derekasan hozzáláttak hát az ételnek. Nem csoda, éhesek voltak.

Ebéd közben egy szálás, szép suhanc lépett be.

- Iszrád - mondta a házigazda -, mára elengedlek. Ezzel az effendivel elmégy a Treszka-konakba egyenes irányban.

Iszrád, a megmentett asszony öccse, maga is szépen megköszönte önfeláldozásomat.

- Van lovad? - kérdeztem tőle.

- Nincs, de majd kérek a faluban - felelte. - Mikor akarsz indulni, effendi?

- Mihelyt lehet.

- Még várj egy darabig, hogy a ruháid megszáradjanak. Addig én szerzek lovat.

Ezzel kiment.

- Jó vezetőd lesz - dicsérte a felvigyázó. - Ügyes, értelmes fiú.

- Annak örülök, mert úgyis szeretnék tőle egyet-mást kérdezni.

- Mit, uram? Nekem nem mondhatod meg?

- Mindenekelőtt azt szeretném tudni, hol van a Karanirván-hán nevű hely?...
- Miért akarod tudni?
- Mert oda indult az az öt ember, akiket üldözünk.
- Én nem ismerek ilyen nevű helyet. Van egy Karanormán-hán, fenn a Vejca mellett, a Sár Dagh hegységben.
- Tudom, de nem ezt keresem én. Karanirván-hán csak afféle ház, valami konakféle, amelynek perzsa ember a gazdája.
- A perzsák ritkák errefelé.
- Azt gondolom. De nem ismersz mégis legalább egy perzsát?
- Egyet ismerek.
- Hogy hívják?
- Nem tudom az igazi nevét. Nagy, tömött, fekete szakálla van, és azért csak Kara Ádzseminek, fekete perzsának hívják.
- Talán ő az, akit keresek. Nagy, fekete szakállúnak kell lennie, mert a Kara Nirván név is mutatja. Hová való, akiről te beszélsz?
- Azt én nemigen tudom. De bizonyosan valahol a Jalica vagy a Luma vidékén van a hazája. Emlékszem, egyszer elbeszélte, hogy fönn a Zsalezs-hegyen egy medvével találkozott, az a hegy pedig arra van.
- Medvék is vannak a Sár Daghban?
- No, csak ritkán fordulnak elő. Apám azt mondja, hogy régen többet látott...
- És mi ez a te perzsád?
- Lókupec, mégpedig nagyon híres. Gazdag is lehet. Sokszor láttam szomszédunknál, a konakdzsinál: egy tucat szolgál s egy egész ménes volt vele. Betér oda néha.
- Ez nagyon érdekes. Sok dologra lehet belőle következtetni. Ez a lókupec perzsa, és Kara a neve. Bejáratos ahhoz a konakdzsihoz, akihez Mánah el Bársza meg a többiek is igyekeznek. Tehát nagyon valószínű, hogy ez az a perzsa, akit mi keresünk.
- Örülnék, ha jó nyomra vezettelek volna titeket.
- A sógorod nem tudna többet?
- Erről nem. Velem együtt rég nem járt odahaza. De kérdezd majd meg apámat s a testvéreimet.
- Jó barátságban áll apád a konakdzsival?
- Se nem barátok, se nem ellenségek. Csak éppen összeférnek, mivelhogy szomszédok. Eléggé hamis, titokzatos ember az a konakdzsi.
- Érintkezik gyanús emberekkel, nem tudod?
- No, ilyen magányos konakban mindenféle ember megfordul. Legföljebb annyit mondhatok, hogy az öreg Sárkával jóban van.
- Ki az a Sárka?

- Szénégető. Fenn lakik a hegyekben néhány legényével. Állítólag egy mély, sötét barlangban lakik, s azt suttogják, hogy annak a környékén sok ember van elásva, akik nem természetes módon haltak meg. Az a magányos ösvény, amelyik a hegyre visz, éppen az ő területén megy át. És furcsa, hogy ahány vándor arra az ösvényre lép, sohasem kerül vissza. És azok mindig olyan emberek, akik pénzt vagy egyéb drágaságot hordanak magukkal.

- Hisz ez valóságos zsványbarlang!... És nem jöttek még rá Sárka rémtetteire?

- Nem, mivelhogy nem mernek hozzá fölmeni. Azt mondják, hogy a legényei tagbaszakadt, durva fickók, erősek, akár a medve és nem jó velük kikezdeni. Egyszer harminc katonát küldtek fel, hogy fogják el az Aladzsikát, akik ennél a szénégetőnél bujkáltak. A katonák irtózatos állapotban, de üres kézzel jöttek vissza. Éjjel támadták meg őket mindig olyan haramiák, akiknek az arcát sohasem láthatták.

- Tehát az Aladzsik is a szénégetőnél jártak! Ismered őket?

- Nem.

- Pedig láttad őket ma, Mánah el Bárszával. Tarka lovakon ültek.

- Ők voltak? No de ki gondolta volna ezt?... Most a Treszka-hánba mennek. De aligha maradnak ott sokáig. Talán fölkeresik megint azt a szénégetőt.

- Az meglehet.

- Akkor az Istenre kérlek, ne menj utánuk! Félvad emberek azok, a szénégető meg a legényei, akik a farkast is pusztá kézzel megfojtják.

- Nem számít... Irtózatos rémtett megtorlásáról van szó.

- Nem bízhatnád másra?

- Nem, mert bárki más félne.

- Add fel őket a rendőrségnek.

- Köszönöm! Az félne a legjobban.

- Mégis, mégis aggódom érted. Az a Sárka igazi ördög. Olyan szőrös, mint a majom, és olyan a toroka, mint a párdúcé!...

- Láttad?

- Nem, de így mondják, akik látták.

- Többet ésszel mint erővel, tartja a közmondás. Csel és ügyesség lebírja a legnagyobb óriást is!...

Ekkorra visszatért Iszrád, útra készen.

Felöltöttem megszáradt ruhámat, és elbúcsúztam házigazdámtól.

Azután lóra kaptunk, és nekivágtunk a nyugati réteknek, hogy megkeressük a szökevények nyomát.

-&-